

**ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ
ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΣΥΖΥΓΙΚΗΣ ΑΠΙΣΤΙΑΣ
- ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:

Παπαδοπούλου Μαρία

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ:

Dr. Θεοδωράτου Μαρία
Επιστημονικός Συνεργάτης Α.Τ.Ε.Ι Πάτρας
Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή εργασία για την λήψη του πτυχίου της Κοινωνικής Εργασίας από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

ΠΑΤΡΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛΙΔΕΣ
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ.....	6
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	7
ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ.....	9

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

1. Ιστορική αναδρομή

1.1. Η θέση της γυναίκας παλαιότερα.....11

1.2. Η μονογαμική ηθική.....14

2. Θεωρίες ανισότητας των δύο φύλων.....17

3. Η θέση της γυναίκας στον γάμο σήμερα.....22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

1. Οι διαφοροποιήσεις των δύο φύλων στην επικοινωνία και την σεξουαλικότητα

1.1. Διαφοροποίηση στην επικοινωνία.....24.

1.2. Διαφοροποίηση στην σεξουαλικότητα.....31

2. Κριτήρια επιλογής συντρόφου.....	37
3. Λόγοι που ωθούν την γυναίκα στον γάμο.....	44
4. Τύποι συζυγικών σχέσεων.....	48
5. Ο κλωνισμός της συζυγικής σχέσης.....	51
6. Η συζυγική απιστία.....	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

1. Αίτια δυσαρμονίας στον γάμο σε συνάρτηση με την γυναικεία συζυγική απιστία

1.1. Κοινωνικά αίτια δυσαρμονίας στον γάμο

1.1.1 Η κοινωνική καταπίεση της γυναικείας φύσης.....	57
1.1.2 Τα ταμπού.....	59
1.1.3 Η γυναικεία χειραφέτηση.....	60
1.1.4 Το μορφωτικό επίπεδο.....	61
1.1.5 Η σεξουαλική απελευθέρωση.....	62

1.2. Ψυχοσυναισθηματικά αίτια δυσαρμονίας στον γάμο

1.2.1 Η ματαίωση των προσδοκιών.....	63
1.2.2 Οι αντιθετικές προσδοκίες.....	65
1.2.3 Η συνήθεια ως παράγοντας συναισθηματικής αποξένωσης.....	66

1.2.4	Οι δυσκολίες στην επικοινωνία.....	67
1.2.5	Η αρνητικότητα και η κριτική στάση.....	71
1.2.6	Τα διπλά μηνύματα.....	72
1.2.7	Η έλλειψη αμοιβαίας δέσμευσης και ενδιαφέροντος.....	73
1.2.8	Η αποφυγή αποκάλυψης του εαυτού.....	75
1.2.9	Το ανικανοποίητο αίσθημα της ανάγκης για στοργή.....	76
1.2.10	Η παθολογική ζήλια.....	78
1.2.11	Η σχέση εξάρτησης.....	79
1.2.12	Τα συναισθηματικά συμπλέγματα με την πατρική οικογένεια.....	81
1.2.13	Η συναισθηματική ανασφάλεια.....	83

1.2.14 Σεξουαλικά αίτια δυσαρμονίας στον γάμο

1.2.1.	Η ανία στην σεξουαλική επαφή.....	85
1.2.2.	Η απουσία σεξουαλικής επαφής ως αποτέλεσμα ερωτικής απροθυμίας.....	86
1.2.3.	Η σεξουαλική ασυμφωνία.....	87
1.2.4.	Η ανοργασμία στην γυναίκα.....	88
1.2.5.	Η γυναικεία ψυχρότητα.....	90
1.2.6.	Η ανδρική ανικανότητα.....	92

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

1. Μέθοδοι θεραπείας ζευγαριών.....	94
2. Οι θεραπευτικοί στόχοι.....	96
3. Η διάρκεια των συνεντεύξεων και το μέγεθος των ομάδων.....	98
4. Η θεραπευτική παρέμβαση και ο ρόλος του θεραπευτή.....	99
5. Η θεωρία της γνωστικής επεξεργασίας και του αυτοελέγχου ως εργαλείο θεραπείας.....	102
6. Κατάλληλες και μη αντιδράσεις του θεραπευτή.....	106
7. Θεραπευτικές τεχνικές.....	111
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	118
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	120
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	123
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	124

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Για την διεκπεραίωση της εργασίας αυτής σημαντική ήταν η συνεισφορά κάποιων ανθρώπων που με το αμέριστο ενδιαφέρον τους συνέβαλαν στην ανάπτυξή σε όλα τα στάδια εργασίας.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την υπεύθυνη καθηγήτρια κα Θεοδωράτου Μαρία για την πολύτιμη κατεύθυνση της σε όλη την διαδικασία διεκπεραίωσης της εργασίας.

Ακόμα θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την συμφοιτήτρια και φίλη μου, Σία Τσίτου, για την συμβολή της στην άρτια διεξαγωγή του θέματος καθώς και για την ψυχολογική συμπαράσταση που παρείχε σε όλη την διάρκεια της εργασίας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αρχικό έναυσμα για το ξεκίνημα της παρούσας βιβλιογραφικής αναζήτησης αποτέλεσε η ανάγκη κατανόησης της γυναικείας φύσης της απιστίας μέσα στο γάμο. Από τα πρώτα κιόλας βήματα έγινε εμφανές πως η καλύτερη προσέγγιση του θέματος απαιτούσε την διερεύνηση του ρόλου της γυναίκας συζύγου και των παραγόντων που συνδέουν την δυσαρμονία του γάμου με την γυναικεία συζυγική απιστία.

Έτσι ο βασικός σκοπός της μελέτης ολοκληρώθηκε στην διερεύνηση της αλληλουχίας, δηλαδή πως η δυσαρμονία στην σχέση των συζύγων μπορεί να οδηγήσει την γυναίκα στην αναζήτηση συντρόφου εκτός γάμου.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας, η ιστορική εξέλιξη της θέσης της γυναίκας μέσα στο γάμο αποτελεί το αντικείμενο ανάλυσης του πρώτου κεφαλαίου, με σκοπό την παρουσίαση του καταπιεστικού και άνισου πλαισίου ανάπτυξης της γυναικείας προσωπικότητας και του γυναικείου ρόλου γενικότερα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γυναικείας φύσης σε αντιδιαστολή με τα αντίστοιχα αντρικά, καθώς και η εξέλιξη της συζυγικής συμβίωσης από την έναρξή της ως τον κλονισμό της σχέσης και την συζυγική απιστία. Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι η μελέτη της ανάπτυξης της συζυγικής σχέσης και των διαφυλικών χαρακτηριστικών μέσα σ' αυτήν.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται η περιγραφή των κοινωνικών, ψυχοσυναισθηματικών και σεξουαλικών παραγόντων δυσαρμονίας στην σχέση του ζευγαριού με σκοπό την διερεύνηση της γυναικείας απιστίας ως συνέπεια των παραγόντων αυτών.

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την θεραπευτική παρέμβαση σε περιπτώσεις ζευγαριών που αντιμετωπίζουν δυσλειτουργία στην σχέση τους μέσα από κατάλληλους χειρισμούς για την άμβλυση των αντιθέσεων.

Κλείνοντας γίνεται η διατύπωση των συμπερασμάτων της μελέτης και η υποβολή προτάσεων σε προληπτικό επίπεδο για την αποφυγή δυσλειτουργιών στις σχέσεις των ζευγαριών.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

Αυτοέλεγχος ο έλεγχος του εαυτού, η αυτοεξέταση, η αυτοκριτική (Σταματάκος, 1971, σελ.689)

Γάμος : η νόμιμη σύζευξη άντρα και γυναίκας (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1988, σελ. 156)

Γυναίκα : άνθρωπος θηλυκού γένους, η σύζυγος (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1988, σελ. 171)

Δέσμευση : η συγκράτηση με δεσμό, το δέσιμο, η υποχρέωση (Σταματάκος, 1971, σελ.981)

Επικοινωνία το να έρχεται κανείς σε συνάφεια, σε σχέση με κάποιον άλλον (Εταιρία Ελληνικών Εκδόσεων, 1976, σελ.244)

Καταπίεση η αφαίρεση ελευθεριών, δικαιωμάτων (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1988, σελ.342)

Κοινωνική ανισότητα η άδικη κατανομή αγαθών, η άνιση κατανομή υποχρεώσεων και δικαιωμάτων (Σταματάκος, 1971, σελ.345)

Μονογαμική ηθική η τιμιότητα-χρηστότητα που αναφέρεται στην μονογαμία (Εταιρία Ελληνικών Εκδόσεων, 1976, σελ.276)

Σεξουαλική ανικανότητα : η αδυναμία πραγματοποίησης συνουσίας και αναπαραγωγής του είδους (Σταματάκος, 1971, σελ.342)

Σεξουαλική ψυχρότητα : έλλειψη θερμής στην σεξουαλική συνεύρεση, σεξουαλική απάθεια (Σταματάκος, 1971, σελ.2960)

Σεξουαλικότητα το ένστικτο της αμοιβαίας έλξη στα δύο φύλα, ο ερωτισμός (Σταματάκος, 1971, σελ.2510)

Συζυγική απιστία : παράβαση συζυγικής πίστης (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1988, σελ.82)

Συζυγική πίστη : η αμοιβαία υποχρέωση των συζύγων να μην πέσουν στο παράπτωμα της μοιχείας (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1988, σελ.582)

Συναισθηματική αποξένωση το κόψιμο των συναισθηματικών δεσμών, η ψυχική αποξένωση (Simon, 1985, σελ.96)

Χειραφέτηση : απαλλαγή από την επιρροή του άλλου, απελευθέρωση (Εταιρία Ελληνικών Εκδόσεων, 1976, σελ.772)

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ø «Η θέση της γυναίκας παλαιότερα»

Η γυναίκα και η θέση της ως ισότιμο κοινωνικό των αποτελεί μία πρόσφατη κατάκτηση μετά από μια μακρά ιστορία υποδούλωσης, ρατσισμού και ταπείνωσης που την άφηνε στην αφάνεια, αποσιωπώντας τον σημαντικό της ρόλο στην εξέλιξη και καταπνίγοντας κάθε επαναστατική – πρωτοποριακή ελπίδα.

Η συστηματική παραποίηση της ιστορίας των γυναικών από τους άντρες κατά την Alice Schwarrer (1983, σελ.238) είχε ως αποτέλεσμα να αποσιωπηθούν πολύ σημαντικά γεγονότα που πρωτοστάτες ήταν γυναίκες (Γαλλική Επανάσταση, Αγώνας κατά του χιτλερικού ναζισμού κ.α).

Σήμερα ο πατριαρχικός μύθος ξεσκεπάζεται και μαζί του αποκαλύπτονται χιλιάδες παραποιήσεις για χάρη της πατριαρχίας.

Όπως αναφέρει η συγγραφέας πριν από την ανδροκρατία προηγήθηκε η γυναικοκρατία. Υπήρχαν πολιτισμοί όπου οι γυναίκες ήταν «άντρες» και οι άντρες «γυναίκες». Τα πάντα ήταν αντίστροφα. Οι άντρες ήταν αυτοί που μεγάλωναν τα παιδιά, έκαναν όλες τις οικιακές δουλειές, ήταν πιο φιλάρεσκοι και δειλοί και έπρεπε να φτάνουν αγνοί

στον γάμο. Οι γυναίκες καθόριζαν την σεξουαλική ηθική, απολαμβάνοντας σεξουαλικές ελευθερίες, έκαναν πολέμους και ασχολούνταν με το εμπόριο. Ήταν αυτές που συντηρούσαν την οικογένεια. (ο.π. σελ.240)

Προϊστορικά ευρήματα σκελετών αποδεικνύουν ότι σε φάσεις ισοτιμίας τα ανδρικά και γυναικεία κορμιά δεν διαφέρουν καθόλου μεταξύ τους. Έχουν τις ίδιες διαστάσεις και την ίδια ρώμη. (ο.π. σελ. 240)

Σύμφωνα με την Elaine Morgan (1973, σ.260) διαχωριστική γραμμή για την θέση της γυναίκας υπήρξε η μετάβαση στην κυνηγετική συλλεκτική περίοδο που επέβαλε τον καταμερισμό της εργασίας και τον οικογενειακό πυρήνα. Ως το σημείο εκείνο η γυναίκα δεν διέφερε από τον άντρα ούτε στην αυτοδύναμη, ούτε στην επινοητικότητα αλλά ούτε και στην ελευθερία. Μέρος του κακού οφείλεται στον καταμερισμό της περιοχής. Από την στιγμή που ο αρσενικός επιβάλλεται ως αρχηγός του οικογενειακού του πυρήνα, αρχίζει να θεωρεί την οικογένεια σαν μικροπεριοχή του. Έτσι η γυναίκα θεωρείται μέρος της περιουσίας του. Οποιαδήποτε θέση κι αν έχει ανάμεσα στους άλλους άντρες μέσα στην οικογένειά του η κυριαρχία του είναι απόλυτη.

Όταν η κυνηγετική- συλλεκτική περίοδος περνάει στην γεωργική η κυριαρχία της περιοχής του άντρα γίνεται ακόμη πιο απόλυτη. Η γεωργία είναι σκληρό έργο και ο άντρας χρειάζεται βοήθεια. Έτσι αναγνωρίζεται η οικονομική σημασία που μπορεί να έχει για αυτόν η ικανότητα της γυναίκας να κάνει παιδιά που να τον υπακούουν και να δουλεύουν στα χωράφια του. (ο.π. σελ.261)

Η γυναίκα τώρα πια δεν έπρεπε να τον εγκαταλείψει ποτέ. Για να την συγκρατήσει έφτιαξε αυστηρούς κανόνες. Με «θεϊκή βούληση» ο άντρας και η γυναίκα πρέπει να μένουν πιστοί ως τον θάνατο. Στην πράξη ο κανόνας αυτός βέβαια ίσχυε απόλυτα για την γυναίκα όχι όμως

και για τον άντρα που είχε το δικαίωμα να την αποπέμψει αν έβρισκε ότι δεν ανταποκρινόταν στις προσδοκίες του ή δεν μπορούσε να κάνει παιδιά (ο.π. σελ.262)

Η γυναίκα δεν είχε το δικαίωμα να τον εγκαταλείψει νόμιμα, ούτε να κατέχει δικιά της περιουσία ή να πληρώνεται για τις υπηρεσίες που του πρόσφερε, ούτε να ζητήσει αποζημίωση για κακομεταχείριση. Θεωρούταν ακατάλληλη να αντιμετωπίσει την σκληρή πραγματικότητα της οικονομικής ζωής. Έτσι λοιπόν η θέση της ήταν στην κουζίνα και στο δωμάτιο των παιδιών.

Με την επικράτηση της γεωργίας και την συγκέντρωση του πλούτου, ο άντρας ξεφεύγοντας από το πρόβλημα της απλής επιβίωσης θέλει να κάνει τη ζωή του πιο ευχάριστη, έτσι έχουμε την εμφάνιση της παλλακίδας και της πόρνης που, αν και επιζητούν τις υπηρεσίες τους, τις περιφρονούν ως αμαρτωλές. (ο.π. σελ.262)

Η γυναικεία σεξουαλικότητα στα πλαίσια του γάμου είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Κάθε σκέψη για σεξουαλική απόλαυση στις γυναίκες θεωρούταν αισχρή συκοφαντία. Νέες κοπέλες, παντρεμένες γυναίκες και μητέρες δεν είχαν καθόλου σεξουαλικότητα. Μόνο οι πόρνες είχαν αυτό το «προνόμιο» που πληρώνονταν για αυτό (Schwarrer, 1983, σελ.241-242)

Η γυναίκα ουσιαστικά αντικειμενοποιήθηκε και ως πόρνη και ως σύζυγος. Στην πρώτη περίπτωση ως σεξουαλικό αντικείμενο και στην δεύτερη ως παιδοποιητική μηχανή για την διαίωσιση του οίκου, του ονόματος και της περιουσίας του άντρα. Το μέσο για αυτό ήταν ο αποκλεισμός της από όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής και στην συνέχεια η ιδεολογικοποίηση της «κατωτερότητάς» της και ο άκαμπος καθορισμός του τριπλού ρόλου της, «μητέρα- νοικοκυρά και ερωμένη» (Λεντάκης, 1986, σελ.17)

Αίτια αυτής της τροπής στάθηκαν η βιολογική της κατασκευή ως μητέρα και ο κοινωνικός καταμερισμός που έδωσε στον άντρα, λόγω της μητρικής της απασχόλησης, την οικονομική και διοικητική υπεροχή. Ο φερετζές, η προγαμιαία παρθενιά, ο γυναικωνίτης, η ζώνη της αγνότητας, τα χαρέμια και η επίσημη πολυγαμία του άντρα, η πορνεία, η παλλακεία και ο εταιρισμός δεν είναι τίποτε άλλο από πρακτικές εκμετάλλευσης και υποδούλωσης της. Σε όλα αυτά δεν πρέπει να παραβλέψουμε και τον βιασμό ως ένδειξη φαλλοκρατικής επιθετικότητας που αντικρίζει την γυναίκα με υποτέλεια και όχι ως ελεύθερο άτομο. (ο.π. σελ.18)

Ως προς την καταγωγή της η γυναίκα, από τις περισσότερες ανθρώπινες κοινωνίες θεωρούταν εκ γενετής κατώτερη τόσο σωματικά όσο διανοητικά και ηθικά. Γι' αυτό δεν είχαν δικαίωμα στην μόρφωση και τη επαγγελματική καταξίωση. Πολλές φορές η πεποίθηση αυτή έφτανε στο σημείο να αναρωτιούνται αν ανήκει τελείως στο ανθρώπινο είδος ή αν έχει ψυχή! (Morgan, 1973, σελ.263)

Κάποιες γυναίκες ήταν ευτυχισμένες με αυτή τους τη θέση. Είχαν να παίξουν ένα ρόλο που είχαν μάθει καλά από μικρές και που ήταν από «πάντα» έτσι. Κάποιες άλλες αντιδρούσαν και δεν συμμορφώνονταν στους κανόνες. Όπως κι αν δεχόντουσαν όμως αυτή τη θέση, με παθητικότητα ή με αντίδραση, ήταν δουλεία.

Ø «Η μονογαμική ηθική»

Με την υποβάθμιση της θέσης της γυναίκας και την εγκαθίδρυση της πατριαρχίας αναδείχθηκε ένας καινούργιος τύπος οικογένειας, η μονογαμική. Για να είναι βέβαιο ότι ο σύζυγος είναι και πατέρας των παιδιών της γυναίκας τους επιβλήθηκε στην γυναίκα η μονογαμία μέσα από διάφορα περιοριστικά μέτρα όπως κλείσιμο στο σπίτι και στέρηση

των δικαιωμάτων συμμετοχής στην δημόσια ζωή (Παπαρήγα, 1986, σελ. 90).

Κατά την περίοδο της απόλυτης αντρικής κυριαρχίας η σεξουαλικότητα εξοστρακίστηκε από τη ζωή των νέων κοριτσιών διαδοχικά σε μία πορεία ηθικής διαδικασίας. Η γενετική σεξουαλικότητα που ξεσπά με την εφηβεία καταπιεζόταν με ηθικούς κανόνες όπως αγνότητα και αυτοπειθαρχία. (Gua, 1972, σελ.93).

Οι γυναίκες ήταν υποχρεωμένες να είναι αγνές και παρθένες πριν το γάμο. Σε αντίθετη περίπτωση κανένας άντρας δεν θα ήθελε να τις παντρευτεί. Όσες αψηφούσαν αυτήν την κοινωνική παράδοση ήταν απόβλητες ενώ ο άντρας, την ίδια στιγμή, είχε το δικαίωμα για ελεύθερη σεξουαλικότητα παρόλο που οι θρησκευτικές, ηθικές αλλά και νομικές εντολές υποδείκνυαν το αντίθετο. Η κοινωνική υπόστασή τους δεν κινδύνευε από τις σεξουαλικές τους απολαύσεις σε αντίθεση με αυτή της γυναίκας που έπρεπε να τις θυσιάσει για να έχει καλή φήμη και να θεωρείται «αξιοπρεπής» (Dreikurs, 1974, σελ.37).

Η μοιχεία της γυναίκας βάραινε πολύ περισσότερο από αυτή του άντρα. Έτσι η γυναίκα περιορίστηκε στο νοικοκυριό και τα παιδιά ενώ αναπτύχθηκε η ιδεολογία του «φυσικού» της ρόλου ως μητέρα και νοικοκυρά χωρίς ποτέ κανένας να ερωτηθεί για τις πραγματικές φυσικές της ανάγκες (Gua, 1972, σελ.94).

Την αντίληψη που θέλει την γυναίκα ισόβια πιστή στον γάμο και χωρίς την δυνατότητα σεξουαλικότητας πριν από αυτόν, ενίσχυσε η χριστιανική διδασκαλία όπως διαμορφώθηκε στους κόλπους του εκκλησιαστικού δογματισμού. Παρά την αποκήρυξη της αντρικής κυριαρχίας και την αναγνώριση της θεολογικής ισότητας των δύο φύλων μέσα στον γάμο, η γυναίκα δεν δικαιολογούταν αν επιλέξει τον τερματισμό ακόμη και ενός βασανιστικού γάμου.

Η παθητική αυτή στάση της γυναίκας δεν ήταν έμφυτη ούτε βασιζόταν στην φυσική της δομή και τον ρόλο της ως μητέρα αφού δεν την υποχρέωνε να είναι άσπιλη.

Υπήρξαν μητριαρχικές κοινότητες όπου η γυναίκα χωρίς εραστή είχε ελάχιστες πιθανότητες να παντρευτεί. Όσο περισσότερες οι εμπειρίες της τόσο πιο επιθυμητή ήταν. Στον ανδρικό πολιτισμό μία γυναίκα με εξώγαμο παιδί έχει πού λίγες πιθανότητες να βρει σύζυγο. Αντίθετα στην μητριαρχία η απόδειξη της γονιμότητας πριν το γάμο προτιμούνταν. (Dreikurs, 1974, σελ.63).

Η αντίληψη ότι η μετριοφροσύνη και η ηθική είναι περιορισμοί που κατευθύνονται μόνο στο ένα φύλο έχει την βάση και αρχή της στις κοινωνικές συνθήκες και σε ορισμένες αντιλήψεις που καταδεικνύουν την σεξουαλική συμπεριφορά (ο.π. σελ.36).

Οι κοινωνικές συνθήκες είναι πάντα υπεύθυνες για τον τρόπο ζωής και όχι οι βιολογικές- φυσικές απαιτήσεις που κατένειμαν τους ρόλους των φύλων ως πριν λίγα χρόνια. (ο.π.σελ 36). Έτσι απομονωμένες στην οικογένεια γίνονταν πιο προσιτές στην χειραφέτηση και την εκμετάλλευση.

ΘΕΩΡΙΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ

Η άνιση κατανομή εξουσίας και δικαιωμάτων ανάμεσα στα δύο φύλα αποτέλεσε αιτία καταδυνάστευσης και εκμετάλλευσης των γυναικών από τους άντρες εξουσιαστές, μια θέση που παγιώθηκε με την πάροδο του χρόνου υποστηριζόμενη από βιολογικούς και κοινωνικούς παραμέτρους διαφοροποίησης των δύο φύλων στο οικογενειακό αλλά και ευρύτερο κοινωνικό σύστημα.

Η Σκουτέλη προσδιορίζει την θεωρητική προέλευση και διατήρηση της ανισότητας με τις εξής προσεγγίσεις (1991, σελ. 26):

A) Βιολογικός προσδιορισμός

Κατά την θεωρία του βιολογικού προσδιορισμού η αναζήτηση των καθοριστικών αιτιών της πολιτικής και κοινωνικής υποδούλωσης των γυναικών επικεντρώνεται σε κάποιες βιολογικές συνιστώσες όπως η βιολογική τους σύσταση η οποία ενέχει κάποιες διαφοροποιήσεις. Οι μελετητές της θεωρίας παίρνοντας ως βάση αυτές τις βιολογικές διαφοροποιήσεις στα δύο φύλα επεκτείνονται σε πολιτικές και κοινωνικές μορφές χαρακτηριστικές σε όλες τις κοινωνίες. (Σκούτελη, 1991, σελ.26). Τέτοιες μορφές είναι οι εξής:

α) Ο καταμερισμός της εργασίας με βάση το φύλο (γυναικεία και αντρικά καθήκοντα).

β) Η απόδοση διαφορετικών χαρακτηριστικών και ικανοτήτων στους άντρες και τις γυναίκες. Π.χ. οι άντρες είναι «επιθετικοί» οι γυναίκες «ευαίσθητες» κ.α.

γ) Η μονομερής σχεδόν επιτέλεση δραστηριοτήτων με την μεγαλύτερη κοινωνική αξία και όφελος από τους άντρες.

Οι παραπάνω μορφές διαφοροποίησης κατά τους οπαδούς της θεωρίας ανάγονται σε βιολογικές ανισότητες- διαφοροποιήσεις των δύο φύλων όπως το γεγονός ότι οι άντρες έχουν μεγαλύτερο σωματικό μέγεθος άρα και μεγαλύτερη μυϊκή δύναμη και έτσι μπορούν να επιτελούν βαρύτερα και δυσκολότερα έργα.

Η γυναίκα λόγω της γενετήσιας ανατομίας της που συνεπιφέρει την κυοφορία, τον τοκετό, τον θηλασμό αλλά και το μέγλωμα των παιδιών, αποκλείεται από διαδικασίες απαραίτητες για την επιβίωση της κοινωνίας.

Το γεγονός βιολογικής διαφοράς των δύο φύλων κατά τους μελετητές της θεωρίας ενδέχεται να αποτελέσει τη βάση για την διερεύνηση των σχέσεων των δύο φύλων και χωρίζεται σε τρεις συνιστώσες ανάλογα με τις καθοριστικές αιτίες κοινωνικής υποδούλωσης της γυναίκας. (ο.π. σελ.27).

- I. Τις θεωρίες που επικεντρώνουν σε μία βιολογική νομοτέλεια με έμφαση σε κάποιους βιολογικούς παράγοντες όπως οι ορμονικοί κύκλοι, οι σεξουαλικές δυνατότητες κ.α.
- II. Τις θεωρίες της ψυχοβιολογικής νομοτέλειας όπως η «έμφυτη» επιθετικότητα των αντρών και η «έμφυτη» παθητικότητα των γυναικών.
- III. Τις θεωρίες της πολιτιστικής- ιστορικής νομοτέλειας που στηρίζεται στην υπόθεση ότι κάποια στιγμή της ιστορίας οι άντρες πήραν στα χέρια τους την εξουσία.

Κριτική της θεωρίας του βιολογικού προσδιορισμού

Σύμφωνα με την Σκουτέλη (ο.π σελ.33) η θεωρία του βιολογικού προσδιορισμού μπορεί ελάχιστα να ερμηνεύσει την κοινωνική θέση της γυναίκας. Οι επιπτώσεις της βιολογικής διαφοροποίησης στα δύο φύλα

διαφέρουν από κοινωνίας σε κοινωνία ανάλογα με το περιβάλλον, τις δυνάμεις παραγωγής αλλά και την ιδεολογία.

B) Πολιτικός- ιστορικός προσδιορισμός

Η θεωρία του πολιτικού- ιστορικού προσδιορισμού στηρίζεται στην πολιτική και κοινωνική ετερογένεια στον χώρο και τον χρόνο. Κατά την θεωρία καθοριστικός παράγοντας θα πρέπει να θεωρούνται οι κοινωνικές συνθήκες. (ο.π. σελ.35 & 37).

Οι οπαδοί της υποστηρίζουν ότι οι ψυχο-βιολογικές καταβολές κάθε φύλου δεν αρκούν για να εξηγήσουν την εκτεταμένη ετερογένεια και προσδιορίζουν ιστορικά την υποταγή των γυναικών ανιχνεύοντας κάποιες δομικές σχέσεις ή αίτια (εσωτερικά και εξωτερικά). Η Σκούτελη παραθέτει τις εξής μελέτες:

- Σύμφωνα με τον Engels (ο.π.σελ.41), με την απομάκρυνση από την κοινοτική- συγγενική βάση στις προκαπιταλιστικές κοινωνίες, ο γάμος γίνεται όλο και πιο περιοριστικός, η νομιμότητα των διαδόχων- παιδιών όλο και πιο σημαντική και έτσι οι γυναίκες έγκλειστες στον οικιακό χώρο μεταβάλλονται σε μηχανές τεκνοποίησης.

Οι συγγενικές βάσεις που έχουν εγκαταλειφθεί από την σύγχρονη κοινωνία αντικαθίσταται από την ταξική ιεραρχία η οποία με την σειρά της γεννά την πατριαρχική οικογένεια και μαζί την καταστολή της γυναικείας αυτονομίας.

- `Οι αρχαιολόγοι και ανθρωπολόγοι, συγκεντρώνοντας έναν αριθμό δεδομένων προχώρησαν στις εξής ερμηνείες (ο.π. σελ. 42):

I. Την ερμηνεία της μονογραμμικής εξέλιξης, όπου γίνεται η αναζήτηση του αρχικού αιτίου ως το «πρώτο κινούν». Κατά την ερμηνεία αυτή η θέση της γυναίκας συσχετίζεται μονοδιάστατα με το επίπεδο ανάπτυξης της παραγωγικότητας και της τεχνολογίας όπου ο ρόλος της εναλλάσσεται ανάλογα με το οικονομικό ρόλο που καταλαμβάνει.

II. Την ερμηνεία κατά την οποία το θεωρητικό πρόβλημα εντοπίζεται στην διαπίστωση ότι η υποδούλωση της γυναίκας συνέβαινε μέσα στον χώρο του συστήματος συγγένειας όπου η ανταλλαγή των γυναικών (γάμος) και η ανταλλαγή των αγαθών αποτελούσαν τα δύο χωριστά και επάλληλα επίπεδα επικοινωνίας.

Κριτική του πολιτικού- ιστορικού προσδιορισμού

Σύμφωνα με την συγγραφέα για την εξήγηση της γυναικείας υποδούλωσης πέρα από την αναζήτηση εσωτερικών αιτιών μέσα στον κάθε κοινωνικό σχηματισμό (όπως π.χ. η μεταβολή της λειτουργίας των σχέσεων συγγένειας) θα πρέπει να εντοπίζονται και εξωτερικά αίτια όπως π.χ. η αποικιοκρατία ώστε η θεώρηση του θέματος να γίνεται από περισσότερες παραμέτρους. (ο.π. σελ. 46).

Τόσο ο βιολογικός, όσο και ο πολιτικός – ιστορικός προσδιορισμός μπορούν να δώσουν απαντήσεις για την προέλευση και την διατήρηση της ανισότητας στα δύο φύλα. Κάθε εποχή, με τα ιδιαίτερα πολιτιστικά και βιολογικά χαρακτηριστικά της έθετε την δική της βάση στην ανισότητα, παίρνοντας στοιχεία από το παρελθόν, προσαρμόζοντας τα στο παρόν και μεταφέροντάς τα στις επόμενες γενιές.

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟΝ ΓΑΜΟ ΣΗΜΕΡΑ

Τα τελευταία χρόνια η θέση της γυναίκας μέσα στον γάμο αλλά και την κοινωνία γενικότερα έχει διαφοροποιηθεί. Παράγοντες όπως η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου της γυναίκας η συμμετοχή της στην εργασία καθώς και η πολιτικοποίησή της, της έδωσαν ένα καινούργιο ρόλο, πολύ λιγότερο παθητικό, με περισσότερα δικαιώματα μέσα στον γάμο και έξω από αυτόν.

Κατά την Παπαρήγα (1986, σελ.107) η καινούργια θέση της γυναίκας στον χώρο της εργασίας βάζει σε δοκιμασία τους παραδοσιακούς ρόλους και σχέσεις ανάμεσα στους συζύγους. Η συμμετοχή της γυναίκας στην δουλειά δείχνει πως δεν υπάρχει κανένας προκαθορισμένος από την φύση προορισμός γι' αυτήν, αλλά ότι μπορεί να επιδίδεται και σε άλλες δραστηριότητες χωρίς σε τίποτα να υπολείπεται από τον άντρα.

Από την άλλη η πολιτικοποίηση μεγάλου αριθμού γυναικών καλλιέργησε μία καινούργια συνείδηση ριζοσπαστικών προοδευτικών πολιτικών ιδεών δίνοντας αυτοπεποίθηση και τόλμη στην υποστήριξη των δικαιωμάτων τους (ο.π. σελ.107).

Η αξία της ανόδου του μορφωτικού επιπέδου έγκειται στην απόκτηση από μέρους των γυναικών, πνεύματος ανεξαρτησίας, αξιοπρέπειας και αυτοπεποίθησης. (ο.π. σελ.108).

Οι αλλαγές αυτές είχαν άμεση επίδραση στην θέση της γυναίκας μέσα στον γάμο και την οικογένεια. Κατακτώντας δικαιώματα πάνω σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής η γυναίκα έχει πάψει από καιρό να θεωρείται «αντικείμενο» του συζύγου προς χρήση. Έχοντας αυξήσει την ανεξαρτησία της αποφασίζει όλο και περισσότερο να δοκιμάζει την τύχη της σαν ελεύθερος φορέας της κοινωνίας. Πειραματίζεται και

δοκιμάζει, υιοθετεί ρόλους μέσα στην οικογένεια που ως πριν λίγο καιρό θεωρούνταν αντρικοί, παίρνει αποφάσεις για την ζωή της, και προστατεύει τον εαυτό της με αυτόνομο τρόπο κάθε φορά που νοιώθει να απειλείται.

Έχει αποποιηθεί τον ρόλο της γυναίκας νοικοκυράς, που κλεισμένη μέσα στο σπίτι είχε ως μόνιμη απασχόληση το νοικοκυριό και το μέγλωμα των παιδιών. Αισθανόμενη τον εαυτόν της ισότιμο με το άλλο φύλο, δεν δείχνει καμία διάθεση πλέον να δεχθεί την απιστία ως αντρικό προνόμιο. Την βλέπει σαν μία προσωπική ταπείνωση και πολλές φορές είναι έτοιμη να την ανταποδώσει ή να λήξει τον γάμο (Dreikurs, 1973, σελ.190).

Πολλοί κοινωνιολόγοι υποστηρίζουν ότι η γυναικεία χειραφέτηση έβαλε σε δοκιμασία τους παραδοσιακούς ρόλους και σχέσεις ανάμεσα στους συζύγους και αποτέλεσε αιτία όξυνσης των ενδο-οικογενειακών αντιθέσεων.

Αν και αυτό αποτελεί μία αλήθεια, εντούτοις, είναι άξιο σκέψης αν η φίμωση ή η καταπίεση των επιθυμιών της συντρόφου αποτελεί σωστή λύση των ενδο-οικογενειακών προβλημάτων και τρόπος διατήρησης των δεσμών μίας οικογένειας που βρίσκεται σε κρίση. Ή αν προς χάριν των οικογενειακών δεσμών που έχουν είδη διαλυθεί από καιρό, προς χάριν δηλαδή της «καλής εικόνας» της οικογένειας αξίζει η θυσία του ίδιου της του εαυτού και της ζωής της. Η αναζήτηση των ενδότερων προβλημάτων στις σχέσεις του ζευγαριού ίσως να μπορούν να δώσουν την απάντηση σε αυτό το ερώτημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ

1. Διαφοροποίηση στην επικοινωνία

Η ανθρώπινη επικοινωνία διεξάγεται σε δύο επίπεδα συγχρόνως, στο επίπεδο του περιεχομένου και στο επίπεδο της σχέσης. Το πρώτο επίπεδο αφορά το συγκεκριμένο και πραγματικό περιεχόμενο της συζήτησης. Το δεύτερο επίπεδο αφορά τα μηνύματα που εκπέμπουν ο ένας ομιλητής στον άλλον και αφορούν την σχέση των ομιλητών δηλαδή το πώς βλέπει και πως αισθάνεται ο ένας τον άλλον. (Κατάκη, 1985, σελ. 181).

Η έκφραση του προσώπου, η στάση του σώματος, οι χειρονομίες, οι κινήσεις, η ένταση της φωνής και ο τόνος της, καθώς και οι λέξεις που επιλέγονται για να εκφράσουν τα μηνύματα, η σιωπή και οι παύσεις, είναι το μέσο με το οποίο διαβιβάζονται τα μηνύματα που αφορούν το δεύτερο επίπεδο επικοινωνίας. (ο.π.)

Όταν στο δεύτερο επίπεδο εκφράζονται θετικές στάσεις και συναισθήματα, λείπει δηλαδή η σύγκρουση και ο ανταγωνισμός, τότε τα μηνύματα στο πρώτο επίπεδο εκπέμπονται και λαμβάνονται καθαρά. Οι συνομιλητές μπορούν να συζητήσουν και να συμφωνήσουν. Στην αντίθετη περίπτωση η επικοινωνία παρεμποδίζεται από το αρνητικό κλίμα που δημιουργείται και ευνοείται ο ανταγωνισμός και η σύγκρουση. (ο.π., σελ.182)

Υπάρχουν πολλά στερεότυπα για το πώς επικοινωνούν οι άντρες και οι γυναίκες μεταξύ τους. Οι γυναίκες υποτίθεται ότι μιλούν πολύ, διακόπτουν και γκρινιάζουν ενώ οι άντρες φιλοδοξούν να είναι δυνατοί και σιωπηλοί. Ο Dominian επισημαίνει τα έξι είδη επικοινωνίας σε μία σχέση: την λεκτική επικοινωνία, την μη λεκτική επικοινωνία, την οικειότητα και την ανεξαρτησία, την σύγκρουση και την αποκάλυψη του εαυτού.

1. Λεκτική επικοινωνία

Για τους περισσότερους άντρες η ομιλία είναι κατά κύριο λόγο το μέσον για την διατήρηση της ανεξαρτησίας τους μέσα στην κοινωνία. Η ομιλία τους χαρακτηρίζεται περιγραφική και δείχνει γνώση και δεξιότητα. Οι άντρες μιλάνε για να τραβήξουν και να κρατήσουν την προσοχή επάνω τους.

Στις γυναίκες η ομιλία χαρακτηρίζεται ως ψυχοσυναισθηματική και για τις περισσότερες αποτελεί ένα μέσο για την δημιουργία επαφών και σχέσεων. Για τις γυναίκες η επικοινωνία, η κουβέντα είναι ο τρόπος με τον οποίο κρατάνε τις σχέσεις. Για τους άντρες οι σχέσεις κρατούνται από αυτά που κάνουν και όχι από αυτά που λένε. (Dominian, 1998, σελ. 71)

Ο χώρος ασκεί επίσης μεγάλη επιρροή στην λεκτική επικοινωνία και στα δύο φύλα. Το σπίτι είναι το πλαίσιο με την εικόνα ενός σιωπηλού άντρα και μιας ομιλητικής γυναίκας κάτι που αλλάζει όταν το ζευγάρι μεταφερθεί σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Για πολλούς άντρες η σιωπή στο σπίτι σημαίνει την απελευθέρωση από την ανάγκη να επιβεβαιώνονται και να εντυπωσιάζουν με λεκτικές επιδείξεις. Για τις γυναίκες το σπίτι

είναι ένας χώρος που μπορούν να μιλήσουν ελεύθερα χωρίς να κρίνονται. (ο.π. σ.72).

Λόγω αυτής της διαφοράς οι γυναίκες εύκολα παρερμηνεύουν την σιωπή των αντρών ως έλλειψη ενδιαφέροντος για τις ιδέες. Αυτό πολλές φορές αποτελεί αιτία για σύγκρουση. (Gray, 1995, σελ.100)

2. Μη λεκτική επικοινωνία

Η μη λεκτική επικοινωνία αποτελεί ένα σημαντικό, ίσως και το σημαντικότερο κομμάτι, της σχέσης όπως και στην γενικότερη επικοινωνία των ανθρώπων. Όλα τα μηνύματα που εκπέμπει ο ένας στον άλλον με μη λεκτικό τρόπο δηλαδή με την στάση του σώματος, τις εκφράσεις του προσώπου, τις κινήσεις και χειρονομίες αποτελούν τα μη λεκτικά μηνύματα.

Το άγγιγμα σύμφωνα με τον Dominian (1998, σελ.81) μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πολυάριθμους τρόπους για να δείξει θετικά συναισθήματα :

A) Ως υποστήριξη, επιβεβαίωση και υπόσχεση προστασίας προς τον σύντροφο.

B) Το πρόσωπο που αγγίζει σηματοδοτεί την αναγνώριση και την ευγνωμοσύνη στον σύντρόφό του.

Γ) Τα αγγίγματα που «περικλείουν» όπως το κράτημα των χεριών αποτελούν έκφραση εγγύτητας και οικειότητας μεταξύ των συντρόφων.

Δ) Το σεξουαλικό ενδιαφέρον εκδηλώνεται με άγγιγμα.

Στα ζευγάρια που είναι παντρεμένα για μεγάλο χρονικό διάστημα, η μεταξύ τους οικειότητα μπορεί να είναι τόσο καλά παγιωμένη που να μην χρειάζονται να αγγίζονται. Μια αλλαγή στην έκφραση του

προσώπου αρκεί για να κατανοήσουν ο ένας τη ψυχική κατάσταση του άλλου. (ο.π. σελ.82)

3. Οικειότητα και ανεξαρτησία

Η οικειότητα είναι το «κλειδί» για έναν κόσμο επαφών όπου τα άτομα διαπραγματεύονται περίπλοκα δίκτυα φιλίας, ελαχιστοποιούν διαφορές και προσπαθούν να συναινέσουν και να αποφύγουν εκδηλώσεις ανωτερότητας.

Στα πλαίσια της ανεξαρτησίας αυτό που έχει μεγάλη σημασία είναι το γόητρο αφού είναι ένα μέσο κατά το οποίο το άτομο ασκεί τη δύναμή του στους άλλους.

Αν και όλοι έχουμε ανάγκη τόσο την οικειότητα όσο και την ανεξαρτησία κατά τον Dominian (1998, σελ.68) «Οι γυναίκες έχουν την τάση να εστιάζουν στην οικειότητα και οι άντρες στην ανεξαρτησία. Οι άντρες, όταν συζητούν δείχνουν να τους απασχολεί κυρίως η θέση και η δύναμή τους, ενώ οι γυναίκες ασχολούνται περισσότερο με την δύναμη και την φύση της επαφής σε μία σχέση.

Κατά την Tannen, όπως αναφέρεται στο ίδιο βιβλίο (σ.69). «Οι γυναίκες μιλάνε και ακούνε την γλώσσα της επαφής και της οικειότητας, ενώ οι άντρες την γλώσσα του γοήτρου και της επικοινωνίας».

Οι διαφορετικές αυτές «γλώσσες» στα δύο φύλα όταν δεν αναγνωριστούν από τους συντρόφους μπορούν να γίνουν αιτία συγκρούσεων και απομάκρυνσης του ενός από τον άλλον.

4. Η σύγκρουση

Οι γυναίκες, όπως προαναφέρθηκε, σύμφωνα με τον Dominian χρησιμοποιούν την επικοινωνία για να εστιάσουν στην επαφή ενώ οι άντρες ως μέσο για να διαπραγματευτούν την δύναμή και το γόητρό τους. Έτσι για τις περισσότερες γυναίκες η σύγκρουση θα πρέπει να αποφεύγεται γιατί αποτελεί απειλή για την επαφή στην σχέση τους. Αντίθετα για τους άντρες, όντας μέσο διαπραγμάτευσης του γοήτρου, τους θεωρείται αναγκαία.

Η διαφορετική αυτή αντίληψη για τη σύγκρουση έχει επιπτώσεις στην σταθερότητα και στην ικανοποίηση στον έγγαμο βίο. Η συνήθεια των γυναικών να προτρέπουν τους συζύγους τους για διάφορα θέματα παρερμηνεύεται από τους άντρες ως εντολή ή διαταγή και προβάλλουν αντίσταση. Η φυσική αυτή στάση των αντρών να αντιστέκονται στις υποδείξεις των συζύγων τους οξύνεται ακόμη περισσότερο όταν υπάρχουν άσχημα παιδικά βιώματα καταπίεσης και αυταρχισμού (ο.π. σελ.73)

Οι γυναίκες αντίθετα είναι συνήθως παραδοσιακά υποταγμένες στις απαιτήσεις των άλλων, γι' αυτό και περιμένουν τους άλλους να επηρεάσουν τις πράξεις τους. (ο.π. σελ.74)

Η Tannen στην θεωρία της (ο.π. σελ.75) αντιλαμβάνεται την επικοινωνία μεταξύ των δύο φύλων ως «μάχη μεταξύ της δύναμης και της συνεργασίας». Κάθε συναλλαγή μεταξύ του ζευγαριού είτε αφήνει τα ίχνη της κατανόησης και της προσέγγισης, είτε οδηγεί στην παρεξήγηση και την αποξένωση. Έτσι στην καρδιά μιας συνομιλίας ενυπάρχουν η δεκτικότητα και η αβεβαιότητα μαζί με την αποδοχή και την απόρριψη.

Ο ανταγωνισμός αυτός μεταξύ των δυο φύλων φαίνεται στην διακοπή της συνομιλίας. Κατά τον Dominian (ο.π. σελ.75), οι άντρες βλέποντας την συζήτηση σαν αγώνα επικράτησης, διακόπτουν

περισσότερο από τις γυναίκες. Η διακοπή μπορεί να αποτελεί έναν τρόπο μεταβίβασης της πρωτοβουλίας από τον ομιλητή στο πρόσωπο που διακόπτει. Οι άντρες βλέπουν την διακοπή ως μέρος ενός πολέμου δύναμης και ελέγχου της συζήτησης και περιμένουν να τους αντισταθούν. Οι γυναίκες αντίθετα όταν τις διακόπτουν νοιώθουν αποδοκιμασία και απόρριψη των συναισθημάτων τους.

Κατά τον Gray (1995, σελ.100) για να εκφράσουν οι γυναίκες πλήρως τα συναισθήματά τους χρησιμοποιούν επίθετα στον υπερθετικό βαθμό για μεταφορές και γενικεύσεις. Ο τρόπος αυτός έκφρασης πολλές φορές γίνεται αντικείμενο παρερμηνείας από τους άντρες που συνηθίζουν να ερμηνεύουν λέξη προς λέξη τις φράσεις χωρίς να συλλαμβάνουν το βασικό νόημα που κρύβεται.

Το ίδιο συμβαίνει και από τη μεριά των γυναικών οι οποίες συνηθίζουν να ερμηνεύουν την σιωπή του άντρα ως αδιαφορία προς αυτές και την βοήθεια που θέλουν να του προσφέρουν. (Gray, 1995, σελ. 114)

Ο Gray, μελετώντας το διαφορετικό νόημα που αποδίδεται λέξεις αλλά και την διαφορετική λεκτική έκφραση των συναισθημάτων στα δύο φύλα, τονίζει την σημασία της κατανόησης των λεκτικών μηνυμάτων στην αποφυγή της σύγκρουσης. Κατανοούμε λοιπόν ότι η επικοινωνία και η σύγκρουση μέσω αυτής ενυπάρχουν και ερμηνεύονται διαφορετικά στο κάθε φύλο.

5. Αποκάλυψη του εαυτού

Η αποκάλυψη του εαυτού στο ζευγάρι, η αποκάλυψη δηλαδή των ενδόμυχων συναισθημάτων και σκέψεων, ως διαδικασία απαλλάσσει την διαπροσωπική επικοινωνία από ένα μεγάλο μέρος εικασιών και

υποθέσεων και αποτελεί ουσιώδες στοιχείο για την πρόοδο της σχέσης.
(Dominian, 1998, σελ.76)

Ο Jourard, κρίνει ότι τόσο η σωματική όσο και η ψυχική υγεία του ατόμου, καθώς και η ποιότητα της σχέσης εξαρτάται από την ικανότητα του να αποκαλύπτεται απομακρύνοντας τις κοινωνικές μάσκες με τις οποίες σχετίζονται οι άνθρωποι. (ο.π. σελ.77)

Οι σύζυγοι έχουν διαφορετικούς λόγους ο καθένας για την μη αποκάλυψή τους στον άλλον. Οι γυναίκες που μένουν κλειστές πολλές φορές δεν θέλουν να ενοχλήσουν τους άντρες τους ή νοιώθουν ότι δεν θέλουν να τους καταλάβουν. Οι άντρες από τη μεριά τους πιστεύουν ότι δεν μπορούν να γίνουν κατανοητοί από τις γυναίκες. (ο.π.)

Ο Hendrick, όπως αναφέρεται στο ίδιο βιβλίο (ο.π. σελ.77), βρήκε ότι υπάρχει αρνητική συνάφεια μεταξύ της αποκάλυψης του εαυτού και του χρόνου διάρκειας ενός γάμου, επειδή τα ζευγάρια, με την πάροδο του χρόνου, ευαισθητοποιούνται και κρύβουν τις πλευρές του εαυτού τους που δυσαρεστούν τον σύντροφό τους.

Ο Atman (ο.π. σελ.78) θεωρεί ότι οι σχέσεις περιλαμβάνουν την ανοιχτή και την κλειστή στάση, το πλησίασμα και την αποστασιοποίηση. Σε περιόδους αλλαγής η ανοιχτή στάση είναι πιο έκδηλη όπως για παράδειγμα σε περιόδους κρίσης όπου γίνεται αποκάλυψη των συναισθημάτων.

Στην καρδιά της αμοιβαίας αποκάλυψης υπάρχει η αμοιβαία εμπιστοσύνη που γεννιέται καθώς και η αξία που δίνεται απ' αυτόν που αποκαλύπτεται στο πρόσωπο που ακούει. (ο.π. σελ.80)

Παρ' όλα αυτά η αποκάλυψη του εαυτού μπορεί να αποτελέσει απειλή σε μία σχέση στις εξής δυο περιπτώσεις (ο.π. σ.77):

- i. Όταν, σύμφωνα με τον Gilbert, υφίσταται σε υπερβολικό βαθμό απειλεί την ασφάλεια και υποθάλλει την οικειότητα στις σχέσεις του ζευγαριού.

- ii. Όταν, σύμφωνα με τον Komarovsky, αποκαλύπτεται αρνητικό υλικό

Και τις δύο περιπτώσεις η σχέση του ζευγαριού οδηγείται σε κρίση ή σύγκρουση ανάλογα με την ένταση που παίρνει.

Σε γενικές γραμμές μπορούμε να πούμε ότι η αποκάλυψη είναι αναγκαία στον γάμο, όχι όμως η αποκάλυψη όλων των πραγμάτων (ειδικότερα των αρνητικών πληροφοριών), όχι σε όλες τις περιόδους και όχι σε όλα τα ζευγάρια.

Οι σύντροφοι θα πρέπει να αναπτύξουν την δυνατότητα να κρίνουν τις κατάλληλες στιγμές για αποκάλυψη και «άνοιγμα της σχέσης».

Σταδιακά το ζευγάρι μέσα από την συνεχή αποκάλυψη φτάνει στο σημείο να γίνεται αντιληπτός ο ένας στον άλλον χωρίς να αποκαλύπτονται και με μοναδικό μέσο την οπτική επαφή και το άγγιγμα. Τότε η απουσία της επικοινωνίας δεν είναι εμπόδιο αλλά ένα μυστήριο ένωσης.

2. Διαφοροποίηση στην σεξουαλικότητα

Οι απόψεις γύρω από το πώς βιώνει την σεξουαλικότητα ο άντρας και η γυναίκα έχουν παρουσιάσει κάποιες διαφοροποιήσεις. Ενώ κάποιοι υποστηρίζουν την σεξουαλική διαφορετικότητα των δύο φύλων ως παράγοντα διαφοροποιήσεις, άλλοι αναζητούν τις διαφορές στην προσωπικότητα του ατόμου και όχι στο φύλο. Ας εξετάσουμε το θέμα πιο συγκεκριμένα.

Ο άντρας κατά τον Bovet (1968, σελ.53) κινείται περισσότερο στο σωματικό και το πνευματικό επίπεδο, γι' αυτό ζει την σεξουαλικότητά και την αγάπη, ενώ η γυναίκα κινούμενη περισσότερο

στο μεσαίο-ψυχικό επίπεδο βιώνει τον έρωτα. Οι διαφορές αυτές δεν είναι απόλυτες, όμως κατά το Bovet είναι γενικότερα χαρακτηριστικά των δύο φύλων. Ας εξετάσουμε τις διαφορές αυτές πιο συγκεκριμένα.

Οι άντρες αν και είναι λιγότερο εκδηλωτικοί και διαχυτικοί σε συναισθήματα από τις γυναίκες ζουν τις σεξουαλικές τους σχέσεις πιο αυθόρμητα (Χουρδάκη, 1989, σελ.68). Έτσι αν και χρειάζεται αρκετή ώρα για να μπουν στην ερωτική ατμόσφαιρα, διεγείρονται σεξουαλικά πολύ εύκολα, ακόμη και με ένα ασήμαντο ερέθισμα. (Bovet, 1968, σελ. 53).

Έτσι, όπως μας αναφέρει ο συγγραφέας «Ο άντρας μπορεί να έχει σεξουαλικό πόθο ακόμα και χωρίς ερωτική διάθεση μέσα από ένα εσωτερικό ή εξωτερικό ερέθισμα και θέλει γρήγορη ικανοποίηση» (ο.π. σελ.55).

Η σεξουαλική επαφή του άντρα χαρακτηρίζεται από μία φάση πίεσης να φτάσει στο τέρμα της ηδονικής κατάστασης, στο κορύφωμα του πάθους και αμέσως μετά επέρχεται η πτώση, μία φάση μηδενική ακόμα και αρνητική.

Κατά τον Bovet (ο.π. σελ.55) «Δεν υπάρχει πιο μεγάλη και πιο απότομη ψυχική μετάπτωση από εκείνη που παθαίνει ο άντρας μετά από μία ένωση αποκλειστικά σεξουαλική».

Η ορμή αυτή λειτουργεί ανεξάρτητα από την ατμόσφαιρα της σχέσης και έχει ανάγκη να εκφορτίζεται σε τακτά χρονικά διαστήματα (Dominian, 1998, σελ.168).

Η τρυφερότητα, σε αντίθεση με την γυναίκα, έχει περισσότερο ερωτικό χαρακτήρα και μεταφράζεται σαν ερωτικά χάρδια τα οποία αποτελούν συνήθως τον πρόλογο μιας ερωτικής ένωσης και παύουν μόλις φύγει το πάθος.

Για τη γυναίκα η σεξουαλικότητα συνήθως αναδύεται μέσα από τον έρωτα με μία κατάσταση λιγότερης ή περισσότερης ψυχικής συνύπαρξης στο πλευρό του άντρα της.

Ενώ ο άντρας, όπως αναφέραμε παραπάνω μπορεί πολύ γρήγορα και έντονα να νοιώσει σεξουαλική επιθυμία και να προχωρήσει στην ικανοποίησή της, η γυναίκα, για να μπορέσει να πάρει πραγματικά μέρος σε μία ένωση απαιτείται προετοιμασία της ψυχικής της διάθεσης ώρες νωρίτερα. Έτσι η ψυχική διάθεση που αφήνει ο άντρας στην γυναίκα καθώς φεύγει το πρωί για την δουλειά του είναι καθοριστική για τις ερωτικές σχέσεις που θα έχουν το βράδυ (Bovet, 1968, σελ.54). Μία άσχημη συμπεριφορά, μία αποδοκιμασία ή μία οποιαδήποτε ηθική απογοήτευση μπορεί να καταστρέψει την ερωτική διάθεση της γυναίκας, αφού αυτό που χρειάζεται πριν και πάνω απ' όλα μία γυναίκα είναι τρυφερότητα, η οποία περιλαμβάνει όλη την συμπεριφορά του άντρα και κυρίως το αίσθημα ασφάλειας και εγγύτητας μέσα στον κόσμο της και δεν έχει αποκλειστικά στενή σχέση με τον έρωτα ή το σεξ, αλλά αποτελεί μία ανάγκη για τρυφερή συμπεριφορά και χάδια. Η γυναίκα μπορεί να επηρεαστεί θετικά από μία όμορφη ιδέα ή ακούγοντας ένα ζεστό ήχο μίας αντρικής φωνής, χωρίς να προσέχει καμία λέξη από τα λεγόμενα. (Οικογενειακός σύμβουλος, 1996, τόμος 7^{ος} σ.29).

Το ανθρώπινο θηλυκό δεν ικανοποιείται με την καθαρά σωματική ένωση. Όσο πιο πλούσιος είναι ο συναισθηματικός κόσμος μίας γυναίκας, τόσο πιο πλούσια συναισθηματικότητα και φαντασία έχει, η οποία εκδηλώνεται μέσα από την ανάγκη της να την καταλαβαίνει ο σύζυγός της και να είναι «μαζί» της. (Οικογενειακός Σύμβουλος, 1996, τομ. 5^{ος}, σ.89).

Τα σεξουαλικά της αισθήματα αναδύονται σιγά-σιγά από τα ερωτικά. Το πάθος της έχει μία αργή άνοδο. Ο οργασμός αποτελεί το ψηλότερο σημείο μίας βαθμιαίας ηδονικής ανάβασης γι' αυτό και δεν

αποτελεί τόσο έκδηλα όσο στον άντρα τον σκοπό της ερωτικής πράξης. Μετά την κορύφωση τα συναισθήματα της γυναίκας δεν πέφτουν απότομα στο μηδέν αλλά κατεβαίνουν σιγά- σιγά γι' αυτό και χρειάζεται τον άντρα δίπλα της. Όταν ο άντρας αποκοιμάται αμέσως μετά την συνουσία τότε αισθάνεται προδομένη.

Η στάση της γυναίκας στις σεξουαλικές σχέσεις γενικότερα χαρακτηρίζεται παθητική έως και υποτακτική και του άντρα ως ενεργητική. Πέρα από τις κοινωνικές επιρροές και τα ταμπού που επιβάλλει η κοινωνία μας, καμιά γυναίκα δεν θέλει να νοιώθει σεξουαλικό αντικείμενο. Καθημερινές παρατηρήσεις δείχνουν ότι οι γυναίκες είναι το ίδιο ενεργητικές με τους άντρες στις σεξουαλικές τους σχέσεις. Απλά έχουν τον δικό τους, λιγότερο εμφανή τρόπο, να δείχνουν την σεξουαλική τους επιθυμία με ένα άγγιγμα ή μία χειρονομία. (Lowen, 1990, σελ.233).

Κατά την διάρκεια της επαφής οι ρόλοι συνήθως διαφοροποιούνται. Ο άντρας παίρνει τον ρόλο του επιθετικού κυνηγού και η γυναίκα του θηράματος σε μία στάση «επιθετικά δεκτική». Αυτός είναι ο ρόλος της γυναίκας που οι περισσότεροι άντρες επιθυμούν να έχουν.

Όταν μία γυναίκα αναλάβει την πρωτοβουλία στην σεξουαλική σχέση δείχνοντας σεξουαλικά επιθετική συμπεριφορά, ο άντρας τις περισσότερες φορές προβάλλει μία ασυνείδητη αντίσταση που μειώνει την επιθυμία και αυξάνει τις απαιτήσεις του προς την γυναίκα για να αποδείξει την αξία του. (ο.π. σελ.234).

Το γεγονός ότι η απώλεια της σεξουαλικής ικανότητας του άντρα καταστρέφει την σεξουαλική πράξη και στους δύο συντρόφους (κάτι που δεν ισχύει για το αντίθετο), κάνει την γυναίκα να νοιώθει εξαρτημένη από τον άντρα. Γι' αυτό και είναι έτοιμη να αντιδράσει, συνειδητά και ασυνείδητα, με εχθρότητα σε περίπτωση αδυναμίας του να την

ικανοποιήσει. Όσο πρόθυμη κι αν δείξει στην αρχή να τον βοηθήσει ή και να του συμπαρασταθεί σε μία τέτοια περίπτωση, αν η αδυναμία συνεχιστεί θα τον αφήσει. (ο.π. σελ.236).

Αντίθετα λίγες γυναίκες αμφισβητούν την ικανότητά τους να ικανοποιήσουν σεξουαλικά έναν άντρα. Η περηφάνια της αυτή βασίζεται σε διπλή βάση: την γοητεία της όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τον διπλό της ρόλο σύζυγος- μητέρα. Το σώμα της λοιπόν αντιπροσωπεύει δύο λειτουργίες, την σεξουαλική και την αναπαραγωγική. (ο.π. σελ.238).

Ο δυϊσμός στην φύση του άντρα αναφέρεται στην σχέση με το σώμα του και το γεννητικό του όργανο με το οποίο ταυτίζεται σαν προέκταση του εαυτού του. Το σώμα του ανήκει στον κόσμο και είναι φτιαγμένο για δράση απέναντι στους άλλους άντρες. Το γεννητικό του όργανο όμως ανήκει στην γυναίκα. Έτσι ο άντρας εξ' αιτίας της διπλής αυτής σχέσης, νοιώθει ότι αποτελεί την γέφυρα της γυναίκας με τον έξω κόσμο.

Αυτές οι τυπικές διαφορές στην σεξουαλική αισθαντικότητα ανάμεσα στα δύο φύλα αποτελούν μία πιο γενικευμένη κατάταξη. Κάθε άντρα και κάθε γυναίκα είναι διαφορετικοί άνθρωποι με διαφορετική ζωή, γεννημένοι και μεγαλωμένοι κάτω από διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες. Ανατράφηκαν σε διαφορετικό περιβάλλον και βίωσαν διαφορετικά την αγάπη μέσα από θετικές και αρνητικές εμπειρίες.

Η σεξουαλικότητα μιας γυναίκας δεν εξαρτάται μόνο από το φύλο της, αλλά από την προσωπική δομή του χαρακτήρα της που διαμορφώνεται από την εκπαίδευση και τα βιώματα της πρώτης παιδικής ηλικίας. Αυτό που έχει ζήσει διαμορφώνει τις κατοπινές κοινωνικές της σχέσεις μια από τις οποίες είναι και η ερωτική. (Rattner,1970, σελ.106).

Η ικανότητα για αγάπη προϋποθέτει βιώματα συναισθηματικής σύνδεσης με τους ανθρώπους κατά την παιδική και νεανική ηλικία. Η

σεξουαλικότητα αποτελεί ένα σύμβολο της γενικής ικανότητας του ατόμου για επαφή και συνεργασία και καθρεφτίζει την στάση του απέναντι στον εαυτό του και τους συνανθρώπους του. Γι' αυτό, έχει λίγο νόημα να υποθέσουμε διαφορές στη σεξουαλική αίσθηση του άντρα και της γυναίκας αφού και για τα δύο φύλα η αγάπη και το σεξ είναι βασικά κίνητρα για την ζωή τους, επηρεαζόμενοι από παράγοντες τόσο εξωτερικούς όσο και ενδόμυχα εσωτερικούς που επηρεάζουν το επίπεδο σχέσης και σεξουαλικής αλληλοσυμπλήρωσης.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΥ

Η επιλογή του συντρόφου είναι ένα αρκετά πολύπλοκο και πολυσύνθετο κομμάτι με το οποίο έχουν ασχοληθεί ερευνητικά κατά καιρούς πολλοί επιστήμονες προσπαθώντας να εντοπίσουν τα κριτήρια.

Κάθε άνθρωπος, με την μοναδικότητα της ύπαρξης και των εμπειριών του, θέτει τα δικά του κριτήρια (συνειδητά ή ασυνείδητα), η σύνθεση των οποίων είναι μοναδική και αντιστοιχεί στον ψυχισμό, στις αξίες και στις ανάγκες του.

Τα κριτήρια που θέτει κάθε άτομο, σε συνειδητό ή μη επίπεδο, αποτελούν γέννημα επιρροής διαφόρων παραμέτρων- ψυχολογικών και κοινωνικών- που διέπουν την ζωή του ατόμου.

Ας δούμε αναλυτικά την τοποθέτηση διαφόρων συγγραφέων ως προς το θέμα αυτό:

Ο Dominian (1998 σελ.44-52) αναφέρει τα ακόλουθα κριτήρια:

A) Η ικανότητα επικοινωνίας και αμοιβαίας κατανόησης μέσα από μία συνεχή αποκάλυψη του εαυτού, δηλαδή των αξιών, των στάσεων και των πεποιθήσεών τους. Μέσα από την αμοιβαία αποκάλυψη δημιουργείται και ένα αίσθημα αμοιβαίας εξάρτησης και έτσι βασιζόμενοι ο ένας στον άλλον αποκτά μία μοναδική σημασία.

B) Κοινά κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως η θρησκεία, η εκπαίδευση και η κοινωνική τάξη τα οποία μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο στην επιλογή του συντρόφου.

Γ) Η προσωπικότητα η οποία συμπεριλαμβάνει την ομοιότητα αξιών και στάσεων των δύο ατόμων στις διάφορες καταστάσεις και στην εκπλήρωση των αναγκών.

Δ) Τα σωματικά χαρακτηριστικά. Δηλαδή:

- *Η επιθυμητή εμφάνιση*, η οποία πολλές φορές παραπέμπει κυρίως σε συγκεκριμένα σημεία- χαρακτηριστικά του αγαπημένου προσώπου, τα οποία ωθούν στην εκδήλωση μίας ισχυρής έλξης. (Η ύπαρξη των επιθυμητών σημείων τις περισσότερες φορές είναι ασυνείδητη).
- *Η σωματική διέγερση* κατά την οποία το άτομο μπορεί να παρουσιάσει ταχυκαρδίες και εξάψεις.
- *Η ηλικία* του αγαπημένου προσώπου.

Ε) Η ετοιμότητα του ατόμου να μπει σε μία σχέση. Το άτομο πιθανόν να νοιώθει μοναξιά ή να έχει χαμηλή αυτοπεποίθηση και έτσι να επιδιώξει την δημιουργία μιας σχέσης.

ΣΤ) Η εγγύτητα με το αγαπημένο πρόσωπο, δηλαδή η δυνατότητα ικανοποιητικής συνύπαρξης των δύο ατόμων ώστε να εκτίθεται περισσότερο ο ένας στον άλλον.

Ζ) Το μυστήριο που εκπέμπει ένα άτομο και κινητοποιεί κατ' αυτόν τον τρόπο άλλα άτομα να το γνωρίσουν.

Οι Aron και Aron δίνουν ιδιαίτερη έμφαση σε δύο από τα παραπάνω κριτήρια, την αμοιβαία συμπάθεια και τα κοινά χαρακτηριστικά (Dominian, 1998 σελ.53)

Ο έρωτας, όπως υποστηρίζουν, αναπτύσσεται όταν το άτομο αντιλαμβάνεται τα άλλο πρόσωπο ως μία ευκαιρία για γρήγορη ανάπτυξη του εαυτού. Η αντίληψη αυτή απαιτεί την ύπαρξη δύο συνθηκών:

1. Ότι ο άλλος κατέχει τα επιθυμητά χαρακτηριστικά τα οποία διευρύνουν τον εαυτό.
2. Ότι η σχέση είναι επιθυμητή και υπάρχει αμοιβαία συμπάθεια .

Ο Πιντέρης (1999, σελ.50) διακρίνει πέρα από τα εξωτερικά κριτήρια επιλογής συντρόφου άλλες δύο κατηγορίες: τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας του ατόμου και οι απόψεις- θέσεις του.

Στα χαρακτηριστικά προσωπικότητας αναφέρονται:

1. Ο βαθμός αυτονομίας και εξάρτησης του ατόμου
2. Το ποσό ενεργητικός ή παθητικός είναι.
3. Το πως χειρίζεται το άγχος.
4. Τον τρόπο που χειρίζεται την δύναμη.
5. Η νοημοσύνη του.
6. Η σεξουαλικότητά του.
7. Το πόσο εσωστρεφής ή εξωστρεφής είναι.
8. Ο βαθμός κοινωνικότητας και μοναχικότητας
9. Το πόσο ρισκάρει, το θάρρος που διαθέτει.

Στις απόψεις- θέσεις του ατόμου ως κριτήρια αναφέρονται:

1. Οι απόψεις του για τον ρόλο του άντρα και της γυναίκας.
2. Οι απόψεις του περί σεξουαλικής αποκλειστικότητας.
3. Οι άποψή του για την δημιουργία οικογένειας και τον ρόλο του σ' αυτήν.
4. Την άποψή του για τις σχέσεις με τους συγγενείς.

5. Τις απόψεις του γύρω από τα χρήματα και την διαχείρισή τους.
6. Τα χόμπυ του.
7. Τις πολιτικές και θρησκευτικές του θέσεις.

Σε αυτές τις δύο κατηγορίες μπορούν να συμπεριληφθούν και άλλα κριτήρια, ανάλογα με τις προτεραιότητες του κάθε ατόμου.

Ο Napier (1997, σελ.288-292) δίνει τρία είδη επιλογής συντρόφου ανάλογα με την ένταση, την έκταση και την ποιότητα του συναισθήματος που βιώνει το άτομο, αλλά και την προσωπικότητά του.

A) Τις «Υποκαθορισμένες επιλογές» που κυριαρχούνται από την λογική. Αυτές οι επιλογές γίνονται συνήθως από ανθρώπους συγκρατημένους, χωρίς εμπιστοσύνη στο συναίσθημα. Συνήθως είναι άτομα που οι οικογένειες τους είτε είναι ταραχώδεις και συναισθηματικά καταστρεπτικές, είτε κινούνται στο άλλο άκρο της ψυχρότητας και του ορθολογισμού.

B) Τις «Υπερκαθορισμένες επιλογές» που περιέχουν υπερβολικό συναίσθημα. Τέτοιες επιλογές χαρακτηρίζουν γάμους που γίνονταν βιαστικά κάτω από συναισθηματική πίεση και άγχος λόγω κάποιας οικογενειακής κρίσης ή κάποιου άλλου προβλήματος. Οι συναισθηματικές πιέσεις που μπορεί να επιφέρουν στρες και να διαστρεβλώσουν την διαδικασία επιλογής ενός συντρόφου είναι οι ακόλουθες:

- Η ψυχολογική απουσία ή ανικανότητα ενός γονέα, η οποία δημιουργεί μία αίσθηση ανάγκης για τη εύρεση ενός συντρόφου που θα δώσει την προσοχή που στερήθηκε το άτομο.

- Η ξαφνική απώλεια ενός γονιού, ενός συντρόφου ή μιας άλλης σημαντικής θέσης λόγω θανάτου ή απόρριψης που καθιστά τον επόμενο σύντροφο σε ρόλο «θεραπευτή».
- Μία εγκυμοσύνη που αναγκάζει το ζευγάρι να προχωρήσει σε γάμο χωρίς να είναι έτοιμο για κάτι τέτοιο.

Τέτοιοι γάμοι, βασισμένοι στο άγχος και την πίεση, συνήθως δεν «στέκονται» αφού δεν έχουν τα εφόδια, δηλαδή το συναισθηματικό υπόβαθρο. Η έντονη συναισθηματική πίεση, είτε προέρχεται από εσωτερικές ανάγκες του ατόμου είτε από εξωτερικού παράγοντες, διαστρεβλώνει τα κριτήρια επιλογής ενός συντρόφου.

Γ) Την Αγάπη, η οποία αναφέρεται στην επιλογή που γίνεται με πολύ συναίσθημα. Αυτήν την εμπειρία, όπως μας λέει, την έχει κανείς στη ζωή του μία ή δύο φορές.

Ο Napier, αναλύοντας την επιρροή της πατρικής οικογένειας και των δικαιωμάτων που έχει το άτομο στην επιλογή συντρόφου, επισημαίνει τις ασυνείδητες πολλές φορές τάσεις για ομοιότητα αλλά και διαφοροποίηση του ίδιου του συντρόφου και της οικογένειάς του ως σημαντικά κριτήρια επιλογής. Πιο συγκεκριμένα ορίζει τα εξής κριτήρια. (1997,σελ.101-118):

A) Την ομοιότητα της προσωπικότητας του συντρόφου

Τα άτομα, όπως αναφέρει, συνήθως αναζητούν το «γνήσιο δίδυμό» τους, το άτομο δηλαδή που θα έχει κοινά σημεία ως προς

§ Τον τρόπο που βιώνει τον κόσμο (νοητική ομοιότητα)

§ Τα διάφορα κοινωνικά χαρακτηριστικά (φυλή, θρησκεία, κοινωνική τάξη κ.λ.π.).

§ Τις αξίες οι οποίες δημιουργούνται μέσα στην οικογένεια.

§ Την βασική ψυχολογική κατάσταση των δύο ατόμων στις πατρικές τους οικογένειες, δηλαδή ομοιότητα με τον «πυρήνα των προβλημάτων» και την δυναμική που διαμορφώθηκε στην πατρική οικογένεια.

B) Η διαφορετικότητα του συντρόφου, το οποίο ως κριτήριο αποσκοπεί στην συμπληρωματικότητα και την ολοκλήρωση. Το άτομο ψάχνει ένα ταίρι που θα διαθέτει ιδιότητες που δεν κατέχει το ίδιο και τις λαχτάρα. Αυτή η διαφορετικότητα όμως, μπορεί να είναι «επιφανειακή». Το κομμάτι του συντρόφου που αναγνωρίζεται ως διαφορετικό μπορεί να είναι ένα κρυμμένο μέρος του εαυτού που έχει παραμεληθεί ή απορριφθεί και το αναζητάτε μέσα από μία σχέση.

Γ) Η ομοιότητα του συντρόφου με οικεία πρόσωπα της πατρικής οικογένειας. Το κριτήριο αυτό πηγάζει από την βαθύτερη ανάγκη του ατόμου να αισθάνεται ασφάλεια και προστασία με το ταίρι σαν και αυτή που ένοιωθε μέσα στην οικογένειά του, με τους γονείς του.

Ο σύνδεσμος με τον γονέα του αντίθετου φύλου πατέρα ή μητέρα αντίστοιχα, ή με ένα πρόσωπο που πήρε την θέση τους, καθώς επίσης και τα παιδιά βιώματα και φαντασιώσεις, σύμφωνα με την ψυχανάλυση, αποτελούν σημαντικά κριτήρια επιλογής συντρόφου.

Σύμφωνα με την Melanie Klein (1990, σελ.129) τα αισθήματα ενός άντρα και μιας γυναίκας επηρεάζονται πάντοτε από τον πρώτο σύνδεσμο με τον γονέα του αντιθέτου φύλου. Ο Freud υποστηρίζει ότι παντρευόμαστε κάποιον που μας θυμίζει τον γονέα του αντίθετου φύλου.

Έτσι ένας άντρας συμβαίνει να διαλέξει για σύντροφο μια γυναίκα που αν και τα εξωτερικά χαρακτηριστικά της είναι τελείως αντίθετα από εκείνα της μητέρας του, εντούτοις η φωνή της, ή κάποιο άλλο στοιχείο του χαρακτήρα της παραπέμπουν στις πρωταρχικές εντυπώσεις που έχει από την μητέρα του και έτσι ασκούν πάνω του ιδιαίτερη έλξη.

Παρόμοια η επιλογή συντρόφου στην γυναίκα, όπως αναφέρουν, επηρεάζεται από τις παιδικές αναμνήσεις και συναισθήματα προς τον πατέρα της (θαυμασμός, εμπιστοσύνη κ.λ.π.).

Δ) Οι αντιθέσεις ανάμεσα στις δύο πατρικές οικογένειες, όπου οι δύο σύζυγοι προέρχονται από διαμετρικά διαφορετικό οικογενειακό περιβάλλον. Απώτερος σκοπός τέτοιων σχέσεων σύμφωνα με τον Napier είναι η συγχώνευση των δύο διαφορετικών οικογενειακών κόσμων και μέσα από αυτό, η ψυχολογική ωρίμανση και ανάπτυξη των ατόμων μέσα στην σχέση. Η επιλογή του συντρόφου με βάση αυτό το κριτήριο είναι συνήθως ασυνείδητη και πηγάζει από την ανάγκη του ατόμου για αυτοεκπλήρωση μέσα στην σχέση του.

Μέσα από αυτό το κεφάλαιο έγινε προσπάθεια για μία όσο το δυνατόν, ολιγότερη κάλυψη των κριτηρίων επιλογής συντρόφου. Κάθε άνθρωπος προσεγγίζει τον γάμο με ένα δικό του μοναδικό πλέγμα προβλημάτων και αναγκών, η ποικιλία των στρατηγικών ασυνειδήτων ή μη, στην επιλογή του συντρόφου δίνοντας ανάλογη βάση σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά- στοιχεία του συντρόφου με απώτερο σκοπό την συναισθηματική ολοκλήρωση.

ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΩΘΟΥΝ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟΝ ΓΑΜΟ

Η αναγκαιότητα της γυναίκας να προχωρήσει προς τον έγγαμο βίο πηγάζει από διάφορους παράγοντες κοινωνικής, ηθικοθρησκευτικής και οικονομικής προέλευσης. Ο Γαλανός (1994, σ.168-170) επικεντρώνεται στους εξής λόγους που ωθούν την γυναίκα στον Γάμο:

1. Ο ερωτικός παράγοντας .Αν και αποτελεί ελεύθερη επιλογή για την εισαγωγή στον γάμο, εντούτοις μπορεί να αποβεί καταστρεπτικό και για την σχέση αν προκύψει ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, όπου τότε, κατά κάποιον τρόπο επιβάλλεται η τελετή του γάμου, πολλές φορές χωρίς την ελεύθερη και αβίαστη απόφαση και των δυο μελών του ζευγαριού.
2. Ο οικονομικός παράγοντας που συνυπάρχει και πολλές φορές κυριαρχεί των άλλων παραγόντων. Ακόμη κι αν υπάρχει ο έρωτας ο οικονομικός παράγοντας ασκεί σημαντική επιρροή στην συζυγική διαβίωση. Έτσι μια γυναίκα μπορεί να παντρευτεί με κριτήριο την οικονομική κατάσταση του άντρα και τις ανέσεις που μπορεί να της προσφέρει.
3. Η κοινωνική διάσταση που αναφέρεται στην κοινωνική καταξίωση της γυναίκας που παντρεύεται, επιτελώντας την αποστολή της να κάνει οικογένεια. Μετά το γάμο της τόσο η οικογένειά της όσο και το περιβάλλον της, βλέπουν την προσωπικότητά της καταξιωμένη. Αλλά και για την ίδια, το «Εγώ», παίρνει άλλη αξία στην συνείδησή της,

αντιμετωπίζοντας το γάμο ως σταθερό σημείο πλεύσης στο κοινωνικό πέλαγος. Η κοινωνική διάσταση με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ακόμα και σήμερα ασκεί επιρροή στην απόφαση της γυναίκας να κινηθεί προς το γάμο.

4. Η τέταρτη διάσταση αφορά τους «οικογενειακούς λόγους» και αναφέρεται στους λόγους που αναγκάζουν την γυναίκα να φύγει από το σπίτι και να παντρευτεί χωρίς να έχει την ωριμότητα, την ικανότητα αλλά και την επιθυμία για γάμο. Ο Γαλανός (1994, σ. 169) εντοπίζει πέντε λόγους κίνησης της κοπέλας προς τον γάμο αναφορικά με την οικογένειά της:

- I. Το αφόρητο οικογενειακό περιβάλλον, όπως αλκοολισμός, γονέα, άσκηση βίας κ.ά.
- II. Οι διάφορες χρόνιες αρρώστιες των γονέων (ψυχικές ή σωματικές) που βασανίζουν τις οικογένειες και αναγκάζουν τα κορίτσια να παντρεύονται χωρίς να το πολυσκέφτονται.
- III. Μια υπερπροστατευτική, υστερική ή νευρωτική μάνα (ή ακόμα και πατέρας) που κάνει το σπίτι κόλαση και αναγκάζει τα κορίτσια να προσπαθούν να ξεφύγουν από αυτή την ατμόσφαιρα.
- IV. Το διαζύγιο των γονέων είτε είναι επικείμενο είτε υπαρκτό, αφού το κορίτσι βλέπει να χάνεται η ισορροπία της οικογένειας και νοιώθοντας ανασφάλεια καταφεύγει στην αναζήτηση της σταθερότητας μέσα από έναν γάμο.

V. Οι ίδιες οι πιέσεις που δέχεται η κοπέλα από το σπίτι της για να παντρευτεί.

5. Τέλος ως πέμπτη διάσταση αναφέρονται οι «ηθικοθρησκευτικοί λόγοι» που αναγκάζουν τα ζευγάρια να επιταχύνουν τον γάμο τους. Η ηθικοθρησκευτική διάσταση ήταν εντονότερη στα παλιότερα χρόνια ενώ τώρα όσο περνάει ο καιρός αρχίζει να εκλείπει.

Σύμφωνα με τον Dominian (1998, σελ.46) υπάρχουν πολλαπλοί τρόποι προς τη δέσμευση ή τον γάμο αφού οι σχέσεις διαμορφώνονται από διαφορετικές αιτίες και εξαρτώνται από την μοναδική αλληλεπίδραση του ζευγαριού. Οι τύποι κίνησης προς τον γάμο κατά τον παραπάνω συγγραφέα είναι οι εξής :

1. Ο τύπος διαπλοκής προσωπικοτήτων (personality meshing) κατά τον οποίο ο γάμος αποτελεί προϊόνταιριαστής προσωπικότητας και τα άτομα έχουν την τάση να είναι παρόμοιας υποδομής και αξιών.
2. Ο τύπος με επίκεντρο την σκοπιμότητα (expediency centred) κατά τον οποίο υπάρχουν ισχυρές πιέσεις για γάμο από τον ένα ή και τους δύο συντρόφους. Η πίεση μπορεί να προέρχεται από την επείγουσα επιθυμία για αναχώρηση από το σπίτι ή και από αδυναμία να μείνει κανείς μόνος.

3. Ο τύπος αποσαφήνισης της ταυτότητας (identity clarification), ο οποίος επικεντρώνεται αυστηρά στους ρόλους της σχέσης και απαιτεί αυξημένη σύγκλιση ιδεών.
4. Ο τύπος με επίκεντρο την σχέση (relational centred) ο οποίος χαρακτηρίζεται από αμοιβαία και πρόωμη δέσμευση και είναι ο άμεσος και επείγον έρωτας.
5. Ο τύπος της πιεστικής και ενδο-προσωπική σχέσης (pressure and intrapersonal relationship), ο οποίος έχει την τάση να εστιάζει την έλξη στην σχέση και όχι στο σύντροφο.

Μέσα από τις παραπάνω αναφορές έγινε μια προσπάθεια να εντοπισθούν με αρκετά σαφή και κατανοητό τρόπο οι λόγοι που κινούν ένα άτομο και ειδικότερα μια γυναίκα στην δέσμευση του γάμου.

Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις πέρα από την ώριμη και ελεύθερη επιλογή εισόδου στον έγγαμο βίο, ο γάμος αποτελεί για την γυναίκα μία διέξοδο, έναν τρόπο διαφυγής από την πίεση ή τα προβλήματα που αντιμετωπίζει και δημιουργούν έναν κλοιό γύρω της, βοηθώντας της να αποκοπεί από ένα προβληματικό περιβάλλον, ή ακόμα και ψυχισμό, και να κάνει ίσως μια νέα αρχή κάτι που στην πορεία μπορεί να διαψευστεί.

ΤΥΠΟΙ ΣΥΖΥΓΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Κάθε ζευγάρι, μέσα από την συζυγική συμβίωση, βρίσκει έναν ιδιαίτερο τρόπο αλληλεπίδρασης με τον οποίο διαγράφει την φύση και την ποιότητα της σχέσης του. Σύμφωνα με τον Gua (1972, σελ.110) οι αρμονικοί, οι πραγματικά γεμάτοι γάμοι είναι σπάνιοι, ενώ η υποκρισία, η αποξένωση και η απογοήτευση κρύβεται εκεί που οι ίδιοι οι σύντροφοι νομίζουν ότι ζουν έναν ευτυχισμένο γάμο.

Οι τύποι συζυγικών σχέσεων που μπορεί να αναπτύξει ένα ζευγάρι είναι οι ακόλουθοι:

A) Ο θεσμικός γάμος

Κατά τον Dominian (1998, σελ. 146) «η θεσμική παραλλαγή δίνει έκφραση στην σπουδαιότητα των κανόνων και την εξουσία». Στον τύπο αυτό ο σύζυγος είναι αυτός που παίρνει τον κεντρικό ρόλο στην σχέση. Αυτός επιβάλλει τον νόμο και την πειθαρχία, αυτός παίρνει τις αποφάσεις. Ο τρόπος με τον οποίο σκέφτονται τα ζευγάρια αυτά συνδυάζει πάντα με την κοινωνία, την θρησκεία και το δίκαιο των άλλων. Δεν νοιώθουν έντονα συναισθήματα ο ένας για τον άλλον είναι όμως προσκολλημένοι στους ρόλους που θα πρέπει να αντεπεξέλθουν.

Τόσο ο Dominian (ο.π.) όσο και ο Gua (1972, σελ.110) αναφέρουν τρεις τύπους θεσμικού γάμο :

1. Ο συγκρουσιακός τύπος.
2. Ο απονεκρωμένος τύπος.
3. Ο παθητικός – ομοειδής τύπος.

Στον συγκρουσιακό τύπο, ή στον τύπο της φιλονικίας, το ζευγάρι τσακώνεται συχνά, αλλά τίποτα δεν διευθετείται (Dominian, 1998, σελ. 147). Στους γάμους αυτούς δεν υπάρχει σχεδόν καθόλου ειρηνική

ευτυχία. Διατηρούνται με συγκρούσεις και μικροπολέμους που συχνά κρατάνε για όλη τη ζωή (Gua, 1972, σελ.110)

Στον απονεκρωμένο τύπο το ζευγάρι έχει μία σχέση στενή που έχει όμως αναπτυχθεί χωριστά από τις πρώτες κιόλας μέρες του έγγαμου βίου. Αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στα παιδιά και στην κοινότητα κάνοντας πράγματα έξω από την ρουτίνα και τα καθήκοντα του γάμου (Dominian, 1998, σελ. 147). Κατά τον Gua (1972, σελ.110) την σχέση την χαρακτηρίζει «μια γενική απάθεια» μιας και ο γάμος έχει χάσει από νωρίς τον ενθουσιασμό και το πάθος του.

Αναφερόμενος στον ίδιο τύπο σχέσης ο Reich (1972, σελ.243) αναλύει τους λεγόμενους «ήσυχους γάμους» στους οποίους μια βουβή απάθεια υπερκαλύπτει τα πάντα. Σε τέτοιους γάμους, λόγω έλλειψης εκδήλωσης και παράλληλα εκτόνωσης των αρνητικών συναισθημάτων, πολλές φορές συγκεντρώνεται ασυνείδητο μίσος που βρίσκει έκφραση στην ψυχική αρρώστια.

Τέλος στον παθητικό – ομοειδή τύπο το ζευγάρι λειτουργεί ευγενικά και πολιτισμένα μέσα στην σχέση. Έχουν κοινά ενδιαφέροντα και εστιάζουν την προσοχή τους στον επαγγελματικό τομέα, τα παιδιά και γενικότερα την υπόληψή τους. (Dominian, 1998, σελ.147) Γι' αυτό και συνηθίζουν να δίνουν μεγάλη σημασία στα κοινά τους σημεία που τα προβάλλουν επιδεικτικά. Στην πραγματικότητα όμως εσωτερικά βιώνουν απογοήτευση για τα θαμμένα τους όνειρα (Gua, 1972, σελ.110). Η εσωτερική δυστυχία καλύπτεται από την μάσκα της εικονικής ευτυχίας και κοινωνικής καταξίωσης.

B) Ο συντροφικός γάμος

Ο συντροφικός γάμος δίνει έμφαση στην αμοιβαία στοργή και τα κοινά ενδιαφέροντα. Η αγάπη παίζει πρωτεύοντα ρόλο. Κατά τον

Dominian (1998, σελ.146) στον γάμο αυτόν σημειώνεται η τάση των γυναικών να εργάζονται και των αντρών να συμμετέχουν στην ανατροφή των παιδιών.

Η κύρια έκφραση του συντροφικού γάμου βρίσκεται στην αγάπη, την στοργή και την συμβατότητα στην σχέση του ζευγαριού που καθιστούν μια ποιοτικά υψηλή συμβίωση (ο.π. σελ.146).

Δύο είναι οι τύποι συντροφικών γάμων:

1. Ο ζωτικός τύπος
2. Ο ολοκληρωμένος τύπος.

Στον ζωτικό τύπο η συζυγική σχέση τρέφεται από μία τουλάχιστον πηγή που δεν μπορεί να βλάψει την καθημερινή ζωή του ζευγαριού, όπως το κοινό καθήκον, τα παιδιά ή η χαρά που αισθάνεται ο ένας για τον άλλον. (Gua, 1972, σελ.112)

Αρνητική προέκταση του ζωτικού τύπου σχέσεων μπορεί να αποτελέσει μία αλληλοσύνδεση του ζευγαριού σε όλα τα ζητήματα σε σημείο που να μην απολαμβάνουν τίποτα ο ένας χωρίς τον άλλον. (Dominian, 1998, σελ.147)

Στον ολοκληρωτικό τύπο, που είναι και ο πιο σπάνιος, η γαμήλια αγάπη διακλαδίζεται αρμονικά σε ισορροπία ανάμεσα στο κεφάλι, την καρδιά και το σώμα. Κατά τον Gua (1972, σελ.112) «ο ολοκληρωτικός γάμος είναι σπάνιος επειδή τόσοι λίγοι άνθρωποι έχουν την ωριμότητα να καταλάβουν ο ένας τον άλλον αφού τους λείπει η κατανόηση, η καλοσύνη ή το πάθος». Το ζευγάρι βιώνει την σχέση του σε απόλυτη αρμονία, μια σχέση απόλυτης αγάπης και κατανόησης.

Αρνητική προέκταση του ολοκληρωτικού τύπου σχέσης μπορεί να αποτελέσει η καταφυγή σε ακρότητες όπου το ζευγάρι μοιράζεται μεταξύ του τα πάντα χωρίς καθόλου ιδιωτική ζωή, βιώνοντας την εμπειρία της ζωής ως ένα άτομο. (Dominian, 1998, σελ.148)

Ο ΚΛΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ

Πριν από τον γάμο και τον πρώτο καιρό μετά το ζευγάρι βρίσκεται ακόμα στο επίπεδο του φλερτ. Οι σύντροφοι θέλουν να ευχαριστούν ο ένας τον άλλον και νοιώθουν ευτυχισμένο μέσα από την ευτυχία του συντρόφου τους. Η αυτοθυσία και η υποταγή των προσωπικών στόχων βιώνεται πολύ ομαλά μέσα από την ανταμοιβή της ευχαρίστησης του συντρόφου τους.

Κατά τον Beck (1999, σελ.143) αυτήν την αυτοθυσία άλλοι την βιώνουν σαν το αντάλλαγμα για την ανακούφιση από την μοναξιά τους και άλλοι σαν ικανοποίηση να μοιράζονται πράγματα με κάποιον. Η κατάσταση αυτή του ερωτικού αλτρουισμού όμως συνήθως δεν κρατάει πολύ. Μια σειρά δυνάμεων, εξωτερικών και εσωτερικών προκαλούν την διάβρωση.

Οι σύζυγοι παύουν να βλέπουν την σχέση τους με τον όμορφο τρόπο που το έκαναν και αρχίζουν να ανακαλύπτουν τις ανάγκες τους που δεν εκπληρώνονται. Έτσι προσπαθούν να τις ικανοποιήσουν αδιαφορώντας πολλές φορές για το αν έρχονται σε αντίθεση με αυτές του συντρόφου τους. Οι συμβιβασμοί και οι υποχωρήσεις γίνονται πλέον πολύ δυσάρεστα. Ο καθένας θεωρεί τις επιθυμίες του συντρόφου του ως ενδείξεις εγωισμού και προκαλούνται διαφωνίες. Όποιο θέμα κι αν προκύψει φιλτράρεται από τους προσωπικούς φακούς του καθένα, οδηγώντας σε αντίθετες απόψεις (ο.π. σελ.145)

Κατά τον Ασπιώτη (1980, σελ.98) ανάλογα με τα πρόσωπα και τις περιστάσεις τα ίδια πράγματα που συνδέουν κάποια ζευγάρια, απομακρύνουν κάποια άλλα. Παράγοντες όπως τα παιδιά, η περιουσία ή το σεξ μπορεί να δρουν απωθητικά ή και συνδετικά από τον τρόπο που το ζευγάρι αντιδρά σ' αυτά. Η κατάσταση από μόνη της λοιπόν δεν μπορεί

να επιφέρει την κρίση στην σχέση αλλά τον τρόπο που τη χειρίζεται το ζευγάρι.

Ο Bovet (1968, σελ. 15) επισημαίνει ότι το σφάλμα ξεκινά από την άγνοια τριών βασικών πραγμάτων:

- Ø Πρώτον ο γάμος δεν είναι μια σχέση αποκλειστικά οικονομική, σεξουαλική ή ψυχολογική. Αποτελεί μία «καθολική κατάσταση ζωής» που αγκαλιάζει ολόκληρη την ανθρώπινη ύπαρξη.
- Ø Δεύτερον ο γάμος δεν είναι υπόθεση ενός άντρα και μιας γυναίκας. Είναι ένα ζωντανό μέλος της ανθρώπινης κοινωνίας. Επομένως η σχέση ανάμεσα στους συζύγους επηρεάζεται από την κοινωνία και την σχέση τους μ' αυτήν.
- Ø Τρίτον ο γάμος δεν εξελίσσεται από τις ορμές και τα αισθήματα του ατόμου αλλά απαιτεί «μια διαρκή μεταμόρφωση του ατόμου σε μια νέα μορφή ύπαρξης». Η ζωή ενός γάμου κατά τον Bovet μοιάζει με την ζωή ενός οργανισμού: Απαιτεί μια αδιάκοπη ανταλλαγή ενέργειας και ύλης.

Ο Dreikurs (1974, σελ.142) αναφερόμενος στην επιρροή των κοινωνικών πραγμάτων στην σχέση του ζευγαριού υποστηρίζει ότι όλα τα συζυγικά προβλήματα έχουν το γενικό κοινωνικό υπόβαθρο της εποχής μας. Κάθε σύγκρουση και προστριβή μεταξύ συζύγων αντανakλά την επιρροή των προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα, όπως την οικονομική ανασφάλεια, την ανικανότητα σε κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά ζητήματα, τις αλλαγές στις ηθικές αξίες, το ατομικό συμφέρον καθώς και τον αγώνα γοήτρου μεταξύ αντρών και γυναικών.

Με την πάροδο του χρόνου η σχέση, βιώνοντας στους κόλπους της όλη αυτή την ένταση των προστριβών, αρχίζει να αποδιοργανώνεται και να εκπίπτει στα μάτια των συζύγων. Η κατάρρευση της ψυχολογικής οργάνωσης που είχε λίγο-λίγο κτιστεί αποτελεί την χαριστική βολή.

(Carotenuto, 1995, σελ106). Έτσι καθώς ο γάμος χάνει την λάμψη του ένα τρίτο πρόσωπο μπορεί να παρεμβάλει όχι ως αιτία διάλυσης, αλλά ως συνέπεια της ίδιας της εξέλιξης της σχέσης.

Η ΣΥΖΥΓΙΚΗ ΑΠΙΣΤΙΑ

Ο γάμος και η συζυγική αγάπη είναι στενά συνδεδεμένα με την αποκλειστική σεξουαλική συζυγική πίστη. Λίγες κρίσεις στον γάμο είναι τόσο γεμάτες από συναισθήματα ανασφάλειας και απώλειας του συντρόφου όσο η μοιχεία.

Αν και για πολλά χρόνια η ανοχή στις εξωσυζυγικές σχέσεις των αντρών ήταν πολύ μεγαλύτερη από αυτή των γυναικών, ο Lawson (Dominian, 1998, σελ.184) τονίζει ότι το χάσμα μεταξύ των αντρών και των γυναικών έχει περιοριστεί αρκετά λόγω της μεγαλύτερης συμμετοχής των γυναικών στην εργασία και την γενικότερη γυναικεία χειραφέτηση που κατέστησε για τις γυναίκες μια πιο ισότιμη θέση.

Κατά τον Dominian (1998, σελ.184) υπάρχουν τρεις τύποι μοιχείας:

- I. Η εξωσυζυγική σχέση που περιλαμβάνει την σεξουαλική εμπλοκή με ένα τρίτο πρόσωπο και η σχέση κρατείται κρυφή από τον/την σύντροφο.
- II. Η παράλληλη μοιχεία κατά την οποία ο σύντροφος γνωρίζει την ύπαρξη τρίτου προσώπου και ανέχεται την κατάσταση χωρίς να οδηγείται ο γάμος σε διάλυση.
- III. Η ψυχαγωγική παραλλαγή, όπου υπάρχει η επιθυμία για εξωσυζυγική ψυχαγωγία στην σχέση των συντρόφων με την επιθυμία όμως να κρατηθεί ανέπαφος ο γάμος.

Κατά τον συγγραφέα η μοιχεία χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες. (ο.π. σελ.185):

- 1) Τις ιστορίες μιας νύχτας, οι οποίες κανονικά δεν απειλούν τον γάμο.

- 2) Οι ερωτικές σχέσεις που μπορούν να διαρκέσουν από λίγους μήνες έως ένα με δύο χρόνια και στην συνέχεια λήγουν.
- 3) Οι συνεχιζόμενες ερωτικές σχέσεις, οι οποίες καταλήγουν σε μία νέα σοβαρή σχέση και ο/η σύντροφος φεύγει από το σπίτι.

Κατά τον Καραγιαννόπουλο (1987, σελ.12) το άτομο που απιστεί προσπαθεί να καλύψει φυσικές βιολογικές ανάγκες επιβίωσης, ψυχικές και σωματικές. Ο συγγραφέας ορίζει τέσσερις μορφές απιστίας. (ο.π.):

1. Αυτή που ικανοποιεί την ερωτική απόλαυση, το λεγόμενο πανηγύρι των αισθήσεων.
2. Αυτή που εστιάζεται στον επιτυχή ψυχικό δεσμό.
3. Αυτή που προκύπτει από την αναζήτηση ερωτικής ηδονής.
4. Αυτή που προκύπτει από την αναζήτηση ψυχικής επικοινωνίας.

Στις δύο πρώτες ο σύντροφος αγνοεί τα πάντα ενώ οι τελευταίες λειτουργούν κάτω από την σιωπηλή συγκατάβασή του. (ο.π. σελ.13)

Η επιτυχία του γάμου εξαρτάται «από την επιθυμία και την ικανότητα των συζύγων να δημιουργήσουν ένα μοναδικό κράμα οικειότητας, αποδοχής και αγάπης». Όταν ένα βαθύ χάσμα χωρίσει τους συζύγους και ο ένας δεν μπορεί πλέον να καλύψει τις ανάγκες του άλλου, ξεκινάνε την αναζήτηση νέων πηγών υποστήριξης της προσωπικότητάς τους μέσα από μία νέα φίλια ή ακόμα και ένα νέο δεσμό που μπορεί να στοχεύει τόσο στην ερωτική απόλαυση όσο και στην ψυχική θαλπωρή. (ο.π. σελ.14)

Η απογοήτευση, η ανία, η έλλειψη ικανοποίησης και ευτυχίας μέσα στον γάμο μαζί με τις ειδικότερες παραμέτρους τους χτίζουν ανάμεσα στους συντρόφους το τείχος της αποξένωσης και της αδιαφορίας.

Η απιστία ως ένα δραματικό γεγονός στο γάμο, στην πραγματικότητα αποτελεί τον τελευταίο κρίκο μιας μακριάς αλυσίδας προβλημάτων που καθιστούν την δυσαρμονία στην συζυγική σχέση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΙΤΙΑ ΔΥΣΑΡΜΟΝΙΑΣ ΣΤΟΝ ΓΑΜΟ ΣΕ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΣΥΖΥΓΙΚΗ ΑΠΙΣΤΙΑ

I. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΔΥΣΑΡΜΟΝΙΑΣ ΣΤΟ ΓΑΜΟ

Ø Η κοινωνική καταπίεση της γυναικείας φύσης

Η κοινωνία μέσα από τους θεσμούς της ασκεί και συνεχίζει να ασκεί ένα καταπιεστικό πλαίσιο στον ρόλο της γυναίκας μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Κατά τον Gua (Αθήνα, 1972, σελ.107) οι συνέπειες αυτών των κοινωνικών συνθηκών, σε μεγάλο μέρος, μπορούν να αποδοθούν σε καταπίεση της γυναικείας σεξουαλικότητας από την παιδική ηλικία, ενώ η καταπίεση συνεχίζεται και διαφοροποιείται στον γάμο και την μικρό-οικογένεια.

Η σεξουαλική αγωγή καθοριζόταν από τους εξής στόχους: αγνότητα του κοριτσιού και υποχρεωτική πίστη της συζύγου. Και τα δύο έκαναν αναγκαία για την γυναίκα μια πολύ σημαντική, αν όχι ολοκληρωτική σεξουαλική απόθεση. Η δίχως σεξουαλικές απαιτήσεις γυναίκα, η όχι πολύ ανεξάρτητη, που αρνείται τον σεξουαλισμό και απλώς ανέχεται τον έρωτα, είναι η πιστότερη σύζυγος. (Reich, Αθήνα,1972, σελ.250)

Θα έπρεπε ωστόσο σύμφωνα με τον Reich (1972, σελ.245) να προσεχθεί περισσότερο η πραγματική καταπίεση. Ότι δηλαδή οι «φρόνιμες σύζυγοι», εκείνες δηλαδή που εξωτερικά έχουν αποδειχθεί

δίχως αντίρρηση το βάρος του γάμου και έχουν απωθήσει τις σεξουαλικές τους επιθυμίες καταλήγουν στις νευρώσεις.

Η αναγκαστική απώλεια του σεξουαλικού αυθορμητισμού της συζύγου εκφράζεται ιδιαίτερα καθαρά στο ότι δεν παίρνει σχεδόν ποτέ την πρωτοβουλία στην σεξουαλική πράξη (Gua, 1974, σελ.107). Ο αυστηρός διαχωρισμός των ρόλων, το κλείσιμο της γυναίκας στο νοικοκυριό, συμβάλλουν σημαντικά στην παρεμπόδιση της σεξουαλικά αρμονικής συζυγικής ζωής με αποτέλεσμα την ροπή προς τις σεξουαλικές – ψυχοσωματικές ασθένειες, τις νευρώσεις, τον αλκοολισμό, όπως και την τάση για εξωσυζυγικές σεξουαλικές σχέσεις. (Gua, 1972, σελ. 109)

Αν και η κατάσταση, μέσα από την γυναικεία χειραφέτηση, τα τελευταία χρόνια έχει αλλάξει, η υποταγή και η περιθωριοποίηση της γυναικείας προσωπικότητας σε μικρό ή μεγάλο βαθμό υφίσταται.

Σύμφωνα με τον Γαλανό (1994, σελ.50) όταν μιλάμε για μια γυναίκα 40 ετών, ο άνδρας πρέπει να είναι γύρω στα 50, να γεννήθηκε δηλαδή, γύρω στο 1953. επομένως είναι άνδρας που έχει μεγαλώσει σε μια ανδροκρατούμενη κοινωνία..

Κατά τον Reich (1972, σελ.247) «η απαίτηση για ισόβια σεξουαλική σχέση κρύβει μέσα της, εκ των προτέρων, την ανάγκη της εξέγερσης ενάντια στον εξαναγκασμό, άσχετα αν η εξέγερση αυτή διαμορφώνεται συνειδητά ή ασυνείδητα, και είναι τόσο βιαιότερη, όσο ζωντανότερες και ενεργητικότερες είναι οι σεξουαλικές ανάγκες».

Αν η γυναίκα είναι έτοιμη να ξυπνήσει την σεξουαλικότητά της, σε λίγο απογοητεύεται από την μη ανταπόκριση του συντρόφου της και αναζητά άλλον ερωτικό σύντροφο. (ο.π. σελ.248

Ø Τα ταμπού

Η λέξη ταμπού προέρχεται από την γλώσσα των νησιωτών της Γουϊνέας και σημαίνει αυστηρή απαγόρευση (αρχικά απαγόρευση αγγίγματος ενός θρησκευτικού ιερού αντικειμένου).

Το ταμπού είναι κάτι ιερό, απαιτεί αναντίρρητη υπακοή και υποταγή. Ένα από τα ουσιαστικότερα γνωρίσματά του είναι ότι απαγορεύει την κριτική σκέψη (με το Υπερ – εγώ) π.χ. για το νόημα και το σκοπό του. Γι' αυτό η προβληματικότητα ενός ταμπού δεν φτάνει ποτέ στην συνείδηση των περισσότερων ανθρώπων. (Gua, 1972, σελ.34).

Η αποτελεσματικότητα ενός ταμπού κρίνεται από το πόσοι άνθρωποι το παραβαίνουν αυτόν τον «κανόνα» μυστικά και κρυφά, με αισθήματα ενοχής και φόβου.

Το ταμπού κατά τον Gua (1972, σελ.35) σχεδόν πάντα συνδέεται με την αναστολή της σκέψης που κρατά τον άνθρωπο στην κατάσταση του παιδιού.

Ο άνθρωπος νοιώθει διχασμένος απέναντι στην καταπίεση που προέρχεται από ένα ταμπού. Αντιφατικά συναισθήματα αγάπης και ταυτόχρονα άρνησης, αποστροφής και μίσους συγκρούονται δημιουργώντας μια διχασμένη στάση που μένει συνήθως ασυνείδητη παρεμποδίζοντας την σχέση του με άλλα άτομα. (ο.π. σελ.35).

Κοινωνικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά αλλά και ηθικά ταμπού, που συνήθως αναφέρονται στην γυναίκα, μπορούν να εμποδίσουν σημαντικά την σχέση ενός ζευγαριού και, αν δεν κατανοηθούν και αναλυθούν, μπορούν να οδηγήσουν τον γάμο σε κρίση.

Ø Η γυναικεία χειραφέτηση

Η χειραφέτηση των γυναικών έκανε από πολλές πλευρές τον γάμο δυσκολότερο. Τον παλιό καιρό η γυναίκα έπρεπε να προσαρμοστεί στον άντρα της, ο άντρας όμως δεν είχε την ίδια υποχρέωση.

Στην σημερινή εποχή πολλές γυναίκες στηριζόμενες στο δικαίωμά τους να έχουν την δική τους ζωή και καριέρα δεν δείχνουν καμία διάθεση να προσαρμοστούν στους συζύγους τους πέρα από ένα σημείο, ενώ οι άντρες που λαχταρούν την παλιά παράδοση της ανδρικής κυριαρχίας, δεν βλέπουν τον λόγο γιατί πρέπει να είναι αυτοί που θα προσαρμοστούν. (Russell, σελ.99)

Οι αλλαγές στο γυναικείο πρότυπο, σύμφωνα με τον Dreikurs (1973, σελ.183) δημιουργούν μια σοβαρή σύγχυση και στα δύο φύλα καθώς μια καινούργια έννοια της γυναικείας υπεροχής, η οποία βασίζεται στις πνευματικές και ηθικές ιδιότητες, αρχίζει να διαφαίνεται και να οδηγεί σε μια καινούργια «γυναικεία διακήρυξη».

Σε κάθε διαφωνία στον κοινωνικό και σεξουαλικό τομέα, σε κάθε διχογνωμία σε μια συζήτηση μπαίνει το εξής ερώτημα: «Ποιος είναι το αφεντικό;» Οι άντρες κρατώντας ορισμένες δραστηριότητες – όπως είναι η πολιτική, οι επιχειρήσεις και τα σπορ – για τον εαυτό τους νιώθουν ασφαλείς σε ένα κόσμο που είναι φτιαγμένος μόνο για άντρες. Με τον ίδιο τρόπο οι γυναίκες ενδιαφέρονται για την τέχνη, το θέατρο, την λογοτεχνία και την ψυχολογία κάτι που κατά τον Dreikurs τους δίνει ένα αίσθημα υπεροχής και παράλληλα την αίσθηση ότι εξελίσσονται μακριά και σε διαφορετικό επίπεδο από αυτό των αντρών. (ο.π., σελ.86)

Κατά τον συγγραφέα, εφόσον και οι δύο δεν είναι αβέβαιοι για την προσωπική τους αξία και την ισότιμη θέση τους, ο καθένας με το δικό του τρόπο αισθάνεται νικημένος από τον σύντροφο του. (ο.π., σελ.184)

Σε μια ατμόσφαιρα που κυριαρχεί η αντιζηλία και ο ανταγωνισμός, ο ένας φορτώνει στον άλλον τα λάθη μιας κατάστασης που είναι κοινή και για τους δύο. Ο καθένας αισθάνεται ότι κρίνεται και απορρίπτεται άδικα. Ή απιστία λοιπόν κατά τον Dreikurs είναι στην πραγματικότητα η περίπτωση που ο καθένας πιστεύει ότι έχει νικηθεί.. (ο.π., σελ.181)

Έτσι η αιώνια διαμάχη παρεμβάλλεται σε κάθε δυσκολία ή συζήτηση, αποκλείοντας την πιθανότητα να βρεθεί λύση και γεννώντας εχθρότητα και δυσπιστία ανάμεσα στις δύο ομάδες που από την μια δεν μπορούν να ζήσουν χώρια και από την άλλη δεν έχουν μάθει να ζουν ειρηνικά.. (ο.π., σελ.184)

Ø Το μορφωτικό επίπεδο

Το μορφωτικό επίπεδο ασκεί σημαντική επιρροή στη σχέση των συντρόφων. Κατά τον Gua (1974, σελ.114) οι γάμοι είναι πιο κενοί και δυστυχημένοι στις κατώτερες κοινωνικές τάξεις και στα κατώτερα στρώματα. Η έλλειψη γνώσης της γλώσσας εξαιτίας κακής μόρφωσης εμποδίζει την ορθολογική λύση των συγκρούσεων. Οι σύζυγοι δεν μπορούν να συνεννοηθούν εύκολα.

Ο Lawson (Dominian, 1998, σελ.186) βρήκε ότι η σύγκρουση αλλά και η μοιχεία σχετίζεται αναλογικά με το μορφωτικό επίπεδο. Κατά τον συγγραφέα ο άντρας, ο οποίος είναι σε ίσο ή ανώτερο μορφωτικό επίπεδο από τη σύζυγό του έχει το μέσο αριθμό παράνομων δεσμών. Αντίθετα ο άντρας του οποίου η γυναίκα είναι πιο μορφωμένη τείνει να έχει λιγότερους δεσμούς και η γυναίκα τους περισσότερους.

Γενικότερα λοιπόν πιστεύεται ότι η μόρφωση σε αποκλειστικότητα βοηθάει στην επικοινωνία και την λύση προβλημάτων στη σχέση σε

αντίθεση με την έλλειψή της που μπορεί να προκαλέσει συγκρούσεις και έλλειψη αμοιβαίας κατανόησης.

Ø Η σεξουαλική απελευθέρωση

Κατά τον Reich (1972, σελ.219) κάθε άνθρωπος είναι διαρκώς εκτεθειμένος σε νέους σεξουαλικούς ερεθισμούς εκτός πέρα από τον σύντροφο. Η απελευθέρωση της σεξουαλικής πρόκλησης είναι μια πραγματικότητα.

Η οποιαδήποτε εκκλησιαστική εντολή για «σεμνή» αμφίεση, μέτρο ασκητισμού ή κοινωνικής ηθικής δεν κατορθώνει παρά να τονώσει τον ερεθισμό, γιατί η οποιαδήποτε προσπάθεια κατάπνιξης της σεξουαλικής επιθυμίας δεν πετυχαίνει παρά το δυνάμωμά της. (ο.π.)

Οι νέοι σεξουαλικοί ερεθισμοί προκαλούν σε κάθε σεξουαλικά υγιή άνθρωπο λιγότερο ή περισσότερο συνειδητές επιθυμίες για άλλα ερωτικά αντικείμενα. Στην αρχή, εξαιτίας της υπάρχουσας ικανοποιητικής σχέσης αυτές οι επιθυμίες παραμένουν χωρίς αποτέλεσμα και όσο συνειδητότερες είναι τόσο πιο πετυχημένα μπορούν να καταπνιγούν. Αν όμως συσσωρευτούν τότε επιδρούν στην σεξουαλική σχέση προς το μόνιμο σύντροφο και κυρίως επιφέρουν την άμβλυνηση.

Από αυτήν την στιγμή σημειώνεται η έναρξη εξωσυζυγικών σχέσεων και το συναίσθημα ερεθιστικότητας προς τον μόνιμο σύντροφο, που λαμβάνει τον ρόλο αυτού που στέκεται εμπόδιο στις επιδιώξεις και ανάγκες του ατόμου.

II. ΨΥΧΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΔΥΣΑΡΜΟΝΙΑΣ ΣΤΟΝ

ΓΑΜΟ

Ø Η ματαίωση των προσδοκιών

Όταν ερωτεύεται κάποιος αισθάνεται ότι μπορεί να καταρρίψει όλα τα εμπόδια, Όλα είναι δυνατά! Όλες οι δυσκολίες θα ξεπεραστούν! Ο χιμαιρικός χαρακτήρας αυτών των συναισθημάτων όταν ερωτευόμαστε είναι κατά τον Peck (1988, σελ.85) ο ίδιος με την άγνοια της πραγματικότητας που έχει το παιδί των δύο χρόνων που νοιώθει τον εαυτό του βασιλιά της οικογένειας και του κόσμου με δύναμη απεριόριστη.

Όμως αργά η γρήγορα η πραγματικότητα παρεισδύει στην φανταστική ενότητα του ερωτευμένου ζευγαριού, μαζί με τα προβλήματα της καθημερινής ζωής. Το ζευγάρι θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις αλλαγές των αξιών και των πεποιθήσεων του, την διάλυση του ενθουσιασμού από την συνήθεια, την πρόκληση καταστάσεων που μπορούν να απογοητεύσουν καθώς και νέες επιτακτικές ανάγκες που αναδύονται από το ασυνείδητο. (Dominian.1998σελ.59)

Όσο περνάει ο καιρός και αυτές οι ανάγκες πληθαίνουν, θέτοντας υψηλές απαιτήσεις για συναισθηματική φροντίδα και ασφάλεια. Το άτομο αρχίζει να βλέπει τον σύντροφο του ως ένα πρόσωπο με ανάγκες το οποίο είναι εντελώς διαφορετικό από την γυναίκα η τον άντρα που παντρεύτηκε. (ο.π)

Πολλές απογοητεύσεις κατά τον Dreikurs (1974, σελ.168) ξεκινούν από την σύγκριση προηγούμενων προσδοκιών με τις σημερινές περιστάσεις. Δυστυχώς όμως και τα δύο ερμηνεύονται συχνά

λανθασμένα. Σπανίως τα άτομα συνειδητοποιούν πραγματικά τι περιμένουν και πολύ συχνά κρίνουν λανθασμένα αυτά που έχουν. Παραλείπουν να αναγνωρίσουν τις προσδοκίες τους και την προσωπική τους συμμετοχή στις απογοητεύσεις.

Ο Bovet (1968, σελ.37) μιλώντας για τις αμοιβαίες προβολές των συζύγων, θέτει άλλα δύο στοιχεία απογοητεύσεων στο γάμο το anima και το animus. Το anima συμβολίζει τη θηλυκή και το animus την αρσενική πλευρά τα οποία συνυπάρχουν φανερά η μη συνειδητά η ασυνείδητα τόσο στον άντρα όσο και στην γυναίκα και συμβολίζουν το ιδανικό, το τέλειο, την αγαπημένη εικόνα σε κάθε πρόσωπο.

Εκτός από τα πραγματικά πρόσωπα όπως της μητέρας, της αδελφής, του πατέρα και άλλων καθένας από τους συζύγους προβάλλει στον άλλον την ιδανική εικόνα που είχε πλάσει στα όνειρα του την εικόνα του/ της ιδανικού/ ιδανικής άντρα/ γυναίκας και όταν συναντήσει ένα άτομο που πλησιάζει κάπως το όραμα τα πιστεύει πως βρήκε τον εκλεκτό των ονείρων του και προβάλλει πάνω του τις αρετές του ιδανικού που είχε πλάσει . Στην πραγματικότητα όμως δεν αγαπά το ίδιο το άτομο αλλά την εικόνα που έπλασε μέσα του.

Έτσι και οι δύο φτάνουν στην αποκαρδιωτική διαπίστωση ότι έπαψαν να είναι ένα με το αγαπημένο πρόσωπο, το οποίο εξακολουθεί να έχει τις δικές του επιθυμίες, προκαταλήψεις, τα δικά του γούστα και το δικό του χρονοδιάγραμμα που διαφέρει από του άλλου. Βαθμιαία η ξαφνικά το ζευγάρι παύει να είναι ερωτευμένο. Είναι ξανά δύο ξεχωριστά άτομα. Στο σημείο αυτό αρχίζουν είτε να διαλύουν τους δεσμούς της σχέσης τους είτε να βάζουν τις βάσεις για την πραγματική αγάπη. (Peck, 1998, σελ.86)

Ø Οι αντιθετικές προσδοκίες

Το άτομο, αντιλαμβάνεται συνήθως τον εαυτό του πιο συμπαγή στις επιθυμίες του από όσο είναι πραγματικά, ως αντίδραση στις εσωτερικές προσωπικές του αντιφάσεις. (Horney, 1978, σελ.130)

Είναι μέσα στη φύση των πραγμάτων, τέτοιες εσωτερικές αντιφάσεις να εκφράζονται ευκολότερα και εντονότερα στον χώρο των διαφυλικών σχέσεων, γιατί σε άλλες περιοχές της ζωής, όπως στην εργασία, η εξωτερική πραγματικότητα επιβάλλει μία στάση πιο συμπαγή και προσαρμοστική. Είναι φυσικό επομένως αυτές οι αντιθετικές προσδοκίες να μεταφέρονται και στο γάμο. (ο.π)

Ο δυϊσμός ανάμεσα στις ιδέες και τις επιθυμίες των ατόμων με αντιθετικές προσδοκίες αποτελεί μια ασυνείδητη διαδικασία που τα ωθεί στο να συγχέουν τις επιθυμίες με τις ιδέες και τις πράξεις τους.

Τέτοια άτομα για παράδειγμα, παρ' ότι είναι στενά συνδεδεμένα με την οικογένειά τους, εκλέγουν συζύγους που προέρχονται από ένα εκ διαμέτρου αντίθετο περιβάλλον σ' ότι αφορά την εμφάνιση, τα ενδιαφέροντα και την κοινωνική θέση. Στην συνέχεια όμως απογοητεύονται και ψάχνουν για έναν τύπο πιο κοντινό τους (οπ. σελ 131). Ακόμα σ' αυτήν την κατηγορία μπορούν να συμπεριληφθούν και οι γυναίκες που διαλέγουν έναν θηλυπρεπή και αδύναμο άντρα παρακινούμενες ασυνείδητα από την δική τους αντρική θέση. Ταυτόχρονα όμως κρύβουν μέσα τους την επιθυμία για έναν δυναμικό άντρα. Έτσι αργά η γρήγορα θα καταλογίσουν στον άντρα τους την ανικανότητα του να σταθεί στο ύψος των προσδοκιών τους και θα τον περιφρονήσουν για τις αδυναμίες του. (ο.π)

Άτομα με τέτοια ψυχολογία, έχουν την τάση να παραβλέπουν ότι ο αποφασιστικός παράγοντας της δυσαρμονίας είναι η δικιά τους εσωτερική στάση προς το άλλο φύλλο και καταφεύγουν στην αναζήτηση

νέου συντρόφου συνεχίζοντας την πορεία του ενθουσιασμού και των απογοητεύσεων.

Ø Η συνήθεια ως παράγοντας συναισθηματικής αποξένωσης

Όσο ερωτευμένο κι αν είναι ένα ζευγάρι τα ιλιγγιώδη ύψη του έρωτα δεν μπορούν να διατηρηθούν για δεκαετίες. Οι ψυχολόγοι μιλάνε για το φαινόμενο της συνήθειας που σημαίνει πως όταν ένα πολύ θετικό ερέθισμα επαναλαμβάνεται συχνά οδηγεί στην μείωση της διέγερσης που προκαλεί. Έτσι η εμφάνιση του συντρόφου, όσο όμορφος κι αν είναι, γίνεται λιγότερο διεγερτική. (Dominian, 1998, σελ.58)

Σε μια μακροχρόνια σχέση τα πράγματα επαναλαμβάνονται συνεχώς. Ο γάμος σιγά-σιγά μετατρέπεται σε ένα πλέον προβλέψιμο πλαίσιο όπου οι θέσεις έχουν παρθεί. Όλα τα θέματα αντιμετωπίζονται με τον ίδιο προβλέψιμο τρόπο. Δεν υπάρχουν εκπλήξεις. Η εικόνα του συντρόφου είναι πάντα η ίδια. Ο γάμος έχει απολιθωθεί. (Vansteen wegen, 1995, σελ.114)

Ο χρόνος που προχωρεί μέσα από την συνεχή επανάληψη όμοιων πραγμάτων αποτελεί σημαντικό παράγοντα συζυγικής απιστίας. Κατά τον Ασπιώτη (1980, σελ.193) για την γυναίκα που προχωρεί στην ηλικία το να αισθάνεται ότι ακόμα προκαλεί εντύπωση σε έναν άντρα, ότι το βλέμμα του στρέφεται προς αυτήν με θαυμασμό, να γνωρίζει μ' αυτό ότι δεν έχασε την γοητεία της ούτε έχει τοποθετηθεί στο περιθώριο, είναι ελκυστικά συναισθήματα ειδικά όταν ο άντρας της δεν δείχνει να την προσέχει καθόλου.

Αν οι σύζυγοι δεν καταβάλουν καμιά προσπάθεια για να ανανεωθούν, αν αστικοποιούνται, αν στερεοτυπούν στις συνήθειές τους και αν σ' όλο αυτό προστεθεί η σωματική, συναισθηματική και ψυχική

παραμέληση, καθιστούνται τρωτοί στην έλξη ενός άλλου προσώπου, με περισσότερη ίσως συναισθηματική και διανοητική γοητεία με το οποίο η σύντροφος υποθέτει ότι θα ξαναβρεί την ποικιλία και ανανέωση των συναισθηματικών, συγκινήσεων και εντυπώσεων. (Ασπιώτης, 1980, σελ.192)

Ø Οι δυσκολίες στην επικοινωνία

Ένα από τα βασικά στοιχεία στην αρμονική ή μη σχέση αποτελεί η επικοινωνιακή διαδικασία ανάμεσα στο ζευγάρι, που αναλύεται σε διάφορους τύπους αλληλεπίδρασης. Ο Dominian (1998, σελ.82) αναλύοντας την επικοινωνιακή σχέση αναφέρει τα εξής μοντέλα ανταλλαγής μηνυμάτων στα ζευγάρια : το μοντέλο ανταλλαγής συμπεριφοράς, το μοντέλο επάρκειας συμπεριφοράς, το μοντέλο κοινωνικής μάθησης και το δομικό μοντέλο αλληλεπίδρασης.

Το μοντέλο ανταλλαγής συμπεριφοράς βασίζεται ότι τα ζευγάρια αξιολογούν την σχέση τους με όρους κόστους και αμοιβών. Στον πυρήνα αυτής της σχέσης υπάρχει μία σύγκριση ανάμεσα στις θετικές και τις αρνητικές ανταλλαγές. Οι θετικές περιλαμβάνουν την συμφωνία, τον συμβιβασμό και την επιβεβαίωση ενώ οι αρνητικές την κριτική και τα παράπονα. Τα ζευγάρια σε δυστυχισμένους γάμους δείχνουν να είναι πιο ευαίσθητα στις αρνητικές ανταλλαγές. (ο.π, σελ.82)

Το μοντέλο επάρκειας της συμπεριφοράς εκφράζει την άποψη ότι η δυστυχία στον γάμο υπάρχει όταν οι σύντροφοι δυσκολεύονται να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να διαφωνήσουν, αναπτύσσοντας τρόπους αντιμετώπισης των δυσκολιών (ο.π, σελ.83)

Το μοντέλο της κοινωνικής μάθησης δίνει έμφαση στην κοινωνική ενίσχυση, δηλαδή την προσφορά αμοιβών για την ενδυνάμωση της

συμπεριφοράς. Η προσοχή και η στοργή που εκφράζονται με ένα φιλή, μια αγκαλιά ή ένα χαμόγελο αποτελούν πολύ σημαντικές ενισχύσεις στο γάμο. Στα δυστυχημένα ζευγάρια οι θετικές ενισχύσεις συνήθως γίνονται αφειδώς σε αντίθεση τις αρνητικές (γκρίνια , εκνευρισμός) (ο.π, σελ.83)

Το δομικό μοντέλο αλληλεπίδρασης, στηρίζει τρεις προτάσεις (ο.π, σελ.84) :

α) Τα ζευγάρια με δυστυχημένους γάμους είναι πιο αυστηρά και άκαμπτα στη μεταξύ τους επικοινωνία από τα ζευγάρια με ευτυχημένους γάμους.

β) Τα δυστυχημένα ζευγάρια εκφράζουν περισσότερη λεκτική και μη λεκτική αρνητικότητα από τα ευτυχημένα.

γ) Τα δυστυχημένα ζευγάρια ανταλλάσσουν συχνότερα αρνητικά μηνύματα.

Κατά τον Ασπιώτη, βασικά αίτια δυσκολίας στην επικοινωνία του ζευγαριού είναι οι διαφορετικοί χαρακτηρισολογικοί τύποι και η ψυχική συγκρότηση στα δυο φύλα. (1980, σελ.148)

Οι ανθρώπινοι χαρακτηρισολογικοί τύποι, ως βαθιές διαφορές της ανθρώπινης ιδιομορφίας ανάγονται σε πολλούς διαχωρισμούς. Υπάρχουν οι ισχυροί και οι αδύνατοι, οι τρυφεροί και οι σκληροί, οι δραστήριοι και οι αδρανείς, οι φιλόνηκοι και οι ειρηνικοί κ.ά. (ο.π. σελ.148)

Ο Schultz (ο.π.) αναφέρει επιπρόσθετα τους εξής τύπους: «Ο πρακτικός – ο ρεαλιστής, ο πεζός – ο ιδεαλιστής, ο βαθύς – ο επιπόλαιος, θερμές – ψυχρές φύσεις, υποκειμενικοί – αντικειμενικοί, πεσιμιστές – αισιόδοξοι, επίμονοι – υποχωρητικοί, μικροπρεπείς – γενναίοψυχοι, τακτικοί – άτακτοι. (ο.π.)

Ο γνωστότερος ίσως διαχωρισμός των ανθρώπινων τύπων είναι αυτός που έχει κάνει ο Kretschmer (ο.π, σελ.149). Ο ενδοστρεφής τύπος,

αυτός δηλαδή που στρέφεται προς τα μέσα, προς τον εαυτό του και ο εξωστρεφής τύπος, αυτός δηλαδή που στρέφεται προς τα έξω, προς τα πράγματα, προς τους άλλους.

Για να γίνει κατανοητή η αντίθεση μεταξύ των τύπων, υπάρχουν δύο αντίθετες στάσεις απέναντι στην διαταραχή της ανθρώπινης σχέσης. Αν διαταραχθεί η σχέση επικοινωνίας ενός ατόμου με τον σύντροφό του μπορεί να αντιδράσει σε δυο διαφορετικές κατευθύνσεις: Ή με μία κίνηση του ατόμου προς τον σύντροφό του με σκοπό την γεφύρωση της διαταραχής, ή με μία κίνηση μακριά από τον σύντροφο, που μπορεί να είναι κίνηση προς τον εαυτό του, η οποία μεγαλώνει την απόσταση. (ο.π. σελ.151)

Ο εξωστρεφής άνθρωπος ζει τελείως από και με την σχέση. Αυτή η επικοινωνία πρέπει να είναι ασφαλής για να αισθάνεται και ο ίδιος ασφαλής. Κάθε διαταραχή της επικοινωνίας του φέρνει φόβο και γι' αυτό κάνει κάθε τι για να διατηρήσει μια επιφανειακή ενότητα. (ο.π. σελ.151)

Βασικό βίωμα του εξωστρεφή είναι το «εσύ», το «εγώ» είναι συνήθως γι' αυτόν μια όψιμη ανακάλυψη. Επειδή ζει πάντοτε από την σχέση με τον άλλον προσπαθεί συνεχώς να προσαρμόζεται προς αυτόν ώστε να μην χαθεί η επικοινωνία. (ο.π. σελ.152)

Ο ενδοστρεφής τύπος ζει από το «εγώ» του. Για να νιώθει ασφαλής το «εγώ» του πρέπει να στέκεται καλά γι' αυτό και φοβάται πολύ τα αναστατώματα και τις συγκρούσεις με τον εαυτό του.

Βασικό του βίωμα είναι το «εγώ» και, σε αντίθεση με τον εξωστρεφή, το «εσύ» αποτελεί μια όψιμη ανακάλυψη. Επειδή μόνο στο «εγώ» του βρίσκει στήριγμα θα πρέπει να μένει αμετακίνητο γι' αυτό και φοβάται την αλλαγή. Προπάντων όμως χρειάζεται την απόσταση, η οποία είναι απαραίτητη όπως ο αέρας που αναπνέει. (ο.π. σελ.53)

Τα τυπικά σφάλματα του ενδοστρεφή τύπου είναι ότι δεν προσπαθεί να πλησιάσει τον άλλον αφήνοντας πολλές φορές να πέφτουν

οι προσπάθειες του άλλου για επικοινωνία στο κενό. Επιπλέον επειδή συνήθως εκφράζει τα αρνητικά του συναισθήματα, ο σύντροφός του πολλές φορές βρίσκεται σε δυσάρεστη κατάσταση. (ο.π. σελ.154)

Τα σφάλματα του εξωστρεφή είναι ότι καταπιέζει τον σύντροφό του με την ανάγκη του για επικοινωνία και δεν νοιάζεται πολύ αν ο σύντροφός του μπορεί να ανεχτεί το έντονο πλησίασμα που επιθυμεί ο ίδιος. (ο.π.)

Όσον αφορά την διαφορά της ψυχικής συγκρότησης στα δύο φύλα ο Ασπιώτης (ο.π, σελ.140) αναφέρει ότι ο άντρας και η γυναίκα διαφέρουν ως προς «τα συναισθήματα, τις σκέψεις, την αντίληψη του έξω κόσμου, το στυλ και το ρυθμό της ζωής». Σκέφτονται διαφορετικά, κρίνουν διαφορετικά, απολαμβάνουν διαφορετικά και γενικότερα αντιμετωπίζουν με διαφορετικό τρόπο τις εκάστοτε καταστάσεις. Άρα επικοινωνούν και διαφορετικά και αυτό αποτελεί εστία εντάσεων ειδικά σε στρεσογόνες καταστάσεις. (ο.π, σελ.141)

Ο Van de Velde (ο.π.) αποδίδει τις αντιθέσεις αυτές στον ανταγωνισμό των φύλων, ο οποίος εμφανίζεται τόσο στην πρωτόγονη μορφή σαν αμοιβαία αποστροφή μεταξύ δυο όντων, όσο και σαν έκφραση αντίθετων ψυχικών διαθέσεων.

Αν και οι δύο σύντροφοι ζητούν να «συναντηθούν» σε μια ενότητα, η κατάκτησή της επιβάλλει την εύρεση της χρυσής τομής, που αφήνει, σε καθένα από τους δύο, να εκφράσουν την ιδιαίτερη προσωπικότητά τους. Όσο όμως η προσωπική εξέλιξη των συντρόφων δεν έχει τελειώσει η χρυσή τομή είναι αδύνατον να βρεθεί και καθώς κάθε προσωπική εξέλιξη ακολουθεί τους δικούς της ρυθμούς, ο νόμος του ενός θα ανταγωνίζεται τον νόμο του άλλου.

Ø Η αρνητικότητα και η κριτική στάση

Τα ζευγάρια δεν μπορούν πάντοτε να δείχνουν στοργή ο ένας στον άλλον. Όπως τα θετικά έτσι και τα αρνητικά συναισθήματα κάποιες στιγμές εκφράζονται. Η διαφορά όμως των ευτυχισμένων και μη σχέσεων είναι ότι στις δεύτερες οι σύντροφοι εμμένουν ψυχαναγκαστικά στα αρνητικά χαρακτηριστικά του άλλου. (Dominian, 1998, σελ.95)

Πολλοί σύζυγοι κρίνουν τις πράξεις των συντρόφων τους με μια προσωπική –συμβολική σημασία και όχι σύμφωνα με τη πρακτική αξία τους. Εξ' αιτίας αυτών των προσωπικών σημασιών που αποδίδει ο ένας στις πράξεις του άλλου, οι σύντροφοι γίνονται λιγότερο ανεκτικοί με τα λάθη των συζύγων τους απ' ότι με σφάλματα άλλων ανθρώπων. (Beck, 1999, σελ.150)

Οι περισσότεροι σύντροφοι όμως δεν συνειδητοποιούν ότι κρίνουν τον/ την σύντρόφό τους με κριτήρια δικά τους, διαποτισμένα από τις κρίσεις των δικών τους γονέων. Βλέπουν τον σύντρόφό τους να κάνει σφάλματα και αντιδρούν ακριβώς όπως θα αντιδρούσαν οι γονείς τους στους ίδιους – με τιμωρία. (ο.π)

Σύμφωνα με τον Dominian (1998, σελ.95) οι σύντροφοι των μη ευτυχισμένων σχέσεων, σε αντίθεση με αυτούς που βιώνουν μια ευτυχισμένη σχέση τείνουν στο να αγνοούν τις ευνοϊκές συνέπειες της θετικής συμπεριφοράς και να συγκεντρώνονται στις δυσάρεστες συνέπειες της αρνητικής.

Κατά την θεωρία των παραγωγικών αιτιών της συμπεριφοράς, όταν ο γάμος είναι καλός τότε « η θετική συμπεριφορά θεωρείται ότι έρχεται από το εσωτερικό τμήμα της προσωπικότητας, και είναι

επαναλαμβανόμενη ενώ η αρνητική εξωτερική, συμπτωματική και η εγωιστική». Αντίθετα όταν η σχέση είναι αρνητική « η θετική συμπεριφορά θεωρείται συμπτωματική και ανάξια επαίνων ενώ η αρνητική έχει εσκεμμένη και εγωιστική προέλευση και είναι επαναλαμβανόμενη. Τα μη ευτυχισμένα ζευγάρια προσδοκούν την απόρριψη και εκπλήττονται από την αγάπη». (ο.π σελ.96)

Η γυναίκα πολλές φορές αναπτύσσει αισθήματα μειονεκτικότητας απέναντι στον άντρα που έχουν σχέση με την αγωγή που της έχει δοθεί και τα έθιμα που επικρατούν σε κάποια μέρη ως προς την υποχρεωτική υποτακτική θέση της. Όσο πιο πολύ καταπιέζονται αυτά τα αισθήματα, τόσο περισσότερο προσπαθεί να τα αντισταθμίσει με κριτική και γκρίνια. Το ίδιο ακριβώς και ο άντρας, προσπαθώντας να αποφύγει την κριτική της, έχει δεσποτική πολλές φορές συμπεριφορά. (Bovet, 1968, σελ.40)

Η τάση αυτή για επιβολή των πιο αυστηρών κριτηρίων στο σύντροφο φαίνεται ειρωνική αν σκεφτούμε ότι ο γάμος δίνει στους ανθρώπους την ελευθερία να συμπεριφέρονται με φυσικότητα και να αποκαλύπτουν τα ευαίσθητα σημεία τους.

Η σχέση σε μια συνεχή δοκιμασία και ένταση παύει να έχει δύναμη και έλξη. Οι σύντροφοι ταμπουρωμένοι στον εαυτό τους επιτίθενται σε κάθε ευκαιρία ο ένας στον άλλον προετοιμάζοντας πολλές φορές την οριστική ρήξη. Η έκπτωση της εικόνας του συζυγικού συντρόφου σε συνδυασμό με την συνεχή ανταλλαγή αρνητικών συναισθημάτων, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό κίνητρο για την δημιουργία εξωσυζυγικής σχέσης.

Ø Τα διπλά μηνύματα

Τα διπλά μηνύματα ή η διπλή δέσμευση είναι μια κατάσταση κατά την οποία εκπέμπονται δύο διαφορετικά είδη μηνυμάτων (Elkaïm, σελ.26).

Τα διπλοδεσίματα όπως ονομάζει ο G Bateson (Πιντέρης, 1999, σελ.85) είναι καταστάσεις κατά τις οποίες ότι και αν κάνει το άτομο χάνει γιατί οι πιθανές λύσεις είναι εκ των προτέρων καταδικασμένες.

Μηνύματα όπως « Μπορείς να κάνεις ότι θέλεις αρκεί να είναι το σωστό » ή « Θέλω να καταλάβεις τις επιθυμίες μου χωρίς να στις εκφράσω » αποτελούν συχνά αιτία συγκρούσεων. (Πιντέρης, 1999, σελ.89)

Η γυναίκα, νοιώθοντας καταδικασμένος σε ότι κι αν κάνει μένει δυσαρεστημένη και ανίκανη να σχολιάσει τα μηνύματα που της έχουν δοθεί (Elkaim,1991, σελ.26)Αν και ύπαρξη διπλών μηνυμάτων είναι πολλές φορές θετική ως προς τη συνοχή του συστήματος μέσα στο πλαίσιο του οποίου εμφανίζεται (οπ, σελ.27) όταν αυξηθούν μπορούν να δημιουργήσουν σημαντικές εκδορές στην σχέση του ζευγαριού φέρνοντας το αίσθημα της απογοήτευσης και της προσωπικής ανεπάρκεια.

Ø Η έλλειψη αμοιβαίας δέσμευσης και ενδιαφέροντος

Το να δεσμευτείς με κάποιον σημαίνει να εμπιστευτείς τη σωματική και συναισθηματική σου ευημερία σ' αυτό το πρόσωπο. Είναι μία πράξη πίστης και μια παραδοχή αδυναμίας και τρωτότητας. (Master, 1979, σελ 296)

Λέγοντας ότι μια γυναίκα και ένας άντρας είναι δεσμευμένοι ο ένας απέναντι στον άλλον δεν φανερώνει απαραίτητα την φύση του δεσμού τους. Μια γυναίκα μπορεί να είναι δεσμευμένη με την έννοια ότι είναι πιστή σύζυγος στην διατήρηση μιας οικογένειας. Αυτό όμως δεν συνεπάγεται με το εμπιστευτικό δόσιμο βαθύτερων συναισθημάτων. Η δέσμευση από αυτήν την έννοια είναι κάτι βαθύτερο. (ο.π. σελ.297)

Όταν ένα ζευγάρι παντρεύεται, είναι πεπεισμένο ότι μπορεί να αυξήσει τις απολαύσεις που κάνουν την ζωή άξια να την ζήσει κανείς.

Δυστυχώς όμως με το πέρασμα του χρόνου αρχίζουν να βλέπουν τους εαυτούς τους όχι σαν δυο άτομα που μπορούν να αυξήσουν την χαρά μεταξύ τους, αλλά σαν ζευγάρι που αναλαμβάνουν την δέσμευση με κοινές επιδιώξεις. Έτσι συνεχώς θέτουν καινούργιες προτεραιότητες. Θέλουν να κάνουν λεφτά, να προχωρήσουν στην καριέρα τους, να καταξιωθούν κοινωνικά κ.ά. Αυτοί οι δευτερεύοντες στόχοι σε σύγκριση με την αρχική αμοιβαία δέσμευση παίρνουν πρωτεύουσα θέση και με τον καιρό οικειοποιούνται πλήρως. (ο.π. σελ.299) Ο κάθε ένας αναλαμβάνει τους ρόλους που του αντιστοιχούν, αποκομμένος από τον σύζυγό του, ο οποίος έχει τις δικές του υποχρεώσεις.

Οι Kingston και Nock (Bovet, 1998 σελ.86) τονίζουν την σημασία που παίζουν στην δέσμευση ο αμοιβαίος χρόνος και η ύπαρξη κοινών δραστηριοτήτων. Υποστηρίζουν ότι παρόλο που ο απόλυτος χρόνος τον οποίο παίρνουν τα ζευγάρια μαζί δεν επηρεάζει την ποιότητα της αλληλεπίδρασης εντούτοις ο χρόνος πραγματικά αποτελεί για ένα ζευγάρι μια πηγή που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για θετική αλληλεπίδραση.

Τα ζευγάρια που είναι δυσαρεστημένα με τον γάμο τους αφιερώνουν λίγες ώρες σε κοινές δραστηριότητες. Ο μεγάλος βαθμός συντροφικότητας και κοινών δραστηριοτήτων σχετίζεται με τον αυξημένο βαθμό συζυγικής ευτυχίας. Η επίγνωση της παρουσίας του συντρόφου δίνει μια αίσθηση ασφάλειας και μία βάση από την οποία μπορεί κανείς να ασχολείται με τις δικές του δραστηριότητες έχοντας παράλληλα μια αίσθηση γαλήνης. Τα ζευγάρια που έχουν ικανοποιητικό γάμο αποκαλύπτουν τρόπους για να βρουν κάποιο κοινό χρόνο. (ο.π. σελ. 86, 88)

Εντούτοις η αλληλεπίδραση με περιεχόμενο δεν σημαίνει μόνο ο ένας να βρίσκεται κοντά στον άλλον αλλά να μπορούν και οι δύο να αντλούν ευχαρίστηση από αυτή την παρουσία. Αυτό σημαίνει ότι η

διαθεσιμότητα δεν είναι μόνο σωματική αλλά και συναισθηματική που σημαίνει ότι ο ένας έχει επαφή με την διάθεση και τα συναισθήματα του άλλου και μπορεί να ανταποκριθεί σ' αυτά με έναν τρόπο αμοιβαίας κατανόησης. (ο.π. σελ.89)

Η έλλειψη κοινού χρόνου ή συναισθηματικής εγγύτητας αποτελεί σημαντικό παράγοντα έντασης στον γάμο. Κατά τον Dominian (ο.π. σελ. 86) «οι γυναίκες πολλές φορές νιώθουν να έχουν «χηρέψει» από την απουσία του άντρα τους και κάποιες φορές νιώθουν ότι δεν τις αγαπούν». Η αποξένωση αρχίζει να γίνεται μια πραγματικότητα και η αναζήτηση νέου συντρόφου μπορεί κάποιες φορές να αποτελέσει μια σημαντική πρόκληση.

Ø Η αποφυγή αποκάλυψης του εαυτού

Ακριβώς όπως η διάθεση ενός άντρα και μιας γυναίκας να αλληλοαποκαλυφθούν και να γίνουν ευάλωτοι ο ένας απέναντι στον άλλον, τους κάνει να πλησιάσουν περισσότερο μεταξύ του, έτσι και η απροθυμία τους να γίνουν τρωτοί και ευάλωτοι τους κάνει να μην αποκαλύπτουν τον εαυτό τους και να μπαίνουν σε μια δεσμευτική σχέση.

Κατά τον Master (1979, σελ.304) μαθαίνοντας ένα ζευγάρι να μην είναι ευάλωτοι ο ένας στον άλλον ξαναπαίζει ένα σενάριο που αρχικά είχε γραφτεί στα χρόνια της παιδικής ηλικίας. Όταν παντρεύονται κάποια άτομα, το βρίσκουν πολύ εύκολο να αντιδράσουν σε μια σύγκρουση μ' αυτό που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν μια ρυθμισμένη συναισθηματική αντανάκλαση, την απονέκρωση των συναισθημάτων.

Στους συζύγους τους φέρονται όπως ακριβώς φέρονταν στους γονείς τους, κρύβονται πίσω από αμυντικά προκαταλύμματα. Με τον

καιρό περιχαρακώνεται και ο άλλος σύντροφος και κανένας δεν έχει την διάθεση να γίνει συναισθηματικά τρωτός. Μπορεί να εξαρτάται ο ένας από τον άλλον αλλά δεν εμπιστεύονται τους εαυτούς τους ο ένας στον άλλον. (ο.π.)

Μερικοί άνθρωποι, όπως αναφέρει η Klein(1990, σελ.124) ξεφεύγουν από την επικίνδυνη γι' αυτούς αποκάλυψη του εαυτού με το να αδυνατίζουν την ικανότητά τους να αγαπούν, να την αρνιούνται, να την καταπιέζουν και γενικά με το να αποφεύγουν τους έντονους συναισθηματισμούς.

Άλλοι αποφεύγουν τους κινδύνους της αγάπης με το να την μεταθέτουν από πρόσωπα σε πράγματα. Αν και αυτή η μετατόπιση της αγάπης προς πράγματα κι ενδιαφέροντα αποτελεί μέρος της ανάπτυξης του ατόμου, σε μερικούς ανθρώπους γίνεται ο κύριος τρόπος τους να λύσουν τις συγκρούσεις η μάλλον να τις αποφεύγουν.

Η μη αμοιβαία αποκάλυψη του ζευγαριού συνδράμει στην συναισθηματική τους αποξένωση, αντιπαλεύοντας την ουσιαστική ολοκλήρωση της συζυγικότητας και αποτελεί εύφορο έδαφος για την δημιουργία συγκρούσεων.

Ø Το ανικανοποίητο αίσθημα της ανάγκης για στοργή

Η ψυχανάλυση πιστεύει ότι συνήθως τα άτομα που βρίσκονται σε διαρκή αναζήτηση νέου ερωτικού συντρόφου είναι πρόσωπα (άντρες και γυναίκες) που οι εικόνες τους από την γονική μέριμνα δεν τους εφοδίασαν με πρότυπα κατάλληλα για να δημιουργήσουν μέσα τους σωστά πρότυπα αγάπης. (Καραγιαννόπουλος, 1987, σελ.59)

Όπως υποστηρίζει ο Καραγιαννόπουλος (ο.π) οι γυναίκες που ερωτεύονται συχνά, έχουν ζήσει, για διάφορους λόγους, λίγο χρόνο της

παιδικής τους ηλικίας μέσα στην οικογενειακή εστία. Αναζητώντας συνεχώς ερωτικούς συντρόφους αναζητούν επίμονα να δώσουν και να πάρουν περίσσεια θαλπωρή.

Ωθούμενες από τα παιδικά τους πρότυπα, αναζητούν φανταστικά προσόντα στα πρόσωπα που αγαπούν, με αποτέλεσμα τα πρόσωπα που επιλέγουν, να μην μπορούν να καλύψουν αυτό που αναζητούν να βρουν στον αγαπημένο τους. Κυνηγώντας την αυταπάτη τους αναζητούν τον επόμενο πέφτοντας σε μια διαδικασία συνεχής αλλαγής χωρίς να συνειδητοποιούν ότι το πρόβλημα είναι μέσα τους. (ο.π. σελ.60)

Τέτοιου τύπου άνθρωποι εγκαταλείπουν πάντα πρώτοι τον σύντροφό τους επειδή δεν κάλυψε τα υπερβολικά τους πρότυπα. Η ανεκπλήρωτη αγάπη τους δημιουργεί το αίσθημα της ψυχικής μοναξιάς και μειονεκτικότητας. (ο.π)

Η κίνηση προς το γάμο, ως αποτέλεσμα ενθουσιασμού και ψευδαίσθησης της ανακάλυψης του ιδανικού συντρόφου, σύντομα καταλήγει στην απογοήτευση και στην αναζήτηση νέου.

Πέρα από αυτό το αίτιο μόνιμης αναζήτησης συντρόφου η δημιουργία αισθήματος μοναξιάς και ανάγκης για στοργή μπορεί να δημιουργηθεί στους κόλπους της σχέσης όταν ο σύντροφος έχει χάσει την διάθεση του να δώσει και να πάρει στοργή. Όπως προαναφέραμε, σύμφωνα με τον Dominian (1998, σελ.86) γυναίκες αδιάφορων αντρών νοιώθουν πολλές φορές ότι δεν αποτελούν πλέον αντικείμενο αγάπης.

Έτσι με τον ένα ή τον άλλον τρόπο, ο αγώνας για την αναζήτηση της αγάπης και της στοργής, καθιστά την στροφή προς ένα άλλο σύντροφο επιτακτική ανάγκη για την ανακούφιση της μοναξιάς ή της συναισθηματικής εγκατάλειψης.

Ø Η παθολογική ζήλια

Η ζήλια κατά τον Ασπιώτη (1980, σελ.190) αποτελεί μία αντίδραση φόβου. Το άτομο που ζηλεύει βιώνει έντονο άγχος και ανασφάλεια ως αποτέλεσμα μιας αδύνατης και άδειας ζωής.

Ο άντρας που πιστεύει ότι θα χάσει την γυναίκα του και την αίσθηση κατοχής που έχει πάνω της δέχεται ένα διπλό πλήγμα. Πρώτον νοιώθει ότι θα χάσει το ενδιαφέρον του αγαπημένου προσώπου και δεύτερον κινδυνεύει να χάσει την απόδειξη της δικής του αξίας που απειλεί την προσωπική του ασφάλεια στον ψυχικό του κόσμο. (Klein,1990, σελ.68)

Ως γενεσιουργό αίτιο της ζήλιας μέσα στην σχέση η Klein αναφέρει τα άλτα συναισθήματα αγάπης και μίσους από την παιδική ηλικία τότε που το παιδί στρέφεται προς τον έξω κόσμο .Σύμφωνα με την συγγραφέα το ενδιαφέρον του παιδιού για τον έξω κόσμο επιτελείται για δύο λόγους: να ικανοποιήσει τις ανάγκες του και να εκφορτίσει στους άλλους όσα είναι κακά και επικίνδυνα μέσα του. (ο.π, σελ.69)

Όταν κάποιος νοιώθει ασυνείδητα το αίσθημα ότι του λείπει η αγάπη και η καλοσύνη, φοβάται μήπως αυτό το μειονέκτημα του αποκαλυφθεί από τον σύντροφό του ή μήπως τον πληγώσει. Έτσι αρχίζει να ζηλεύει και να αναζητάει στον άλλον την έλλειψη αγάπης, για να μην δει αυτό το μειονέκτημα μέσα του. (ο.π)

Τα άτομο – αντικείμενο ζήλιας νοιώθει την έλλειψη εμπιστοσύνης από τον σύντροφό του, ο οποίος με τον καιρό αρχίζει να γίνεται κουραστικός . Η κριτική, οι υποψίες, η απαίτηση εξηγήσεων , ο θυμός, η έλλειψη σεβασμού, η προσπάθεια επιβολής και ο περιορισμός της ελευθερίας είναι ένα πλήθος ενοχλητικών και κουραστικών αντιδράσεων που απομακρύνουν τους συντρόφους όλο και περισσότερο. Τελικά ο

ζηλιάρης γίνεται αποκρουστικός και ο σύντροφος χάνοντας το ενδιαφέρον του μπορεί να στραφεί σε κάποιο άλλο πρόσωπο αναζητώντας μια σχέση γαλήνης και εμπιστοσύνης. (Ασπιώτης,1980, σελ.190)

Ø Η σχέση εξάρτησης

Ο Peck (1988, σελ.96) ορίζει την εξάρτηση ως « την ανικανότητα ενός ατόμου να ζει σαν άρτιο άτομο η να δρα σωστά χωρίς την βεβαιότητα ότι κάποιος άλλος τον φροντίζει ενεργά»

Υπάρχει μια λαθεμένη αντίληψη ότι η εξάρτηση είναι αγάπη. Κατά τον Peck το φαινόμενο αυτό είναι πολύ συχνό καθώς πολλά παθολογικά εξαρτώμενα ζευγάρια πιστεύουν ότι αυτό που ζουν είναι αγάπη. Η αγάπη όμως πηγάζει μέσα από την ελευθερία κάτι που το παθητικά εξαρτώμενο άτομο δεν μπορεί να δώσει ούτε στον εαυτό του ούτε στον σύντροφο του

Σύμφωνα με τον Beecher (1996, σελ.83) τα εξαρτημένο άτομο δεν μπορεί να φανταστεί ότι μπορεί να υπάρξει σχέση χωρίς κατακτητικές τάσεις , χωρίς εξάρτηση. Έχει συνηθίσει τόσο πολύ να εξουσιάζει τον σύντροφο του, ώστε ο σύνδεσμος με κάποια πράγματα η πρόσωπα φαντάζουν ανούσια.

Δεν ενδιαφέρονται ούτε για την προσωπική τους ανάπτυξη ούτε για την ανάπτυξη του συντρόφου τους. Αντίθετα η ανάπτυξη τους αποτελεί στόχο της εξάρτησης τους. Δεν ανέχονται την δυστυχία και την μοναξιά που συνεπάγεται η ανάπτυξη. Το μόνο που φροντίζουν είναι να υπάρχει ο άλλος για να τους ικανοποιεί. (Peck, 1988, σελ.103)

Μοιάζουν με πεινασμένους ανθρώπους που ψαχουλεύουν οπουδήποτε για να βρουν κάτι να φάνε. Είναι σαν να έχουν μέσα τους

ένα κενό, απύθμενο πηγάδι που ζητάει συνεχώς να το γεμίσουν αλλά δεν γεμίζει ποτέ. Με τα όρια του εαυτού εύθραυστα η ακόμα και απροσδιόριστα, σε μια κατάσταση διάχυσης (Johnson, 1998, σελ.34,36), αισθάνονται πάντα ότι κάτι λείπει από τον εαυτό τους. Στην πραγματικότητα είναι τόσο απασχολημένοι με την αναζήτηση της αγάπης που δεν τους μένει καθόλου ενέργεια να αγαπήσουν.

Τα πρώτα παιδικά βιώματα κατά την Mahler αποτελούν την βασικότερη κατεύθυνση προς την εξάρτηση ή αντίθετα προς την διαφοροποίηση του εαυτού. Συμπλέγματα με την πατρική οικογένεια, άσχημες παιδικές εμπειρίες, αισθήματα ενοχών καθώς και κακή αυτοεικόνα μπορεί να αποτελούν αίτια συναισθηματικής εξάρτησης.

Η εξάρτηση μέσα στην σχέση ως φαινόμενο μπορεί να παρουσιαστεί και στα δύο μέλη η μόνο στο ένα. Στην πρώτη περίπτωση ο περιορισμός, ακριβώς επειδή είναι αμφίδρομος , συνήθως μεταφράζεται ως αγάπη και πάθος. Κανένας από τους δύο δεν είναι σε θέση να σκεφτεί ότι κάτι δεν πάει καλά. Οι εκρήξεις είναι συχνές αλλά πάντα ο ένας γυρνάει στον άλλον. Στην ουσία πρόκειται για μια κατάσταση «αμφίδρομου πνιξίματος».

Στην δεύτερη περίπτωση η γυναίκα, ως αντικείμενο της εξάρτησης, βιώνει την αγάπη του συντρόφου του με έναν πολύ αποπνικτικό τρόπο. Η ελευθερία του περιορίζεται, τα όριά του στενεύουν ώσπου κουράζεται και εγκαταλείπει την σχέση σε μια προσπάθεια να ανακτήσει την ατομικότητα της. Οι εξωσυζυγικές σχέσεις σε αυτήν την περίπτωση δεν είναι σπάνιες. Η γυναίκα αναζητά έναν σύντροφο που θα μπορεί να την αγαπά χωρίς να κρέμεται από πάνω της και θα σέβεται την ατομικότητα και τις ιδιαίτερες ανάγκες της.

Ø Τα συναισθηματικά συμπλέγματα με την πατρική οικογένεια

Σύμφωνα με την Johnson (1998, σελ.17) η ψυχολογική ωριμότητα ορίζεται ως μια δια βίου εξελικτική διαδικασία, μέσα από την οποία οι άνθρωποι αποχωρίζονται συναισθηματικά από την οικογένεια τους, διατηρώντας ταυτόχρονα μια στενή συναισθηματική σχέση μαζί της. Έτσι επιτυγχάνεται μια κατάσταση σχετικής διαφοροποίησης, αυτονομίας η αυθύπαρκτης ατομικότητας

Κατά τον Peck (1988, σελ.27) η ανάπτυξη των συνόρων του εγώ είναι μια πορεία που διαρκεί σ' όλη την παιδική ηλικία και συνεχίζεται στη εφηβεία και ακόμα στην ενηλικίωση, αλλά τα σύνορα που χαράζονται αργότερα είναι περισσότερο ψυχικά παρά φυσικά.

Η ύπαρξη και διαίωνιση ψυχικών επιρροών από την πατρική οικογένεια παίζει σημαντικά ανασταλτικό ρόλο στην πορεία μιας ερωτικής σχέσης, στη ανάπτυξη και στην ωρίμανση της. (Γαλανός,1994, σελ.99)

Ο Πιντέρης (1999, σελ.27) αναλύει δύο φόβους που ανάγονται στην παιδική ηλικία και τις πρώτες εμπειρίες. Τον φόβο της ισοπέδωσης της προσωπικότητας και τον φόβο της εγκατάλειψης. Η καταπιεστική υπερπροστασία η αντίστοιχα η συναισθηματική εγκατάλειψη από την πατρική οικογένεια μπορούν να λειτουργήσουν με διπλό τρόπο στην ψυχοσύνθεση του συζύγου η της συζύγου οδηγώντας τους σε ακραίες υιοθετήσεις συναισθηματικών θέσεων.

Η ύπαρξη καταπιεστικά υπερπροστατευτικών γονέων μπορεί να ωθήσει το άτομο σε δύο διαφορετικές συμπεριφορές: Στον φόβο δημιουργίας μιας ζεστής συντροφικής σχέσης, γιατί φοβάται μην ξαναπάθει αυτό που βίωσε στην οικογένειά του ή συνηθισμένος-

μυημένος μπορούμε να πούμε- στην εξάρτηση, να γαντζωθεί από το σύντροφό του.

Αναλόγως η ανάμνηση συναισθηματικής εγκατάλειψης από τους γονείς δημιουργεί στο άτομο τον φόβο της εγκατάλειψης με αποτέλεσμα την διπλή αντίδραση της αποφυγής της συντροφικότητας ή της εξάρτησης από τον σύντροφο.

Κατά τον Napier (1997, σελ.343) το κύριο πρόβλημα στην αρχή του γάμου είναι η ψυχολογική διαδικασία της συναισθηματικής μεταβίβασης. Της μεταβίβασης δηλαδή των συναισθημάτων που έχει ένα άτομο για ένα πρόσωπο σε ένα άλλο, το οποίο εκλαμβάνεται σαν να ήταν το πρώτο. Η πιο φορτισμένη και δύσκολη περίπτωση συναισθηματικής μεταβίβασης για τον συγγραφέα, συμβαίνει όταν μεταβιβάζονται τα συναισθήματα από τους γονείς σε κάποιο άλλο πρόσωπο της καθημερινής ζωής όπως σε έναν φίλο, στον εργοδότη ή στον σύντροφο.

Τα ασυνείδητα συμπλέγματα με την πατρική οικογένεια αποτελούν μια ακόμα επιρροή στα συναισθήματα των συντρόφων. Τόσο στον άντρα (Οιδιπόδειο σύμπλεγμα) όσο και στην γυναίκα (Σύμπλεγμα Ηλέκτρας) οι ασυνείδητες φαντασιώσεις, κατάλοιπα της παιδικής ηλικίας, επηρεάζουν τα συναισθήματα του ενός για τον άλλον. Μόνο αν υπάρχει αγάπη και επικοινωνία μεταξύ τους οι ασυνείδητες φαντασιώσεις χάνουν την δύναμη τους. (Klein,1990, σελ.10)

Όταν μια γυναίκα σε μια ευτυχισμένη σχέση νοιώθει ασυνείδητα ότι μπορεί να κρατήσει την θέση που η μητέρα της κρατούσε δίπλα στον πατέρα της, κερδίζει ικανοποιήσεις που απολάμβανε η μητέρα της και που ήταν απαγορευμένες γι' αυτήν σαν παιδί. Τότε νοιώθοντας ίση με την μητέρα της απελευθερώνεται απολαμβάνει τα ίδια δικαιώματα και την ίδια ευτυχία.

Όταν όμως η εικόνα της μητέρας της αποτελεί το ανταγωνιστικό αντικείμενο νοιώθει μειονεκτικά σε σχέση με τον ρόλο της μέσα στην σχέση. (ο.π , σελ.110)

Η κατανόηση και παραδοχή των συναισθηματικών συμπλεγμάτων αποτελεί πολλές φορές- ειδικά όταν τα συμπλέγματα είναι πολύ έντονα- βασικό εργαλείο στην επίλυση των συγκρούσεων στη σχέση και στην εγκατάσταση καλύτερης επικοινωνίας στο ζευγάρι

Αντίθετα όταν μένουν στην σχέση ασυνείδητα, υπό την επιρροή καθημερινών προβλημάτων, εντείνονται και προκαλούν αντιθέσεις που το ζευγάρι, μη γνωρίζοντας την ύπαρξη τους, τις ερμηνεύει μονόπλευρα.

Ø Η συναισθηματική ανασφάλεια

Σημαντικό εμπόδιο για την συναισθηματική αλλά και τη σεξουαλική ικανοποίηση στο ζευγάρι αποτελεί ο φόβος. Φόβος κάθε λογής: αποτυχίας, ανεπάρκειας, γελοιοποίησης αδεξιότητας, ψυχρότητας, παρεξήγησης, υποχρέωσης και πολλοί άλλοι φόβοι που περιλαμβάνουν κάθε αρνητική σκέψη που κάνει το άτομο για τον εαυτό του. Κατά την Χουρδάκη (1989, σελ.73) η συναισθηματική ανασφάλεια όταν βιώνεται μέσα στο γάμο μπορεί να οδηγήσει το άτομο στην χρήση της εξωσυζυγικής σχέσης ως απόδειξης της αξίας του, της ελκυστικότητάς του και της ικανότητάς του για κατάκτηση.

Καθώς όμως το σέξ δεν αποτελεί πανάκεια, το αίσθημα της ανασφάλειας μένει. Όντας άτομα χωρίς αυτοεκτίμηση, με αρνητική εικόνα για τον εαυτό τους, διακόπτουν κάθε ερωτική σχέση , όταν νιώσουν ότι τείνει να αποκτήσει βάθος και να γίνει δεσμός. Το τίμημα που πληρώνουν είναι ότι ψάχνοντας συνεχώς να βρουν την χαμένη τους

αυτοπεποίθηση δεν βιώνουν ποτέ μια ολοκληρωτική και σωματική επαφή. (ο.π. σελ.74)

Συναισθηματικά ανασφαλή άτομα είναι δυστυχισμένα στον γάμο τους και ψυχρά προς τον σύντροφό τους. Οι λόγοι που μένουν σε έναν γάμο συνήθως εξυπηρετούν τον οικογενειακό θεσμό η εξασφαλίζουν την οικονομική τους σταθερότητα χωρίς να ανάγουν στην ψυχική και συναισθηματική συνεύρεση και ολοκλήρωση με τον σύντροφό τους.

III. ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΔΥΣΑΡΜΟΝΙΑΣ ΣΤΟΝ ΓΑΜΟ

Ø Η ανία στην σεξουαλική επαφή

Στην αρχή της σχέσης και για κάποιο χρονικό διάστημα το ζευγάρι συνήθως βιώνει την σεξουαλική του ζωή με ζωντάνια και πάθος. Με το πέρασμα όμως του χρόνου και ταυτόχρονα με την ανάληψη ευθυνών και σημαντικών υποχρεώσεων (εργασία, παιδιά, κ.ά.) η σεξουαλική συνεύρεση αρχίζει να γίνεται σποραδική έως ανιαρή χωρίς φαντασία και πάθος.

Κατά τον Moseley (1995, σελ.196) αν εκλείπει από την συζυγική σχέση η αυθόρμητη αποκάλυψη των συζύγων και η διάθεση για επίλυση του προβλήματος, μπαίνουν σε ένα φαύλο κύκλο ενεργητικής και παθητικής κατάκρισης με αποτέλεσμα την συναισθηματική απομάκρυνση και δηλητηρίαση της σχέσης.

Και οι δύο σύζυγοι νοιώθουν συναισθήματα ανικανότητας και κανείς δεν θέλει να εκθέσει ακόμα περισσότερο τα τρωτά του σημεία ή να αναλάβει περισσότερη ευθύνη απ' όση θεωρεί απαραίτητη. Οι σύντροφοι μπορεί να συνειδητοποιούν ότι έχουν ανάγκες αλλά κανένας δεν τις εκφράζει άμεσα. Το πιθανότερο είναι ότι κανένας δεν τις παραδέχεται. (ο.π.)

Η εξωσυζυγική σχέση σ' αυτήν την περίπτωση μπορεί να είναι μία έξοδος προς την αναζήτηση διασκέδασης και συγκίνησης, σε αντιστάθμιση της δυσαρέσκειας από το σεξ σε μία χρόνια συζυγική σχέση. (Dominian, 1998, σελ.187)

Ø Η απουσία σεξουαλικής επαφής ως αποτέλεσμα ερωτικής απροθυμίας

Υπάρχουν πολλές καταστάσεις κατά τις οποίες το συζυγικό σεξ απουσιάζει. Ο Rominiαν εντοπίζει τρεις (1998, σελ.174).

Η πρώτη και παράλληλα η πιο εύκολα αντιμετωπίσιμη είναι η κατάσταση κατά την οποία ούτε ο άνδρας ούτε η γυναίκα ενοχλούνται από την απουσία της σεξουαλικής πλευράς της σχέσης. Παίρνουν ικανοποίηση από τη συμβίωσή τους, από το κοινό μοίρασμα του χρόνου, τις κοινές αξίες, τα ενδιαφέροντα και τα συναισθήματα που νοιώθουν ο ένας για τον άλλον. Στις καταστάσεις αυτές το άγγιγμα και η αγκαλιά αποτελούν τις κύριες ενδείξεις στοργής.

Η επόμενη κατάσταση είναι όταν η γυναίκα είναι σεξουαλικά αδιάφορη ενώ ο άνδρας διατηρεί το σεξουαλικό του ενδιαφέρον. Παράγοντες που δρουν υποσυνείδητα εμποδίζουν πολλές φορές την γυναίκα να χαρεί ελεύθερα τον έρωτά της. Τέτοιοι παράγοντες μπορεί να είναι:

- Προκαταλήψεις και αναστολές που ξεκινούν από την παιδική ηλικία, όπως άγχος, τύψεις και ντροπή
- Ιδέες ότι πρέπει να φαίνεται συγκρατημένη
- Αντιμαχόμενα «πιστεύω», σκέψεις ή επιθυμίες για το αν πρέπει να απολαύσει την σωματική χαρά με πιθανό τίμημα την ψυχική της υποδούλωση (Καραγιαννόπουλος, 1987, σελ.180).

Οι εξωσυζυγικές σχέσεις του άνδρα σε αυτήν την περίπτωση είναι συχνά αναμενόμενες, ενώ για να ξεφύγει η γυναίκα από τη σεξουαλική αδιαφορία θα πρέπει να βρεθεί κάποιος που θα της αποσπάσει πολύ δυνατά συναισθήματα. Αν αυτός δεν είναι ο άνδρας της, μπορεί να είναι

κάποιος άλλος σύντροφος που θα μπορέσει να απελευθερώσει τις ασυνείδητες και εγκλωβισμένες της επιθυμίες.

Η τρίτη κατάσταση είναι εκείνη όπου αντίστροφα ο άνδρας μένει σεξουαλικά αδιάφορος ενώ η γυναίκα διατηρεί το σεξουαλικό της ενδιαφέρον. Κατά τον Dominian (1998, σελ.175) «οι γυναίκες στο σύνολό τους αντεπεξέρχονται στην κατάσταση αυτή πολύ καλύτερα από τους άνδρες». Για να είναι ικανοποιημένη πολλές φορές μία γυναίκα της αρκεί η αγκαλιά και το χάδι του συζύγου της. Εντούτοις μια εξωσυζυγική σχέση δεν αποτελεί απίθανη λύση. Ορισμένες γυναίκες που αντιμετωπίζουν τη δυσκολία αυτή αναζητούν ερωτικό σύντροφο που θα μπορεί να τις ικανοποιεί σεξουαλικά, συμπληρώνοντας την αδιαφορία του συζύγου τους.

Ø Η σεξουαλική ασυμφωνία

Η σεξουαλική αρμονία θεωρείται θεμελιώδες στοιχείο στην ισορρόπηση του γάμου αφού ο γάμος είναι ο νόμιμος θεσμός σεξουαλικής ικανοποίησης. Παραδόξως όμως η αμοιβαία σεξουαλική ικανοποίηση είναι ένα σπάνιο φαινόμενο στο γάμο.

Η «σεξουαλική ασυμφωνία», κατά τον Dreikurs (1974, σελ.143), «ως έκφραση χρησιμοποιείται εύκολα και συνήθως λανθασμένα σαν δικαιολογία για να κρύψουμε την αποστροφή».

Κατά τον συγγραφέα κάθε άνθρωπος γοητεύεται σεξουαλικά από κάποιους τύπους ενώ από άλλους όχι. Οι προηγούμενες εμπειρίες μαζί με τις προσωπικές προτιμήσεις καταλήγουν στις ατομικές παρορμήσεις. Αυτοί οι παράγοντες συνήθως έχουν σημαντική θέση μόνο κατά την προγαμιαία περίοδο καθώς μετά το γάμο ακόμα και ο πιο ευνοούμενος

«τύπος» συντρόφου μπορεί να χάσει γρήγορα κάθε γοητεία. (ο.π. σελ.144)

Η έλλειψη σεξουαλικού ενδιαφέροντος, η αδυναμία σεξουαλικής διέγερσης, η ποικιλία στις σεξουαλικές απαιτήσεις, η σεξουαλική απέχθεια ή αποστροφή, ως αποτέλεσμα των προσωπικών συγκρούσεων, αντικατοπτρίζουν τις ανταγωνιστικές τάσεις των συζύγων. (ο.π. σ. 144)

Σύμφωνα με τον Dreikurs (1973, σελ.188) «Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι σεξουαλικές δυσκολίες παρουσιάζονται αργότερα όταν έχουν συσσωρευτεί οι ανταγωνισμοί και οι προστριβές. Γιατί η ιδιαίτερη σχέση που απαιτεί ολοκληρωτική συνεργασία έχει πάψει να υπάρχει».

Το ερωτικός πάθος ανάμεσα στο ζευγάρι αρχίζει να εκπίπτει και μέσα σε λίγο διάστημα έχει πάψει να είναι αντικείμενο πόθου ο ένας για τον άλλον. Η αναζήτηση νέων σεξουαλικών διεγέρσεων δεν είναι σπάνια αφού πολλές φορές νέες εμπειρίες είναι απαραίτητες για να κρατηθεί το πάθος αναμμένο. (ο.π. σελ.144)

Ø Η ανοργασμία στην γυναίκα

Η σημασία του οργασμού για την αντίληψη της γυναικείας φύσης είναι μία σχετικά πρόσφατη εξέλιξη. Στην Βικτοριανή εποχή τα σύμβολα της γυναικείας φύσης ήταν ο γάμος και η οικογένεια , αποπέμποντας την γυναίκα από κάθε είδους ευχαρίστηση στην συνουσία ως μη ηθική. (Lowen, 1990. σελ.320)

Μετά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο και με τον ερχομό της σεξουαλικής επανάστασης επήρθε βαθμιαία η αυξανόμενη αναγνώριση από μέρους των γυναικών, του δικαιώματος για σεξουαλική ικανοποίηση. (ο.π.)

Η οργανωτική ικανότητα, ως αποτέλεσμα σεξουαλικής κορύφωσης, αποτελεί πλέον σημαντικό και παράλληλα αναγκαίο σημείο σεξουαλικής ολοκλήρωσης στην γυναίκα. Εντούτοις υπάρχουν πολλές γυναίκες που δεν έχουν φτάσει ποτέ σε οποιοδήποτε είδος κορύφωσης κατά την σεξουαλική πράξη. Άλλες πάλι φτάνουν σε ένα περιστασιακό οργασμό όταν η σχέση μεταξύ των σεξουαλικών συντρόφων είναι αρμονική και τρυφερή.

Τα αίτια ανοργασμίας στην γυναίκα μπορούν να αναζητηθούν τόσο στην ίδια όσο και στον ερωτικό της παρτενέρ.

Σύμφωνα με τον Καραγιαννόπουλο (1987, σελ.19) «Αρκετές γυναίκες βλέπουν την ερωτική πράξη όχι ως μια ευχάριστη φυσική εμπειρία αλλά ως αναγκαία σωματική λειτουργία που αποδεικνύει την αξία τους ως γυναίκες». Η ψυχρή αυτή νοοτροπία του έρωτα μπορεί να παρατηρηθεί και σε γυναίκες ευφυείς, μορφωμένες και γενικά προσαρμοσμένες στις κοινωνικές απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Η ανοργασμία σε αυτήν την περίπτωση αποτελεί ψυχολογικό αποτέλεσμα αυτής της στάσης.

Η πρόωγη εκσπερμάτιση του άντρα μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως αίτιο γυναικείας ανοργασμίας. Σε αυτή την περίπτωση η γυναίκα στερείται την δυνατότητα να φτάσει σε οργασμό ακόμα κι αν είναι ικανή γι' αυτό. Κατά τον Lowen (1990, σελ.292) το συνολικό αποτέλεσμα σε αυτήν την περίπτωση είναι η έλλειψη ικανοποίησης και στους δύο συντρόφους, δημιουργώντας μια τέτοια ένταση στον γάμο που συχνά οδηγεί στην κατάρρευση.

Πέρα απ' όλα αυτά η ανοργασμία πολλές φορές παρατηρείται με μόνιμη ή παροδική μορφή και σε φυσιολογική κατά τα άλλα ερωτική επαφή. Σ' αυτήν την κατηγορία συγκαταλέγονται οι γυναίκες οι οποίες αισθάνονται επιθυμία και διάθεση για ερωτική επαφή αλλά ποτέ δεν

βιώνουν οργασμό. Αυτού του είδους η ανοργασμία συνήθως ανάγεται στις τεχνικές της σεξουαλικής επαφής ή στον ερωτικό σύντροφο.

Μερικές γυναίκες φτάνουν σε οργασμό μόνο κάτω από ειδικές συνθήκες και επιλεγμένους συντρόφους και όχι με κάθε άντρα που τις συγκινεί. Μπορεί δηλαδή να αγαπούν κάποιον αλλά να μην μπορούν να πετύχουν οργασμό μαζί του αλλά και με κάποιον άλλον. (Καραγιαννόπουλος, 1987, σελ.20) Μια ενδεχόμενη λοιπόν εξωσυζυγική σχέση μπορεί να εξυπηρετεί αυτόν και μόνο τον σκοπό δίνοντας την σεξουαλική ικανοποίηση που στερούνται στον γάμο τους.

Ø Η γυναικεία ψυχρότητα

Όταν μια γυναίκα σταθερά δεν μπορεί να βρει καμία ευχαρίστηση στην σεξουαλική επαφή, τότε μιλάμε για ψυχρότητα. Στις πιο ελαφριές περιπτώσεις η γυναίκα νοιώθει ηδονή αλλά δεν μπορεί να φτάσει στον τέλειο οργασμό και στην χαλάρωση που ακολουθεί. Στις σοβαρότερες, η δείχνει μια καθολική διάθεση αποχής από την συνουσία υπό την επήρεια του φόβου ή του άγχους.

Ο Ασκητής («Η γυναικεία ψυχρότητα», δημοσίευση ένθετου στην εφημ. «Το Βήμα», 2003, τευχ.1, σελ.7) επισημαίνει δύο είδη γυναικείας ψυχρότητας: τον κολεόσπασμο και την δυσπαρευνία.

Στον κολεόσπασμο η γυναίκα υπό την επήρεια έντονου ψυχικού φόβου που μεταφράζεται στην απειλή σωματικού πόνου, ακόμα και με την σκέψη, αρνείται την εισχώρηση του συντρόφου υπό το κράτος του έντονου άγχους. Γυναίκες που αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του κολεόσπασμου, βλέποντας το κενό της ψυχοσυναισθηματικής τους ωριμότητας αισθάνονται μειονεκτικά σε σχέση με το φύλο τους. (ο.π, σελ.8)

Στην δυσπαρεύνια η γυναίκα βιώνει πόνο στα γεννητικά όργανα, πριν, στη διάρκεια ή και μετά την σεξουαλική επαφή με αποτέλεσμα να μην μπορεί να λειτουργήσει σεξουαλικά, να αισθανθεί και να κορυφώσει. (ο.π, σελ.9)

Τα αίτια της δυσπαρεύνιας μπορεί να είναι τόσο οργανικά όσο και ψυχολογικά. Στην πρώτη περίπτωση η δυσπαρεύνια μπορεί να είναι αποτέλεσμα διαφόρων φλεγμονών ή λοιμώξεων (όπως κολπίτιδες, τραχηλίτιδες ή τραυματικές κακώσεις). Στην δεύτερη περίπτωση εμφανίζεται ως φόβος του σεξ και άρνηση ακόμα κι όταν υπάρχει ερωτική επιθυμία. (ο.π. σελ.10)

Η ψυχολογική δυσπαρεύνια μπορεί να εμφανιστεί και σε μια γυναίκα που δεν είχε κανένα πρόβλημα πριν και αυτό συνήθως αφήνει υπόνοιες προβλήματος μέσα στην σχέση. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου ότι ο φόβος αυτός δεν γενικεύεται προς το αντίθετο φύλο, όπως στον κολεόσπασμο αφού η γυναίκα μπορεί να πονάει με τον σύντροφό της όχι όμως με κάποιον άλλον. (ο.π. σελ.18)

Κατά τον Bovet (1968, σελ.70) τα αίτια της ψυχρότητας στην γυναίκα είναι συνήθως ψυχολογικά όπως αισθήματα κατωτερότητας ή ενοχής, που ξεκινούν από διάφορες εμπειρίες της παιδικής ηλικίας, όπως υποσυνείδητη συναισθηματική προσήλωση στον πατέρα ή αδελφό κ.ά.

Συνηθέστερο όμως αίτιο για την ψυχρότητα της γυναίκας σύμφωνα με τον Bovet (ο.π. σελ.71) είναι η κακή στάση από μέρους του άντρα, όπως τα ανεπαρκή ερωτικά παιχνίδια, η απαιτητική στάση ή η κακή εκλογή της στιγμής για συνουσίας.

Στην ίδια αιτία δίνει βαρύτητα και ο Havelock (1963, σελ.261) αναφέροντας ότι από άγνοια, προκατάληψη, ανυπομονησία ή έλλειψη κατανόησης ο άντρας δεν ακολουθεί τους ρυθμούς της γυναίκας με κίνδυνο να θεωρηθεί ψυχρή χωρίς να φταίει η ίδια.

Η Horney (1978, σελ.135) παραθέτει μια άλλη άποψη στην διάσταση της γυναικείας ψυχρότητας, αυτή της έκφρασης απόρριψης του αρσενικού, είτε του ειδικού ατόμου, είτε του ανδρικού φύλου γενικότερα, εννοώντας την ανικανότητα για πραγματικό έρωτα, για εγκατάλειψη και παράδοση σε έναν άντρα.

Ως αιτία θέτει το αυστηρό οικογενειακό περιβάλλον απαγόρευσης και καταπίεσης. Επίσης αναφέρει το άγχος ως σημαντικό παράγοντα μη ικανοποίησης των ζωτικών αναγκών, που στην μικρή ηλικία ωθεί το κορίτσι να βλέπει το θηλυκό της ρόλο ως επικίνδυνο. (ο.π, σελ.136)

Ο Ratner (1970, σελ.110) επισημαίνει ιδιαίτερος τον ακρωτηριασμό της αισθηματικής ζωής και του αυθορμητισμού του μικρού κοριτσιού από την οικογένεια, καθιστώντας το έτσι συναισθηματικά παραμορφωμένο, με ασυνείδητο φόβο στην σκέψη ότι πρέπει να δοθεί σωματικά και ψυχικά στον σύντροφό της.

Προφανές είναι λοιπόν ότι η γυναικεία ψυχρότητα ως διαταραχή υφίσταται ποικίλων επιρροών που αναφέρονται, πέρα από οργανικούς λόγους, τόσο στα παιδικά βιώματα όσο και στην ψυχοσεξουαλική φύση της παρούσας σχέσης. Η γυναίκα μη βρίσκοντας κατανόηση από τον σύζυγό της νοιώθει ότι η σχέση της πάσχει και ότι η ίδια φταίει γι' αυτό.

Η έξοδος από αυτήν την κατάσταση μέσω μιας εξωσυζυγικής σχέσης πολλές φορές δεν αποτελεί απλώς αναζήτηση της χαμένης σεξουαλικής ηδονής αλλά έναν τρόπο αυτοεπιβεβαίωσης.

Ø Η ανδρική ανικανότητα

Η σεξουαλική ζωή του άντρα κατά τον Ασκητή («Άνδρας και σεξ», δημοσίευση ένθετου στην εφημερίδα «Το Βήμα», 2003, τεύχος 1, σελ.4) έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια με την αλλαγή της θέσης της

γυναίκας. Ο άντρας που φαντάζει λιγότερο άντρας από πριν, προσπαθεί απεγνωσμένα να δείξει τις ισχυρές του επιδόσεις, τόσο στο σεξ όσο και έξω από αυτό, δίνοντας τον καλύτερό του εαυτό ώστε να φαίνεται ισχυρός και επιτυχημένος.

Σωματικοί αλλά κυρίως ψυχολογικοί παράγοντες όπως το άγχος της εισχώρησης και ο φόβος της αποτυχίας μπορούν να καταστήσουν έναν άντρα ανίκανο. Το φαινόμενο της δυσπαρεΰνιας, σωματικής ή ψυχολογικής, αν και σπανιότερα συναντόμενο στους άντρες από τις γυναίκες, μπορεί να αποτελέσει σημαντική αιτία ανδρικής ανικανότητας. (ο.π, σελ.12)

Τα αποτελέσματα την ανδρικής ανικανότητας στις σχέσεις του ζευγαριού μπορεί να είναι καταστρεπτικά. Κατά τον Havelock (1968, σελ.237) σε πολλά αντρώγυνα η ανικανότητα είναι η αιτία που δεν υπάρχουν πραγματικές συζυγικές σχέσεις.

Η πορεία της σχέσης σε μια τέτοια περίπτωση εξαρτάται από το ψυχοσυναισθηματικό επίπεδο των συντρόφων, την αμοιβαία κατανόηση και αγάπη, την ηλικία τους και τα χρόνια του συζυγικού βίου. Πάντως σε κάθε περίπτωση όταν υπάρχει δυσλειτουργία στο σεξουαλικό κομμάτι μιας σχέσης αυτόματα και ο υπόλοιποι τομείς διοχετεύονται από ένταση και άγχος.

Η γυναίκα που βιώνει φυσιολογικά την σεξουαλικότητά της μπορεί να αισθανθεί παραμελημένη ή ότι ο άντρας της δεν την ποθεί πια όπως πρώτα. Κάποιες φορές βιώνοντας την ανικανότητα του συζύγου στέκεται δίπλα του προσπαθώντας να τον βοηθήσει ενώ άλλες καταφεύγει στην σεξουαλική ικανοποίηση μέσω μιας άλλης σχέσης.

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο

ΜΕΘΟΔΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Η θεραπευτική διαδικασία στην βελτίωση των σχέσεων του ζευγαριού μπορεί να διεξαχθεί τόσο σε ομαδική βάση (ομαδική εκπαίδευση), όσο και σε ατομική (ατομική εκπαίδευση) δηλαδή εργασία με ένα μόνο ζευγάρι .(Guerney, 1996, σελ.255)

Η ομαδική θεραπεία δίνει την ευκαιρία σε όσους συμμετέχουν να μαθαίνουν παρατηρώντας ο ένας τον άλλον. Σύμφωνα με τον συγγραφέα πολλές φορές το να βλέπει ένα ζευγάρι ότι και άλλα ζευγάρια, που αντιμετωπίζουν παρόμοια συζυγικά προβλήματα, προσπαθούν να βελτιώσουν την σχέση τους, είναι πολύ ωφέλιμο. Διατυπώνοντας εποικοδομητικές παρατηρήσεις ο ένας στον άλλον βελτιώνουν τις προσωπικές τους δεξιότητες και εξασκούνται στο να δουλεύουν σε δυάδες. Επιπλέον το συναίσθημα του να μοιράζεται κάτι κοινό με άλλα άτομα βοηθάει το κάθε μέλος να νοιώθει λιγότερο απαισιόδοξο με τα προβλήματα της δικής του σχέσης. (ο.π.)

Η ατομική θεραπεία αντιστοίχως προσφέρει στο ζευγάρι την δυνατότητα να συζητήσει πιο προσωπικά θέματα, που πολύ πιθανώς δεν νοιώθει άνετα να τα συζητά με άλλους. Επίσης ακριβώς επειδή ο χρόνος μοιράζεται μόνο σε ένα ζευγάρι δίνεται περισσότερος χρόνος στον καθένα να μιλήσει χωρίς ο θεραπευτής* να ανησυχεί ιδιαίτερα για την κατανομή του χρόνου όπως στην ομαδική θεραπεία. (ο.π. σελ.256)

*Εδώ χρησιμοποιείται με τον όρο του ειδικού

Η επιλογή μεταξύ ομαδικής ή ατομικής θεραπείας γίνεται σε ατομική συνάντηση-επαφή του θεραπευτή με το ζευγάρι. Όταν ένα ζευγάρι για διάφορους λόγους αισθάνεται επιφυλακτικό στην ένταξή του σε ομάδα, ο θεραπευτής μπορεί να ενθαρρύνει την δοκιμαστική ένταξή του ή αναλόγως να προετοιμάσει την ένταξή του μέσα από κάποιες ατομικές συναντήσεις. Παρ' όλα αυτά θα πρέπει πάντοτε να σέβεται τους ρυθμούς και τις πιθανές αναστολές του κάθε ζευγαριού που ζητάει να δουλέψει ατομικά και να εφαρμόσει ατομική θεραπεία όπου είναι απαραίτητη ή κρίνεται καλύτερη.

ΟΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Σύμφωνα με τον Guerney (1996, σελ.133), ως τελικός στόχος των συναντήσεων στη θεραπεία ζευγαριών θέτεται η ικανότητα των ατόμων μελών «να αντιμετωπίζουν πάντα αναπόφευκτες συγκρούσεις και προβλήματα στις σχέσεις τους, να εμπλουτίζουν διαρκώς τους τομείς ικανοποίησης που αντλούν από αυτές τις σχέσεις και να μην εξαρτώνται γι' αυτό ούτε από τη βοήθεια του επαγγελματία συμβούλου ούτε και από τη βοήθεια των άλλων μελών της ομάδας στην περίπτωση που έχουν ενταχθεί σε ομαδική θεραπεία».

Αναλύοντας τον βασικό αυτό στόχο της θεραπευτικής διαδικασίας σε επιμέρους στόχους – σκαλοπάτια προς την βελτίωση της σχέσης, ο Bell (1976, σελ.140) επισημαίνει τους εξής στόχους στην θεραπευτική παρέμβαση:

1. Το ζευγάρι θα πρέπει να απελευθερωθεί από καταστάσεις που το δένουν και οδηγούν τους συντρόφους σε μη λειτουργικές σχέσεις, δουλεύοντας με προβλήματα υψηλής προτεραιότητας.

2. Το ζευγάρι θα πρέπει, υποστηριζόμενο από τον θεραπευτή, να εξερευνήσει βαθύτερα το κάθε κομμάτι του εαυτού του και να κάνει καινοτόμα βήματα προς την πρόοδο της σχέσης του και την επίτευξη των προσχεδιασμένων σκοπών.

3. Το ζευγάρι θα πρέπει να επιτύχει την αύξηση της εμπειρίας και της γνώσης σχετικά με τις συνέπειες της οικογενειακής αλληλεπίδρασης.

4. Το ζευγάρι θα πρέπει να αποκτήσει κάποιες στέρεες ικανοποιήσεις, λύνοντας επιτυχώς τουλάχιστον ένα πρόβλημα και γενικεύοντας στην συνέχεια την επιτυχημένη προσπάθεια στην αντιμετώπιση άλλων προβλημάτων.

5. Το ζευγάρι θα πρέπει να αυξήσει την αυτονομία του στην αντιμετώπιση δυσλειτουργιών.

Ο Guerney (1996, σελ.138) αναφέρει επιπροσθέτως άλλους δύο ευρύτερους θεραπευτικούς σκοπούς, απαραίτητους για την διεξαγωγή της θεραπευτικής διαδικασίας:

A) Την αποδοχή και τον σεβασμό προς τους συμμετέχοντες (προς τον θεραπευτή, τα μέλη ή τον σύζυγο σε περίπτωση ατομικής θεραπείας).

B) Την δημιουργία ατμόσφαιρας φιλικότητας, εμπιστοσύνης, ζεστασιά και απλότητας χωρίς τυπικότητες ώστε να δίνεται άνεση στα μέλη της ομάδας να μιλήσουν.

Οι θεραπευτικοί στόχοι θα πρέπει να επισημαίνονται καθ' όλη την διάρκεια της θεραπείας ώστε να αποτελούν σημείο αναφοράς τόσο για τον θεραπευτή όσο και για τα μέλη για την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος.

Η ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

Το μέγεθος των ομάδων και η διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας αποτελούν συναφείς παράγοντες. Όσο πιο μικρή είναι η ομάδα, τόσο περισσότερος χρόνος δίνεται σε κάθε μέλος να μιλήσει και να εξασκήσει τις δεξιότητές για την βελτίωση της σχέσης του με την βοήθεια της εποπτείας. Ομάδες των έξι ή οκτώ ατόμων, τριών ή τεσσάρων δηλαδή ζευγαριών, συνήθως είναι πιο λειτουργικές. (Guerney, 1996, σελ. 25)

Οι ανάγκες των πελατών εξυπηρετούνται καλύτερα σε συναντήσεις των 50 λεπτών έως τριών ωρών ανάλογα, με τον αριθμό των ζευγαριών που συμμετέχουν, το είδος των πελατών (δηλαδή την προσωπικότητά τους) και την σοβαρότητα του προβλήματος που αντιμετωπίζουν. Έτσι κατά τον Guerney μία ομάδα με ζευγάρια που αντιμετωπίζουν πολύ έντονα προβλήματα στη σχέση τους, με συναντήσεις των δυόμισι ωρών ανά βδομάδα, το πιθανότερο είναι ότι θα διαρκέσει τουλάχιστον έξι μήνες. (ο.π. σελ.257)

Η ένταση του προβλήματος, δηλαδή το κατά πόσο το ζευγάρι αντιμετωπίζει κρίση στην σχέση του, αποτελεί σημαντική μεταβλητή στον προγραμματισμό της θεραπείας. Σε τέτοιες περιπτώσεις είναι συχνά απαραίτητες εκτενείς συναντήσεις σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο αναλόγως, που θα επιτρέψουν στους συμμετέχοντες να εκτονώσουν τα συναισθήματά τους και να νοιώσουν ότι έχουν εκθέσει την έκταση του προβλήματός τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι καλύτερο αυτές οι συνεντεύξεις να γίνονται με το κάθε μέλος ξεχωριστά. (ο.π. σελ.257)

Η ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ

Ο Bell (1976, σελ.141), στοχεύοντας στην επιτυχή έκβαση της θεραπείας, αναλύει τον θεραπευτικό ρόλο του θεραπευτή βήμα προς βήμα από την αρχή των συναντήσεων έως την λύση της θεραπείας αναφέροντας τα παρακάτω στάδια – ρόλους :

1. Νομιμοποιεί τον ηγετικό του ρόλο.
2. Συγκεντρώνει την προσοχή του στο τι γίνεται στην οικογένεια.
3. Κατευθύνει τις προσωπικές του αναλύσεις σχετικά με το τι γίνεται στην σχέση του ζευγαριού χαρακτηρίζοντάς την από την ολική αλληλεπίδρασή της με την ομάδα.
4. Γεφυρώνει τους διαφορετικούς σκοπούς – στόχους ανάμεσα στο ζευγάρι.
5. Πλάθει την έννοια της «λειτουργικής σημασίας της ακρόασης» στην ομάδα και ειδικότερα στο ζευγάρι, ξεκινώντας από τη δική του θέση ως ακροατής και δίνοντας έτσι το παράδειγμα.
6. Μοιράζει τις ίδιες ευκαιρίες σε όλα τα μέλη να μιλήσουν.
7. Περιορίζει την προσωρινή ικανοποίηση των υποθέσεων του ζευγαριού στα περισσότερα στάδια της θεραπείας, ώστε μ’

αυτόν τον τρόπο να παρεμποδίσει την προσωπική επιλογή για εγκατάλειψη της θεραπευτικής διαδικασίας.

8. Στερεώνει τα όρια γύρω από την οικογένεια με ένα συνδετικό τρόπο, οριοθετώντας παράλληλα την αλληλεπίδρασή του με το / τα ζευγάρι/α.
9. Προσαρμόζει την βάση της ανάπτυξης της ομάδας σε αυτό που αναδύεται από κάθε ξεχωριστό ζευγάρι, μένοντας παράλληλα άγρυπνος στο πού ακριβώς «βρίσκεται» το κάθε ζευγάρι και το κάθε μέλος ξεχωριστά και στο αν οι τεχνικές του είναι σχετικές.
10. Επιβεβαιώνει την σημασία του κάθε ατόμου και της ομάδας στο σύνολο, προσέχοντας οι λειτουργικές φάσεις της ομάδας να μην αποστερούν από κανένα μέλος την πρωτοβουλία και τις ευκαιρίες να δράσει, να δοκιμάσει τον εαυτό του στην δράση και να εκτιμήσει τα αποτελέσματα.
11. Στρέφει το ζευγάρι σε μια επικοινωνιακή σχέση επίλυσης προβλημάτων, παρακινώντας το να χρησιμοποιεί τα αποθέματα πείρας που έχει αποκτήσει και βοηθώντας το να ανακαλύψει τον βαθμό της τωρινής του λειτουργικότητας.
12. Ενθαρρύνει το ζευγάρι στις δοκιμές σε νέες αλληλεπιδράσεις μέσα στο προσωπικό τους χώρο, εκτός των συναντήσεων, ώστε οι δοκιμές αυτές να αποτελέσουν νέα βάση για μελλοντικές αλληλεπιδράσεις.

13. Διευκολύνει τον τερματισμό τη θεραπείας και την διάλυση της ομάδας με τεχνικές ομαλής συναισθηματικής αποσύνδεσης.

Ο Bowen, επισημαίνοντας την αξία της αποφυγής της συναισθηματικής εμπλοκής του θεραπευτή στην διαδικασία ορίζει την αποφυγή της τριγωνοποίησης ως βασική αποστολή του. Παράλληλα με την αποφυγή συναισθηματικής εμπλοκής του θεραπευτή με το ζευγάρι ορίζει άλλες τρεις βασικές λειτουργίες στην διαδικασία της θεραπείας ζευγαριών (1976, σελ.394):

α) Τον ορισμό και την αποσαφήνιση της σχέσης του ζευγαριού.

β) Την διδασκαλία, κατανόηση και εκμάθηση της λειτουργίας των συναισθηματικών συστημάτων στα ζευγάρια.

γ) Την διαφοροποίηση της θέσης του καθ' όλη την διάρκεια της θεραπείας.

Κατανοούμε λοιπόν ότι η επιτυχία της θεραπευτικής παρέμβασης, όπως επισημαίνει ο Bell (1976, σ. 140), έγκειται σε μεγάλο βαθμό στους σωστούς χειρισμούς του θεραπευτή καθ' όλη την διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας. Μια κατάσταση αρκετά δύσκολη αν σκεφτούμε την χρονική έκταση που μπορεί να πάρει μια θεραπεία, τα εκάστοτε προβλήματα που προσκομίζονται και παράλληλα το γεγονός ότι και ο θεραπευτής είναι ένα ξεχωριστό άτομο με συναισθήματα, ανάγκες και προβλήματα.

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΕΛΕΓΧΟΥ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Η θεωρία των ενδιάμεσως μεταβλητών της γνωστικής επεξεργασίας και του αυτοελέγχου, ως νεωτερισμός στα συμπεριφοριστικά θεωρητικά μοντέλα ερμηνεία της προσωπικότητας και συνάμα όντας ένα πιο εξελιγμένο γέννημα των προηγούμενων θεωριών, κάλυψε ένα μεγάλο μέρος των κενών που άφηναν οι κλασικές συμπεριφοριστικές θεωρίες τονίζοντας την σημασία των ενδιάμεσων μεταβλητών και των εσωτερικών διεργασιών στην συμπεριφορά του ατόμου.

Βασισμένη στην ενσυνείδητη αλλαγή ως αποτέλεσμα της γνωστικής επεξεργασίας και την άσκησης αυτοελέγχου, μπορεί να αποτελέσει θεωρητικό θησαυρό για τον θεραπευτή – ψυχολόγο και κατ' επέκταση Κοινωνικό Λειτουργό γι' αυτό και θεωρείται σημαντική η ανάλυσή της.

Ο Mahoney, ως πρωτοπόρος των νεωτεριστικών τάσεων στο χώρο του σύγχρονου Συμπεριφορισμού, άρχισε πρώτος να βάζει τις βάσεις για μια καινούργια θεωρία της προσωπικότητας. Τονίζει ότι οι εσωτερικές διεργασίες δεν μπορούν να μετρηθούν με ξεκάθαρο πειραματικό και μεθοδολογικό τρόπο όπως η εξωτερική συμπεριφορά. Έτσι πολλές θεωρητικές αναζητήσεις στον χώρο των ενστίκτων, του ασυνείδητου, των παιδικών τραυματικών εμπειριών ή καταβολών είναι μειωμένες στο ελάχιστο. Το άτομο θα πρέπει να ενθαρρυνθεί να μάθει με την βοήθεια της ενσυνείδητης γνωστικής επεξεργασίας να βρίσκει τις αιτίες των συγκρούσεων και στην συνέχεια να μάθει τον δρόμο προς την αλλαγή. Μέσα από την άσκηση του αυτοελέγχου το άτομο σιγά – σιγά γίνεται «ο

επιστήμονας του εαυτού του στην λύση ενός προβλήματος». (Καλαντζή, 1986, σελ.43)

Ο Meichenbaum (ο.π, σελ.44) μέσα από πειραματικές έρευνες καταλήγει στην έννοια της «αποκέντρωσης», την ικανότητας δηλαδή του ατόμου να κρατάει απόσταση από τον εαυτό του, να τον βλέπει «με τα μάτια ενός άλλου» παίρνοντας έτσι κριτική θέση πάνω στις σκέψεις, στα συναισθήματα και τις πράξεις του. Ο εσωτερικός αυτός διάλογος, που καταλήγει πολλές φορές και σε εσωτερικές διαμάχες, κατά τον Meichenbaum επιδρά πάνω στους εξής τομείς:

A) Πάνω στην προσοχή και στο σύστημα αξιολόγησης του περιβάλλοντος.

B) Πάνω στις αντιδράσεις

Γ) Πάνω σε κάθε καινούρια τοποθέτηση για την εξεύρεση λύσεων.

Η παρέμβαση λοιπόν της ψυχολογίας θα πρέπει να στηρίζεται σε αυτόν τον τόσο γνωστό σε όλους τους ανθρώπους μηχανισμό, με την εκμάθηση συστημάτων αυτοελέγχου. Η πορεία αυτής της παρέμβασης χωρίζεται σε τρεις φάσεις. (ο.π. σελ.47)

Στην πρώτη φάση ο θεραπευτής αρχίζει από τις είδη υπάρχουσες εμπειρίες και συναισθήματα του ατόμου με την ερμηνεία και την κατανόηση του εαυτού του.

Στην δεύτερη φάση γίνεται μια συστηματική αυτοπαρατήρηση ώστε το άτομο με την βοήθεια του θεραπευτή να φτάσει στο σημείο να συνειδητοποιήσει καλά ποια συναισθήματα, σκέψεις και πράξεις οδηγούν στην μία ή στην άλλη συμπεριφορά. Σε κάθε γνωστική αλλαγή το άτομο επηρεάζεται στα συναισθήματα, στις στάσεις και στις συμπεριφορές του.

Στην τρίτη φάση γίνεται η σταδιακή αλλαγή της εξωτερικευμένης συμπεριφοράς του ατόμου και η σταθεροποίηση της μέσα από την θετική αξιολόγηση της αλλαγής.

Ο Kanfer (ο.π. σελ.47) προβάλλει δύο θέματα: την σπουδαιότητα των αντιληπτικών διεργασιών και την σημασία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

Σε κάθε καινούρια κατάσταση το άτομο μαθαίνει συνεχώς να βλέπει καινούργιες πλευρές του περιβάλλοντος και της δικής του προσωπικότητας. Έτσι επηρεάζεται η συμπεριφορά του και διαφοροποιούνται οι αντιδράσεις του. Κύριο μέλημα λοιπόν θα πρέπει να αποτελεί η διερεύνηση των αιτιών που αλλοιώνουν τις αντιληπτικές διαδικασίες και προκαλούν την προβληματική συμπεριφορά και στην συνέχεια, αφού προηγηθεί η «εσωτερική» αλλαγή, το άτομο να μάθει καινούργιες συμπεριφορές οδηγείται δηλαδή στην «Επίγνωση», όπου οι φάσεις της αντίληψης και της αντίδρασης λειτουργούν σωστά. (ο.π, σελ. 48)

Κάνοντας εκτενείς μελέτες πάνω στον αυτοέλεγχο καταλήγει στην ύπαρξη ενδιάμεσων συγκρουσιακών διεργασιών, μεταξύ ερεθίσματος και αποτελέσματος, που μπορούν να λυθούν με την ευσυνείδητη εισαγωγή νέων συμπεριφορών και εσωτερικών ενισχύσεων. (ο.π, σελ. 49)

Για την δημιουργία ικανοποιητικής δράσης του αυτοελέγχου σημαντικό ρόλο παίζουν (ο.π. σελ. 50):

1. Οι εμπειρίες (αρνητικές ή θετικές ενισχύσεις)
2. Οι παρατηρήσεις της συμπεριφοράς των άλλων
3. Οι ατομικές προσδοκίες
4. Οι συναισθηματικές συνδέσεις που έχει κάνει το άτομο σε διάφορες καταστάσεις

Μελετώντας τις διάφορες προσεγγίσεις των θεωρητικών της γνωστικής επεξεργασίας και του αυτοελέγχου κατανοούμε ότι η παρεμβολή της θεραπευτικής διαδικασίας ως γέφυρα ανάμεσα, στο ερέθισμα – πρόβλημα και την αντίδραση – συμπεριφοράς μέσω των εσωτερικών διεργασιών, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα στην κατανόηση της προσωπικότητας του ατόμου αλλά και στην αλλαγή της συμπεριφοράς. Η τροποποίηση της σκέψης, η αλλαγή της αντίληψης και ο αυτοέλεγχος αποτελούν λέξεις κλειδιά στην θεραπευτική διαδικασία για την απόκτηση της αυτογνωσίας.

ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ

Σύμφωνα με τον Guerney (1996, σελ.196), στη διάθεση του θεραπευτή βρίσκεται ένας μεγάλος αριθμός αντιδράσεων που χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: τις κατάλληλες αντιδράσεις και τις αναρμόζουσες.

A. Κατάλληλες αντιδράσεις

Οι κατάλληλες αντιδράσεις του θεραπευτή κατά τον Guerney (1996, σελ 197) είναι οι ακόλουθες:

α) Οι διοικητικές αντιδράσεις, οι αντιδράσεις δηλαδή για τη διόικηση μιας ομάδας, όπως για το χρόνο έναρξης και λήξης των συνεδρίων, ο καθορισμός των κατ' οίκον έργων κ.ά.

β) Η κοινωνική ενίσχυση (λεκτική και μη λεκτική), που αναφέρεται σε εκφράσεις, όπως «εντάξει», «καλά», «πολύ καλά», «εξαιρετικά», «μπράβο», «τρομερό», «φανταστικό», «ωραίο» κ.ά., όπως και σε μη λεκτικά σήματα, όπως γνέψιμο του κεφαλιού και άλλες χειρονομίες οι οποίες συνήθως χρησιμεύουν για να δείξουν αποδοχή. Αυτού του τύπου οι αντιδράσεις είναι κατάλληλες όποτε ένα μέλος της ομάδας:

1. Αντιδρά σωστά.
2. Αντιδρά με καλύτερο τρόπο απ' ότι γενικά συνηθίζει.
3. Διορθώνει ή βελτιώνει την αντίδρασή του.
4. Ακολουθεί σωστά μια προτροπή που έκανε ο θεραπευτής.

γ) Η καθοδήγηση, που χρησιμεύει για την υπενθύμιση, των γενικών οδηγιών για τον ρόλο του εκφραζόμενου, του ακροατή και αυτού που διευκολύνει την διεξαγωγή της συζήτησης καθώς και για την εξήγηση του σκεπτικού των συμπεριφορών που καλούνται να μάθουν.

δ) Η ενθάρρυνση αλλαγής τρόπων, που αναφέρεται στην εκμάθηση αλλαγής τρόπων από τον τρόπο του εκφραζόμενου στον τρόπο του ακροατή και αντίθετα. Ο θεραπευτής θα πρέπει να δείχνει ευαισθησία στις ανάγκες των μελών για αλλαγή και πρέπει να τους διδάξει να αλλάζουν χωρίς να καταστρατηγούν τον κανόνα ή να χρησιμοποιούν την εναλλαγή τρόπων με χρηστικό τρόπο.

ε) Η ενθάρρυνση και η παρότρυνση μέσα από ανάλογα μηνύματα που στόχο έχουν να ενθαρρύνουν κάποιον να προσπαθήσει να αντιδράσει, να προσθέσουν ή να επανακαθορίσουν μια αντίδραση.

στ) Η ενθάρρυνση επίλυσης προβλημάτων και συγκρούσεων μέσα από συνεχή καθοδήγηση.

ζ) Η αντιμετώπιση των προβλημάτων μέσα στην ομάδα, σε περίπτωση που προκύψουν θέματα που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την ικανότητα της ομάδας να λειτουργήσει ομαλά. Είναι πολύ σημαντικό ο θεραπευτής να αναγνωρίσει αυτή την κατάσταση και να λειτουργήσει καλά στον ρόλο του σαν «διαιτητής».

Η Carter (1976, σελ.202) επισημαίνει μια άλλη κατάλληλη αντίδραση του αρχηγού, την «ουδέτερη θέση», μέσα από βοηθητικούς κανόνες λειτουργίας αυτής της στάσης που είναι οι εξής:

1. Ο αρχηγός θα πρέπει πάντα να διατηρεί την δική του γνώμη / στάση.
2. Να μην υποτιμά την αλληλεπίδραση της οικογένειας στις προσπάθειές του, γιατί μπορεί να είναι έντονη και μη όντας προετοιμασμένος, να χάσει τον ρόλο του.
3. Να έχει πάντοτε ένα πλάνο, σχηματίζοντας και υποθέτοντας κάθε στιγμή τι θέλει να κάνει και τι μπορεί να γίνει.
4. Να χρησιμοποιεί δυνατά συναισθήματα θυμού και πόνου σαν σημάδια, αποφεύγοντας να βλέπει θύτες και θύματα μέσα στην οικογένεια και δίνοντας σημασία στην κυκλική διαδικασία που έχει το οικογενειακό σύστημα.
5. Να ξεχωρίζει προσεκτικά τον σχεδιασμό της θεραπείας από το κομμάτι της αλληλεπίδρασης. Πολλές φορές είναι χρήσιμο να κρατάει απόσταση από συναισθηματικές περιοχές ώστε να είναι αντικειμενικός χωρίς όμως να παγιώνει την απόστασή του από την οικογένεια.
6. Να επεκτείνει αυτά που λέγονται, κάτι πολύ βοηθητικό όταν υπάρχει έντονη ανησυχία, φέρνοντας έτσι το πρόβλημα σε συζήτηση και λύση.

7. Να κρατά τις συναντήσεις στα χρονικά όρια που είχαν οριστεί ώστε να διατηρεί την σταθερότητα.

B. Οι αναρμόζουσες αντιδράσεις

Με τον όρο αναρμόζουσες αντιδράσεις ο Guerney (1996, σελ.234) αναφέρεται στις αντιδράσεις που δείχνουν φτωχές αρχηγικές ικανότητες και γενικά δεν ενδείκνυται στην θεραπεία ζευγαριών. Είναι οι εξής (ο.π. σελ.236):

α) *Η κατευθυντική συμπεριφορά*, η οποία προκύπτει από την επιθυμία του αρχηγού να κατευθύνει την συζήτηση, αντιδρώντας στο περιεχόμενο των μηνυμάτων που λαμβάνει, δείχνοντας δυσπιστία ή ακόμα και άμεση αντιπαράθεση. Πολλές φορές ο θεραπευτής εκδηλώνει ασυνείδητα αυτήν την συμπεριφορά προβάλλοντας στον πελάτη δικές του προσδοκίες.

β) *Η ερμηνεία*. Ως ερμηνεία, κατά τον Guerney, ορίζεται «ένα σχετικά συγκεκριμένο στοιχείο, που αφορά κάποιον που συμμετέχει, τον οποίο ο αρχηγός εντοπίζει μέσα από τις παρατηρήσεις του εν συνεχεία το γνωστοποιεί στο μέλος της ομάδας που το αφορά «Μια ερμηνεία περιλαμβάνει συνήθως μια επαγωγή για κάποια αιτία ή καταδικνύει αντιφάσεις ή ενισχύσεις.

γ) *Η υποβολή προτάσεων για το πώς ο πελάτης μπορεί να δει τα πράγματα*.

δ) *Η παροχή συμβουλών για το πώς να συμπεριφερθεί*.

ε) *Η προσφορά στους πελάτες έτοιμων κριτηρίων τα οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν.*

στ) *Η προσωπική κριτική που αναφέρεται σε δηλώσεις που τείνουν να μειώσουν τον ακροατή. Οι αντιδράσει αυτές περιλαμβάνουν κάθε τι που είναι υποτιμητικό, όπως τον σαρκασμό ή ην απόδοση σ' ένα μέλος της ομάδας κοινωνικά μη αποδεκτών χαρακτηριστικών. Αυτός είναι ίσως ο χειρότερος τύπος ανάρμοστης αντίδρασης.*

Ο αυτοέλεγχος, μαζί με την θεωρητική και εμπειρική κατάρτιση αποτελούν σημαντικά κριτήρια αποφυγής αναρμόζουσας συμπεριφοράς κατά την διαδικασία θεραπείας. Εντούτοις τα «παραστρατήματα» είναι καταστάσεις που μπορεί να συμβούν σε οποιονδήποτε θεραπευτή (έμπειρο ή μη) και γι' αυτό δεν θα πρέπει να κρίνονται με αυστηρότητα αλλά να αξιολογούνται λαμβανόμενα ως μια ευκαιρία για βελτίωση των αντιδράσεων και απόκτηση δεξιοτήτων.

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Κατά την θεραπευτική διαδικασία ο θεραπευτής καλείται να χρησιμοποιήσει συγκεκριμένες τεχνικές, οι οποίες θα βοηθήσουν στην ομαλή, αρμονική και διεξοδική πορεία της θεραπείας και θα ενθαρρύνουν γόνιμες σχέσεις μεταξύ θεραπευτή και θεραπευόμενου, έτσι ώστε τα ευεργετικά αποτελέσματα να γίνουν αποδεκτά στην ολοκληρωτική τους μορφή. Οι δεξιότητες αυτές ενθαρρύνονται από την προσωπικότητα και ιδιοσυγκρασία του ίδιου του θεραπευτή και οργανώνονται σε δομές συνειδητοποιημένης συμπεριφοράς με τη γνώση και την εμπειρία που έχει προσκομίσει μέσα στα χρόνια. Από τον μακροσκελή κατάλογο που θα μπορούσε να αφιερωθεί για τις ποικίλες τεχνικές που μπορούν να εφαρμοστούν διαλέγονται και παρατίθενται οι παρακάτω:

α Ο τρόπος του μεθεκτικού ακροατή

Με τον όρο μέθεξη εννοείται η ενσωμάτωση, το μοίρασμα με ένα άτομο του κόσμου και του τρόπου που βλέπει τον κόσμο. Η λειτουργία του μεθεκτικού ακροατή σχετίζεται με την δημιουργία ατμόσφαιρας αποδοχής και σεβασμού. Όπως αναφέρει ο Guerney «ουσιαστικά ο μεθεκτικός ακροατής λέει προς τον εκφραζόμενο «θα σε σεβαστώ και θα σε αξιολογήσω ως άτομο, άσχετα από το τι είδους συναισθήματα και επιθυμίες μπορεί να έχεις ακόμα κι αν διαφωνών»». Με αυτόν τρόπο ο θεραπευτής μειώνει τον φόβο στην αποκάλυψη πραγμάτων, προσφέροντάς στον θεραπευόμενο την δυνατότητα να είναι ρεαλιστικός. (Guerney, 1996, σελ.62-63)

α Ο διευκολυντικός τρόπος

Ο διευκολυντικός τρόπος κατά τον Guerneu έχει δύο στόχους:

- I. Να βοηθήσει τους πελάτες να διδάσκουν ο ένας τον άλλον.
- II. Να βοηθήσουν και να ενθαρρύνουν στην συνέχεια και άλλα μέλη της οικογένειας να χρησιμοποιήσουν τις ίδιες δεξιότητες στο σπίτι.

Οι διευκολυντικές δεξιότητες έγκεινται στο να διδαχθούν τα μέλη της ομάδας, ή το ζευγάρι αντίστοιχα, να μην προσφέρουν συμπάθεια ή κατανόηση, να μην επαινούν ή να κριτικάρουν τα συναισθήματα των άλλων, να μην δίνουν συμβουλές ή να μοιράζονται προσωπικές εμπειρίες και γενικότερα να μην κάνουν ότι θα απέφευγε ο αρχηγός της ομάδας. (Guerneu, 1996, σελ.88)

Ο διευκολυντικός τρόπος λοιπόν είναι ένας τρόπος που «διευκολύνει» την μάθηση δεξιοτήτων. Καθώς τα μέλη της ομάδας αποκτούν όλο και περισσότερες δεξιότητες ο αρχηγός επεμβαίνει όλο και λιγότερο και η εποπτεία ασκείται περισσότερο από τα μέλη της ομάδας παρά από τον αρχηγό. (ο.π.)

α Η τεχνική της επίδειξης και του μοντέλου

Σ' αυτήν την τεχνική ο αρχηγός της ομάδας επιδεικνύει (κάνει το μοντέλο) παρουσιάζονται τα είδη της συμπεριφοράς που επιθυμεί να ακολουθήσουν τα μέλη, αποφεύγοντας να κάνει το μοντέλο στις συμπεριφορές εκείνες που επιθυμεί να αποθαρρύνει. (Guerneu, 1996, σελ.156)

Η τεχνική του μοντέλου χρησιμοποιείται πολύ συχνά στις πρώτες ώρες της εκπαίδευσης, όπου ο θεραπευτής συχνά υποδεικνύει ακόμα και ολόκληρες προτάσεις στον ανταποκρινόμενο ακροατή για να τις πει στον εκφραζόμενο. Αργότερα ο αρχηγός προτείνει μόνο λέξεις κλειδιά, δίνοντάς του την δυνατότητα να αντικαταστήσει ή να συμπληρώσει τη δική του ανεπάρκεια. Έτσι τα μέλη σιγά – σιγά αποκτούν μια σταθερή ανοδική λειτουργικότητα. (ο.π. σελ. 157)

α Η τεχνική της αναπλαισίωσης

Η τεχνική της αναπλαισίωσης συνίσταται κυρίως «στη μετατροπή του περίγυρου μιας κατάστασης έτσι ώστε το νόημα να αλλάζει τελείως». (Elkaim, 1991, σελ.227)

Σύμφωνα με τον Elkaim, για να γίνουν δεκτές οι αναπλαισιώσεις πρέπει να φαίνονται πολιτισμικά εύσχημες σ' αυτούς στους οποίους προτείνονται. Η χρήση αυτής της παρέμβασης δεν έχει χρησιμότητα παρά μόνο αν προσφέρει μια άλλη ανάγνωση της κατάστασης και αν ανοίγει τον δρόμο σε άλλες δυνατότητες. (ο.π. σελ. 222)

Στην θεραπεία ζευγαριών η τεχνική αυτή σκοπεύει στην προσφορά ενός καινούργιου βιώματος που θα ελευθερώσει καινούριες δυνατότητες ανάμεσα στους συντρόφους. (ο.π.)

α Η τεχνική της αντιστροφής

Η τεχνική αυτή κατά την Carter (1976, σελ.200) αποτελεί μια δομική για αλλαγή συνηθισμένων προτύπων αλληλεπίδρασης, παρακινώντας το άτομο να πει το αντίθετο από αυτό που λέει ή κάνει συνήθως.

Μέσω της αντιστροφής το άτομο μπορεί να εκφράσει άγνωστες και ανέκφραστες πλευρές ενός θέματος, βοηθώντας το έτσι να σπάσει άκαμπτα, προβλέψιμα και επαναλαμβανόμενα πρότυπα επικοινωνίας. (ο.π.)

Όμως, όπως επισημαίνει η Carter, η στρατηγική αυτή είναι σημαντικό να μην χρησιμοποιείται με ασυδοσία, αλλά μόνο όταν το άτομο που εφαρμόζεται έχει τον συναισθηματικό έλεγχο να εκθέτει συναισθήματα πόνου, θυμού, σαρκασμού ή εκδίκησης, έξω από παρεκτροπές και όταν γίνεται με τρόπο συνεπή. (ο.π. σελ. 201)

Τέτοιες τεχνικές δεν μπορούν να αποτελέσουν υποκατάστατο στη σχέση του ζευγαριού αλλά μπορούν να το βοηθήσουν να υποκαταστήσει υπάρχοντα συναισθηματικώς καταστρεπτικά παιχνίδια περιορίζοντας την απόσταση ή τις διαμάχες που στέκονται εμπόδια στην στενή σχέση. (ο.π, σελ. 201)

α Η χρήση γενεογράμματος

Το γενεόγραμμα, σύμφωνα με τον Simon (1985, σελ.173) αποτελεί μια γραφική παράσταση ενός πολυγενεολογικού οικογενειακού αστερισμού.

Κατά τους Guerin και Pendagast (1976, σελ.457) ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα της λήψης της ιστορίας της οικογένειας είναι τα σημαντικά στοιχεία που έρχονται στην επιφάνεια και που δεν μπορούν να αποκαλυφθούν με άλλον τρόπο.

Ο σκοπός της λήψης γενεογράμματος, όπως τον ορίζουν, είναι η ανακάλυψη καταστάσεων δυσλειτουργίας που ανοίγουν πολλαπλές οπτικές αλληλεπιδράσεις στο ζευγάρι. (ο.π.)

Όταν το γενεόγραμμα συμπληρωθεί ο θεραπευτής οργανώνει τις πληροφορίες γύρω από τα σημαντικά θέματα, όπως: τις αρχές της κάθε οικογένειας, τις αντιδράσεις τους σε στρεσογόνες καταστάσεις, τα γενεολογικά και τα προσωπικά όρια, τους τομείς σύγκρουσης, την σεξουαλικότητα, τη διαχείριση των χρημάτων, τα παιδιά κ.ά. (ο.π.)

Όταν ο θεραπευτής τελειώσει με αυτό μπορεί μαζί με το ζευγάρι να προχωρήσει σε ολοκληρωτική έρευνα της οικογενειακής θέσης στο πρόβλημα. Για να το κάνει αυτό μπορεί να συναντήσει κάθε άτομο ξεχωριστά ή και τους δύο μαζί ανάλογα με το στυλ της δουλειάς του. (ο.π.)

Η χρήση του γενεογράμματος μπορεί να αποδειχτεί ιδιαίτερα βοηθητική στην βαθύτερη κατανόηση της σχέσης του ζευγαριού ως αντίκτυπο των βιωμάτων του και των στοιχείων που κουβαλάει καθένας από την πατρική του οικογένεια.

α **Η βιντεοσκόπηση**

Η χρήση κάμερας κατά την θεραπευτική διαδικασία μπορεί να αποδειχτεί ιδιαίτερα ωφέλιμο εργαλείο στα χέρια του θεραπευτή.

Κατά τον Alger (1976, σ.531), η μάθηση μέσω βιντεοσκόπησης προσδίδει βαθιά γνώση ιδιαίτερα όταν αυτό που βιντεοσκοπήθηκε ξαναπαίζεται κατά την διάρκεια της συνάντησης.

Με τις πληροφορίες της ανατροφοδότησης η πραγματική πορεία των συνεδριάσεων αλλάζει. Επίσης αλλάζει ο ρόλος της σχέσης ανάμεσα στον θεραπευτή και τα μέλη. Κατά την διάρκεια του παιξίματος της ταινίας τόσο η οικογένεια όσο και ο θεραπευτής στέκονται σε μία διαφορετική θέση. Όλοι τους αποτελούν στοιχεία προς έρευνα στην μαγνητοφωνημένη ύλη. Αυτή η μετατόπιση όχι μόνο αλλάζει την σχέση

ανάμεσα στον θεραπευτή και τον πελάτη αλλά επεμβαίνει και στις ιεραρχικές σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας προσδίδοντας επιπρόσθετη ορμή για αλλαγή. (ο.π. σελ. 531)

α Το παίξιμο ρόλων

Σύμφωνα με τον Hall (1994, σελ.76), οι οικογενειακοί θεραπευτές χρησιμοποιούν τον αυτοσχεδιασμό σαν έναν τρόπο εξερεύνησης της εμπειρίας στις ποικίλες σχέσεις.

Το παίξιμο ρόλων, ως τεχνική, αναφέρεται στην διαδικασία κατά την οποία η ομάδα καθορίζει ένα σενάριο με ρόλους το οποίο επιλέγει και υποδύεται ο κάθε ένας υιοθετώντας τα χαρακτηριστικά του. Στο τέλος της διαδικασίας οι συμμετέχοντες «βγάζουν» τους ρόλους τους διακρίνοντας τι από αυτό που διαδραματίστηκε ήταν στα χαρακτηριστικά του ρόλου και τι πρόσθεσαν οι ίδιοι από τις δικές τους εμπειρίες. Πολλές φορές τα μέλη αναγνωρίζουν τον εαυτό τους μέσα στον ρόλο ο οποίος τους δίνει την δυνατότητα να εκφράσουν ελεύθερα και ακάλυπτα, συναισθήματα, σκέψεις και εμπειρίες που κρύβουν στην καθημερινότητά τους. (ο.π. σελ. 77)

Η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται κυρίως σε ομάδες, μπορεί όμως να εφαρμοστεί και σε ατομικές συναντήσεις ζευγαριών βοηθώντας τους να εκφράσουν ενδόμυχα συναισθήματα που δημιουργούν εντάσεις στις σχέσεις τους.

Η χρήση των διαφόρων τεχνικών θα πρέπει πάντοτε να εφαρμόζεται στις ανάγκες του ζευγαριού ή της ομάδας αντίστοιχα αλλά και στην αυτοδιάθεση του κάθε ατόμου ξεχωριστά. Τεχνικές που φάνηκαν ευεργετικές για ένα ζευγάρι ίσως να μην αρμόζουν στο άλλο. Γι' αυτό κάθε θεραπευτής θα πρέπει να είναι ευέλικτος και να μελετά

διεξοδικά την φύση του προβλήματος προτού προχωρήσει στην χρήση τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναζητώντας και αναλύοντας τα διάφορα αίτια δυσαρμονίας στην συζυγική σχέση και πως αυτά μπορούν να οδηγήσουν την γυναίκα – σύζυγο στην αναζήτηση εξωσυζυγικού συντρόφου προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα :

- I. Η συζυγική απιστία είναι ένα φαινόμενο που μπορεί να συμβεί χωρίς να υπάρχει σοβαρή κρίση στον γάμο.
- II. Συνήθως αποτελεί το τέλος μια μακράς πορείας συναισθηματικής αποξένωσης.
- III. Οι παράγοντες δυσαρμονίας στον γάμο μπορεί να είναι ψυχοσυναισθηματικοί, κοινωνικοί αλλά και σεξουαλικοί.
- IV. Η σεξουαλικότητα, όπως για τον άντρα έτσι και για την γυναίκα αποτελεί σημαντικό κομμάτι της συντροφικότητας. Σε περίπτωση αντιμετώπισης σεξουαλικών προβλημάτων η αναζήτηση σεξουαλικής ολοκλήρωσης σε μία άλλη σχέση είναι εξίσου πιθανή και για τις γυναίκες.
- V. Πίσω από κάθε γυναικεία συζυγική απιστία κρύβεται συνήθως η ανάγκη για επιβεβαίωση, φροντίδα, στοργή και προσοχή.
- VI. Σε μια γυναικεία απιστία, όπως και σε μια αντρική, φταίει τόσο ο «θύτης» όσο και το «θύμα».

VII. Δεν αποτελεί κατάληξη της ίδια της δυσλειτουργίας στην σχέση αλλά της αδυναμίας των συζύγων να την αντιμετωπίσουν.

Αν και στον μακροσκελή κατάλογο των αιτιογόνων παραγόντων που μπορούν να ωθήσουν στην απιστία η πλειοψηφία αναφέρεται σε καταστάσεις δυσαρμονίας του έγγαμου βίου, εντούτοις δεν θα πρέπει να αγνοηθούν εκείνες οι περιπτώσεις όπου η ερωτική εμπλοκή εκτός γάμου είναι αποτέλεσμα των ενδόμυχων συγκρούσεων του ατόμου που απιστεί.

Σε αυτήν την περίπτωση η αναζήτηση των αιτιών ξεφεύγει υπό το πρίσμα της συντροφικής σχέσεις και επεκτείνεται στο προσωπικό επίπεδο του ατόμου αναλύοντας την ψυχολογία και προσωπικότητά του ως απόρροια των βιωμάτων του στο οικογενειακό και ευρύτερο περιβάλλον.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μέσα από την μελέτη των δυσλειτουργιών στη σχέση του ζευγαριού και των αιτιολογικών παραγόντων που τις προκαλούν, γίνεται κατανοητό ότι η συνεχής φροντίδα της σχέσης και η αδιάκοπη μέριμνα για την εξελικτική της πορεία αποτελούν βασικό όπλο στην πρόληψη τυχόν δυσλειτουργιών.

Σημαντικά βοηθητικές προτάσεις στην αποφυγή ή και αντιμετώπισης δυσχερειών στην συντροφική σχέση μπορούν να αποτελέσουν οι εξής :

1. Το ζευγάρι θα πρέπει να διατηρεί μία άρτια λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία μέσα σε ένα κλίμα κατανόησης και εμπιστοσύνης.
2. Η εισαγωγή στον έγγαμο βίο θα πρέπει να αποτελεί μία ελεύθερη και ώριμη επιλογή συντρόφου με κοινά χαρακτηριστικά προσωπικότητας.
3. Η σχέση θα πρέπει να κυριαρχείται από σεβασμό, ισότητα καθώς και παραδοχή των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων σε κάθε σύντροφο.
4. Οι σύντροφοι θα πρέπει να διατηρούν συναισθηματική εγγύτητα και να αποκαλύπτονται ο ένας στον άλλον ώστε να ενισχύουν την δέσμευση τους και να αποφεύγουν τις άγονες συγκρούσεις.

5. Οι σύζυγοι θα πρέπει να γνωρίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες κάθε φύλου ώστε να μπορούν να κατανοούν τις ανάγκες του συντρόφου τους.
6. Κάθε μέλος του ζευγαριού θα πρέπει να έχει γνώση των διαφόρων πλευρών του εαυτού του, και των κινήτρων του ώστε να μπορεί να κατανοεί την συμπεριφορά του και να έχει έλεγχο πάνω της.
7. Το ζευγάρι θα πρέπει να αποφεύγει την ρουτίνα σε κάθε τομέα της σχέσης, ενισχύοντας την μέσα από ευχάριστες αλλαγές.
8. Οι σύντροφοι θα πρέπει να προσπαθούν να προβάλλουν θετική συμπεριφορά και να αποφεύγουν τις αρνητικές σκέψεις μέσα σε ένα πλαίσιο κατανόησης, ελαστικότητας και αγάπης.
9. Το ζευγάρι θα πρέπει να αντιμετωπίζει από κοινού τα προβλήματα στην σχέση του (επικοινωνιακής, σεξουαλικής φύσεως κ.α) και να αναζητά βοήθεια όπου οι δικές του γνώσεις και δυνάμεις δεν επαρκούν.
10. Οι σύζυγοι μπορούν να βελτιώνουν και να θωρακίζουν την σχέση τους συμμετέχοντας σε ομάδες γονέων ή άλλες ομάδες βελτίωσης σχέσεων.

Επιπροσθέτως παρατίθενται ορισμένες προτάσεις για τον ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού στην εργασία του με ζευγάρια στα οποία ενυπάρχει το φαινόμενο της γυναικεία συζυγικής απιστίας . Ο Κοινωνικός Λειτουργός :

1. Θα πρέπει να διατηρεί μία ουδέτερη στάση, απομονώνοντας τυχόν προσωπικά συναισθήματα και βιώματα, μένοντας με αυτόν τον τρόπο ανεπηρέαστος και αντικειμενικός σε όλη την διάρκεια της διαδικασίας.
2. Θα πρέπει να μελετά προσεχτικά το ζευγάρι σαν μονάδα αλλά και το κάθε άτομο ξεχωριστά, κατανοώντας και ξεχωρίζοντας τις κοινές από τις ατομικές ανάγκες των συντρόφων.
3. Θα πρέπει, υπερβαίνοντας τις «κοινωνικές ετικέτες», να αποφεύγει τους χαρακτηρισμούς και την κατάληξη του σε γρήγορα συμπεράσματα.
4. Μεριμνώντας για την καλή ψυχοσωματική υγεία των μελών, θα πρέπει να συμβάλλει στην επίλυση της δυσλειτουργικής κατάστασης της σχέσης, μέσω της ενίσχυσης ή της διάλυσής της, ανάλογα με την αυτοδιάθεση των συντρόφων και το επίπεδο της σχέσης τους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μέσα από την μελέτη της γυναικείας συζυγικής απιστίας, γίνεται κατανοητό ότι η αρμονία της διαφυλικής αλληλεπίδρασης είναι αποτέλεσμα πολλών και ποικίλων παραγόντων που επηρεάζουν την αναπτυξιακή πορεία της σχέσης.

Η αντιμετώπιση της δυσλειτουργίας στη σχέση ενός ζευγαριού αποτελεί μία μοναδική, εξατομικευμένη αντίδραση του κάθε μέλους, ανάλογη με τις δυνάμεις του, την θέληση του για αλλαγή, την διάθεση για κατανόηση και διερεύνηση των αιτιών δυσαρμονίας καθώς και την ένταση των συναισθηματικών δεσμών με το έτερον του ήμισυ.

Όσο μεγαλύτερο είναι το βάθος του συναισθήματος της αγάπης και της συνειδητής επιλογής στην δέσμευση, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα για αντιμετώπιση δυσαρμονιών και περαιτέρω ανάπτυξη της σχέσης του ζευγαριού σε έναν ευτυχισμένο γάμο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλέκα Παπαρήγα, Για την απελευθέρωση της γυναίκας, 1986, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή
2. Αμαλία Ιωαννίδου-Johnson, Προκατάληψη Ποιος, Εγώ;, 1998, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα
3. Αναστασία Καλαντζή-Αζίζι, Αυτογνωσία, 1986, Αθήνα, Πανεπιστήμιο Αθηνών
4. Αντρέας Λεντάκης, Είναι η γυναίκα κατώτερη από τον άντρα;, 1986, Αθήνα, Δωρικός
5. Αρ. Ασπιώτης, Από την ψυχολογία του γάμου, , Αθήνα, Ινστιτούτο Ψυχολογίας και Ψυχικής Υγιεινής
6. Γιάννης Γαλανός, Η ερωτική ψυχολογία της παντρεμένης, 1994, Αθήνα, Μπουκομάνης
7. Μαρία Χουρδάκη, Θέματα προετοιμασίας για γάμο-συμβίωση και σχέσεις στην οικογένεια, 1989, Αθήνα, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος

8. Νόρα Σκουτέλη-Διδασκάλου, Ανθρωπολογικά για το γυναικείο ζήτημα, 1991, Αθήνα, Ο πολίτης
9. Οικογενειακός Συμβουλος, 1996, Αθήνα, Δομική Ο.Ε τόμος 5^{ος}
10. Οικογενειακός Συμβουλος, 1996, Αθήνα, Δομική Ο.Ε τόμος 7^{ος}
11. Πιντέρης Γιώργος, Συντροφικότητα και αυτονομία, 1999, Αθήνα, Κέδρος
12. Στέφανος Καραγιαννόπουλος, Δυσκολίες Σεξουαλικής Συμπεριφοράς, 1987, Αθήνα, Θεωρία
13. Χάρις Κατάκη, Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογένειας, 1985, Αθήνα, 1985, Αθήνα, Κέδρος

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Aaron Beck, Δεν αρκεί μόνο η αγάπη, 1999, Αθήνα, Πατάκη
2. Aldo Carotenuto, Έρωσ και πάθος, 1995, Αθήνα, Ίταμος
3. Alexander Lowen, Αγάπη και οργασμός, 1990, Αθήνα, Καστανιώτης

4. Alfons Vansteewegen, Η αγάπη είναι ενέργεια, 1995, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα
5. Anton Gua, Σεξουαλικότητα και πορνογραφία, 1972, Αθήνα, Επίκουρος
6. Augustus Napier, Το ζευγάρι ο εύθραυστος δεσμός, 1997, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα
7. Bernard G.Guerney, Βελτίωση σχέσεων, 1996, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα
8. Bertrand Russell, Γάμος και ηθική, Αθήνα, Αρσενίδης
9. Douglas Moseley, Χορεύοντας στο σκοτάδι, 1995, Αθήνα, Θυμάρι
10. Elaine Morgan, Η καταγωγή της γυναίκας, 1973, Αθήνα, Ράππας
11. Ellis Havelock, Επιτομή Σεξουαλικής ψυχολογίας, 1963, Αθήνα, Μαρή
12. Jack Dominian, Μαθήματα γάμου, 1998, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα
13. John Gray, Άντρες από τον Άρη-Γυναίκες από την Αφροδίτη, 1995, Αθήνα, Φυτράκη

14. Josef Rattner, Η ψυχολογία της γυναίκας, 1970, Αθήνα, Ηλία Μανιατέα
15. Karen Horney, Η ψυχολογία της γυναίκας, 1978, Αθήνα, Γλάρος
16. Melanie Klein, Η αγάπη και το μίσος, 1990, Αθήνα, Κονιδάρη
17. Mony Elkaim, Αν μ'αγαπάς μην μ'αγαπάς, 1991, Αθήνα, Κέδρος
18. Rudolf Dreikurs, Κοινωνική Ισοτιμία, 1973, Αθήνα, Κέδρος
19. Rudolf Dreikurs, Η πρόκληση του γάμου, 1974, Αθήνα, Κέδρος
20. Scott Peck, Ο δρόμος ο λιγότερο ταξιδεμένος, 1998, Αθήνα, Κέδρος
21. Theodor Bovet, Ο γάμος, 1968, Αθήνα, Η Έλαφος
22. Wilhelm Reich, Η σεξουαλική επανάσταση, 1972, Αθήνα, Ράππα
23. Willard Beecher, Πέρα από την επιτυχία και την αποτυχία, 1966, Αθήνα, Γλάρος
24. William Master, Ο δεσμός της ηδονής, 1979, Αθήνα, Τάμασος

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Eileen Pendagast, Family Therapy, 1976, New York, Gardner Press. INC
2. Elizabeth Carter, Family Therapy, 1976, New York, Gardner Press. INC
3. Fritz B.Simon, The Language of Family Therapy, 1985, New York, Family Process Press
4. Ian Alger, Family Therapy, 1976, New York, Gardner Press. INC
5. John E.Bell, Family Therapy, 1976, New York, Gardner Press. INC
6. John Byng-Hall, Family Therapy, 1976, New York, Gardner Press. INC
7. Murray Bowen,Family Therapy, 1976, New York, Gardner Press. INC

ΠΗΓΕΣ

1. Θάνος Ασκητής, Η γυναικεία ψυχρότητα, εφημ.«Το Βήμα», τευχ. 2, Αθήνα, Κυριακή 10 Αυγούστου 2003
2. Θάνος Ασκητής, Η ανδρική ανικανότητα, εφημ.«Το Βήμα», τευχ. 1, Αθήνα, Κυριακή 3 Αυγούστου 2003